

Crna Gora i Srbija:
ZAŠTO VUČIĆ RUŠI KRIVOKAPIĆA

Portret savremenika: Darko Glišić
ČOVEK CRNIH DŽIPOVA

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD; Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

01567
9 770353 802002

VREME

broj
1592
8. jul 2021.

PRIZORI IZ JEDNOG KULTA LIČNOSTI

PREDSEDNIK SRBIJE, SAM O SEBI

- “Neki drogirani su me napali, pa sam morao da ih prebijem.”
- “Često sam se tukao, mislim da to znaju i vođe Bed blu bojsa.”
- “Tuci koga god ti hoćeš u svojoj kući, nemoj da biješ ovde.”

NEĆU VIŠE

DA IGRAM SAMA
DA IGRAM SAMA
DA IGRAM SAMA
DA IGRAM SAMA
DA IGRAM SAMA
DA IGRAM SAMA
DA IGRAM SAMA
DA IGRAM SAMA

Da budemo ponovo zajedno,
vakciniši se.

Ujedinjeni festivali Srbije:

Lovefest

NIŠVILLE
INTERNATIONAL JAZZ FESTIVAL

Kampanju podržali:

SRBIJA
STVARA
ZAJEDNIŠTVO

Ministarstvo zdravlja
Republike Srbije

Beograd
www.begrad.rs

McCANN
BEOGRAD

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ (1951–2020),
glavni urednik od 1991. do 2020.

ZORAN JELIČIĆ (1945–2018),
glavni urednik od 1990. do 1991.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni i odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Sonja Čirić (mozaik),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Uroš Mitrović, Vukašin Obradović,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Bojan Stekić, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva),
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.),

Tanja Stanković, Slobodan Tasić;

lektori: Olga Babić, Živana Rašković,

Ivana Stanković;

korektori: Nikola Dragomirović,

Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Prizori iz jednog kulta ličnosti:

Aleksandar Vučić, sam o sebi

10 Srbija i Crna Gora:

Zašto Vučić ruši Krivokapića?

14 Srbija i NATO: Saradnja koja se prećutkuje

17 Nuspojave: Čvorović u Osijeku

18 Portret savremenika: Darko Glišić

22 Klanje vola za kilo mesa:

Čemu cepanje javnih preduzeća

26 Lični stav: Sudijama Srbije

29 TV Manijak: Ničija deca

KULTURA

30 Oktobarski salon:

Bijenale koje to zapravo nije

34 Serije: Hacks i Halston

37 Proza: Otpakivanje kutija sećanja

38 Roman: Događanje sveta u piscu

39 In memoriam:

Ksenija Dragunska (1965–2021)

SVET

40 Avganistan, 20 godina

kasnije: Stidljiv izlazak iz "grobnice imperija"

MOZAIK

52 Intervju: Dijana Milošević

54 Umetnička igra:

Dekameronsko sklonište od zla

55 Pseudoarheologija: Zarada protiv istine

56 Sedma umetnost:

Krvoproliće u noćnom autobusu

58 Večnost: Bajke su u modi

59 Navigator:

Zašto policajci vole Tejlora Swift

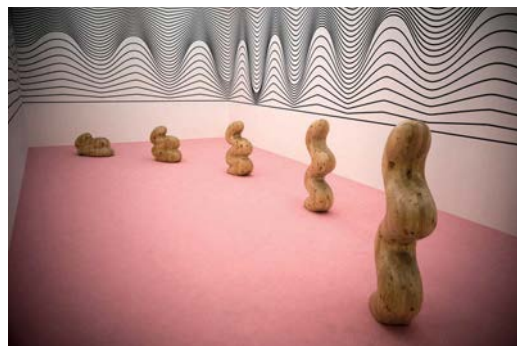
60 Strip: Dopisnice iz kozje i male pećine

62 Vreme uživanja: Ta godina

O važnosti koju Beograd pridaje saradnji sa NATO pokazuje podatak da je pored domaćih zvaničnika i predstavnika diplomatskog kora na najvećoj ovogodišnjoj vežbi Vojske Srbije "Munjeviti udar 21" na Pešteru bio prisutan i komandant KFOR-a Franko Federiči

DANIEL ŠUNTER

Oktobarski salon jeste bio institucija za sebe, institucija kojoj je svakako trebalo pomoći, ali ne i transformisati je do neprepoznatljivosti. Gubitkom prepoznatljivog imena izgubiće se čak i prividna, jedina preostala veza sa bitnim periodom naše kulturne istorije

SAŠA JANJIĆ

Sjedinjene Američke Države su u predvečerje nacionalnog praznika 4. jula ubrzale povlačenje iz Avganistana, koje je počelo 1. maja, i po odluci američkog predsednika Džozefa Bajdena završiće se do 11. septembra, dvadesete godišnjice terorističkih napada na Ameriku

MILAN MILOŠEVIĆ

Ilustracija na naslovnoj strani: Marija Janković

ALEKSANDAR VULIN

Činjenica da predsednik Republike Srbije naziva ljude “devojkicama” koristeći to kao uvredu, a i brižljivo građeni imidž huligana koji se ne boji, dve su uloge kojima je posvećen ovaj tekst, uz pojedine opskurne detalje iz biografije predsednika koje su saopštavali ili on ili članovi njegove porodice i njegovog najbližeg okruženja

Višje puta je u “Vremenu” pisano o kultu ličnosti koji predsednik Srbije Aleksandar Vučić marljivo gradi već godinama, pomoću vlasti koja je – nezabeleženo u novijoj srpskoj istoriji – gotovo apsolutna po dubini, kroz celo društvo, od nivoa predsednika kućnih saveata i mesnih zajednica, do nivoa predsednika Republike, pomoću maltene neiscrpnih finansijskih mogućnosti sopstvene stranke i pomoću neumorne i neprestane medijske podrške i promocije svih najvećih medija u zemlji.

U tome, naravno, ima svesrdnu pomoć (koja je, deluje, i obaveza) svih onih ispod njega u naprednjačkoj piramidi moći, pa se funkcioneri, uključujući i predsednicu Vlade, utrkuju ko će više da nahvali “šefa”, ko će ga pokazati najvećim, najboljim i najmuđrijim državljaninom od kada postoji država Srbija, uz oba-

vezan dodatak kako je tom najmoćnijem ugrožen život od nekakvih slabih, kukavičkih i izdajničkih bitangi, poput opozicije, novinara, glumaca, pisaca, režisera, sudija, ali i od stranog faktora koji nikad ne spava... Ispadne to ponekad i bizarno smešno, poput izjave Aleksandra Vulina iz 2019, kada je rekao da “Aleksandar Vučić ne bi danas bio živ da su uspeali da mu zakolju babu koja je pobjegla, koja je izbegla pred jamom i kamom noseći njegovog oca u stomaku”, ali uglavnom se ministri, poslanici i ostali poslušnici potrudu, pa kažu da je Vučić “poput Svetog Save” (Goran Vesić), najveći vizionar (Bojana Radaković), rešenje svih problema (Zoran Đorđević), poslednji i jedini slobodni lider u Evropi (Marko Atlagić)...

I to tako traje već godinama – čak su postojale i zvanične inicijative (Ana Brnabić, Mladen Šarčević i Aleksandar Vulin) da se Vučićeve fotografije kače po institucijama, sve

UČIĆ, SAM O SEBI

zarad "jačanja kulta nacionalnih simbola države".

No, nedavna akcija Vuka Jeremića i još trojice funkcionera Narodne stranke, kada su došli do Predsedništva Srbije na Andrićevom vencu i pozvali Vučića, kako je Jeremić rekao 28. juna na TV N1, "jer ih je predsednik javno pozvao", ali i da ga pitaju "da li je normalan kada poziva građane Srbije na tuču" – deluje da je uzdrmla Vučićev status poluboga. Vučićeva odluka da zapravo siđe i sukobi se, barem verbalno, sa opozicijom, pokazala je ne samo zbog čega za sve ove godine na vlasti nijednom nije izašao na TV duel – ne bi izdržao da ne plane i pretvori se u šešeljolikog gospodina Hajda kojeg s mukom skriva ispod površine – već i bolnu činjenicu da predsednik naziva ljude "devojkicama" koristeći to kao uvredu, a i brižljivo građeni imidž huligana koji se ne boji nikoga raspršen je za manje od minuta. I tim dvema ulogama posvetićemo ovaj tekst, uz pojedine opskurne detalje iz biografije predsednika koje su saopštavali ili on ili članovi njegove porodice i njegovog najbližeg okruženja.

TUCI KOGA HOĆEŠ U SVOJOJ KUĆI

Valjda ne postoji šef države koji bi sišao da se bije sa opozicijom, čega je Vučić, izgleda, postao svestan tek naknadno, umanjujući značaj ovog bizarnog događaja. Tako, 26. juna na pitanje Bar-

bare Životić sa Studija B, poznate po sintagmi "linč–silovanje–nasilje", da pojasni šta se dogodilo, Vučić je spuštao loptu, ujedno koristeći omiljenu "a šta su oni radili?" propagandnu tehniku:

"Ja ne spadam u one i videli ste da nisam ni žurio i nisam ni hteo da objašnjavam bilo šta, zato što ne smatram da je bilo bogzna šta važno. Za mene je problem nešto drugo, za mene je problem kad premijerki Srbije kažete 'glupačo pokvarena, ološu jedan' i kada najgore moguće izraze govorite, ne zato što je ona predsednica Vlade, već to ne smete da kažete nijednoj dami, nijednoj ženi to ne smete da kažete. To nije normalno baš da govorite, osim u privatnoj svađi, ali u javnom diskursu to da govorite i bilo kome drugom nema previše smisla", rekao je Vučić, valjda misleći da je dozvoljeno ovako govoriti ženama, ali "u svoja četiri zida".

Podsetilo je to na "čuvenu" Vučićevu izjavu iz februara 2017. godine, kada je Oliveri Jovićević u "Upitniku" na RTS-u (naravno, bez komentara voditeljke) izgovorio sledeće:

"Što me niste večeras pitali za streljanu? Pa šta je sa ovim stručnjacima što protestuju, što bi ljude da bacaju po kontejnerima, da tuku ljude, šta, jel to sve normalno? Pa tuci koga ti hoćeš u svojoj kući, nemoj da biješ ovde."

Potom je Vučić u odgovoru Barbari prešao na huligansko

hvalisanje: "Ja u te priče 'drugarice učiteljice, rekao mi je ovo, rekao mi je ono' u kojima su oni učestvovali juče – neću da učestvujem. Oni su isto vikali, vređali, njih petorica, a ja sam. Oni mene nisu ničim ugrozili, to što su vikali, vriskali, to je politički performans, nemam šta drugo da im zamerim. A da kukam i da plačem i da dodajem tri na karte ili da kradem na klikerima na 'trokiš', stvarno mi ne pada na pamet: 'jao, kakav sam mangup, a kakvi su oni', to prosto ne ide i nema prevelikog smisla", rekao je predsednik, između ostalog, dodavši da bi opet isto postupio i da je zbog ovog događaja izgubio "10 dragocenih minuta".

No, sutradan je, što tabloidi vole da kažu, "isplivao snimak" ovog nesvakidašnjeg događaja.

Na snimku se ne vidi mnogo toga, ali se čuje Vuk Jeremić kako govori: "Hajde, izađi, oćeš zajedno da izađemo?", Vučić kako mu odgovara: "Da izađemo, hajde. 'Oćeš da uđeš? Hajde, lopužo, gde god hoćeš, evo staćete ovde.'"

Na to Vučićevo obezbeđenje, očigledno najrazumnije u nemilom događaju i jedino koje se profesionalno ponašalo, kaže predsedniku: "Gospodine predsedniče, napolju uživo sve prenose, nemojte, nije dobra ideja."

Tu deluje da Vučić počinje da se povlači, Jeremić i ostali mu viču "Što bežiš sad?", a Vučić odgovara:

» » » » »

SA BRATOM ANDREJEM, MAJKOM
ANGELINOM I UZ STALNU MEDIJSKU
PRISUTNOST: A. Vučić

“Od tebe se uplašio, devojčice, neću da te udarim, hoću da me linčuješ, devojčice, hoću da me linčuješ, devojčice jedna, ne smeš, devojčice, da me linčuješ, ne smeš da me linčuješ. Gde si ti, secikeso, iz Trstenika? E, lopovi jedni” – i tu se snimak prekida.

A onda sutradan, na Vidovdan, predsednik je potrošio mnogo više od 10 minuta u nepreporučljivoj mešavini spinovanja, pravdanja, napadanja, pasivne agresije i izazivanja sažaljenja.

“Ali sam odrastao i na ulici. Ja se toga ne stidim. Sišao sam i izletelo mi je nešto, jedina reč zbog koje se izvinjavam narodu i građanima Srbije. Sišao sam i rekao sam: Ajde, evo došao sam, sâm sam, njih petorica su me okružili, linčujte mene, devojčice. Vidim da je glavni napad na to što sam ih nazvao devojčicama. A onda su došli dotle, i to, pazite, oni čiji je šef tukao svoju ženu, zvanično, ubio je od batina, i to pred decom, pa joj je tukao i oca, da kažu da zato što sam ja rekao ‘devojčice’, a pogrešio sam i izvinjavam se, ostalo mi s ulice, ostalo mi kad sam imao 20 i kusur godina, da, ja sam proveo mnogo vremena na severnoj tribini, niti se kajem, niti žalim zbog toga, naprotiv, i na taj deo svog života sam ponosan. Prošlo vreme za to, počeo sam da učim i bio jedan od najboljih studenata. Ostalo mi, izletelo mi iz usta kada sam ih video, te batinaše u pokušaju, koji svakoga dana prete svima. Pogrešio sam, nema ništa lepšeg na svetu od devojčice. Ja imam jednu, devojka je danas, Milica”, izgovorio je Vučić u dahu, objašnjavajući i da je tako branio svaku kuću, i svakog čoveka, i svakog domaćina, i svaku porodicu, i svaku ženu i svako dete, da je tako branio Srbiju.

A onda je nastavio nečim što bi šokiralo valjda svakog građanina:

“Vi meni da govorite, koji sanjam žensku decu, koji je u rukama držao svoju rođenu mrtvu bebu koja je trebalo Neva da se zove, da mi vi govorite o tome, i da mi držite ta predavanja o ženama, vi koji nosite telefone kada tuku žene, vi snimate telefonom, kao što ste i tad snimali telefonom. A ja sam kriv zato što nisam odstupio ni za jotu, zato što me

Foto: Aleksandar Dimitrijevic

■ “Mene su svojevremeno u Zagrebu pritvarali kad sam dolazio na utakmice između Dinama i Crvene zvezde. Često sam se tukao, mislim da to znaju i vođe Bed blu bojsa. Teško da će ijedan od vođa BBB reći da sam kukavica”

niste pomerili ni za milimetar, zato što sam vam u lice, vas od 500 kila, rekao i da ste lopuze i da si secikesa iz Trstenika jer si pokrao gas narodu u Trsteniku, zato što ste uradili sve najgore za svoju državu. Ja sam kriv, jesam, priznajem, pogrešio sam. A onda su došli dotle da sam ja kriv zato što je neko silovao na Fakultetu dramskih umetnosti i zato što je član DS vlade Zorana Đinđića silovao neku ženu. Ja sam i za to kriv. Ja, koji bih skočio da udarim i da se potučem sa svakim muškarcem koji bi digao ruku na ženu, a za to vreme oni bi slikali telefonom. E u tome je razlika između mene i njih.

I na kraju priznaju da su sve to radili samo da bi mogli da dobiju prostor na televiziji i nigde i ništa drugo. Ja nisam znao za to. Nisam znao ni za njihove sakrivene telefone ni za bilo šta drugo. Izašao sam i to sam se uzdržavao, da budem sasvim iskren. Pustio sam da vrište, krište, da govore šta hoće, ne možete

vi po tom pitanju. Ali, nisam odstupio ni za pedalj, jer ne dam da idu po kućama”, rekao je Vučić, dajući do znanja ljudima da “nemate savršenog predsednika”, da je on “grešan”, ali da ima više znanja i obrazovanja od “svih tih”, da neće dati Srbiju, kao i da “naš narod sve vidi i naš narod će umeti najbolje, siguran sam, da oceni”.

MIZOGINIJA

Nije ovo prvi put da se Vučić saplete na pitanju odnosa prema ženskom polu – bilo da sam saopštava svoje stavove, bilo da mora da brani ljude iz svog okruženja kada naprave svinjariju. A sasvim je jasno da niko ne bi četiri-pet puta slučajno upotrebio reč “devojčice” kao uvredljivu – ne, za Vučića to jeste bila uvreda.

Setimo se, 1997. u intervjuu-duelu sa Goranom Vesićem, Vučić na pitanje voditeljke da li je oženjen odgovara kao iz topa: “Nisam oženjen, hvala bogu”, a na konstataciju voditeljke da ni on ni

Foto: Happy printscreen

- **“Ženu mnogo volim i ni za šta na svetu ne bih je menjao. Naprosto je obožavam. Kao ličnost veoma je suzdržana i odmerena. Nikada me ne pita gde idem i kada se vraćam. A ona ne ide nigde bez svoje dece i bez muža. S drugaricama u kafić izlazi kada ocenim da je u pitanju neki prikladan datum”**

Foto: Predsednistvo Srbije

- **“Sedeo sam u kući (5. oktobra) i doživio ga kao tragediju srpskog naroda. Onda sam izašao napolje, neki drogirani su me napali, pa sam morao da ih prebijem. Dvojica nekih su me napala, bio sam sa sinom. Morao sam da izudaram i jednog i drugog. Nokautirao sam i jednog i drugog. Nisu hteli da se smire nego su ponovo nasrnuli i onda sam ih nokautirao još jedanput. Onda su se smirili”**

Vesić nisu oženjeni zato što “žene pored vas dvojice ne mogu da dođu do reči”, Vučić odgovara: “Bar se zna ko je gazda!” (Oženiće se Ksenijom nedugo posle ovog intervjua.)

Desetak godina kasnije, o Kseniji će reći sledeće: “Ženu mnogo volim i ni za šta na svetu ne bih je menjao. Naprosto je obožavam. Kao ličnost veoma je suzdržana i odmerena. Nikada me ne pita gde idem i kada se vraćam. A ona ne ide nigde bez svoje dece i bez muža. S drugaricama u kafić izlazi kada ocenim da je u pitanju neki prikladan datum.”

Kada je Milenko Jovanov u kampanji 2017. izjavio da je supruga Vuka Jeremića šef narko-kartela, Vučić je to “pegla” izjavom da je “mali Milenko pogrešio”, uz kilometarski dodatak “a šta su oni meni rekli o mojoj porodici”.

I inače, jasna je muštra kojom opravdava kako svoje tako i tuđe mizogine ispađe. Najpre ide, ako je moguće, deo “to je on radio za vreme DOS-a”, kao što je branio Milutina Jeličića 2019. godine, onda ide red “a šta su oni radili?”, da bi se sve završilo time da je on, Vučić, tu najveća žrtva i meta: “Naši organi su razgovarali sa Milutinom Jeličićem i to je za nas bilo komplikovano pitanje, kao za stranku. Mi smo odgovorna politička stranka, ubedljivo najozbiljnija, za razliku od drugih koji, kada krađu pare, kada prete silovanjima, kada tuku žene, kada žene nazivaju fuksama i kurvama, onda je to uobičajeno, normalno, o tome ne sme da se govori čak ni na ovoj televiziji, pošto su opštezaštićeni zahvaljujući kadru koji su ostavili, i to je valjda nešto što je podrazumevajuće, ali mi moramo da reagujemo. Mi smo, želim da podsetim građane, reagovali u slučaju Grocka, reagovali smo kao politička stranka, naravno državni organi su obavili svoj posao. Dakle, taj čovek je, samo da bi ljudi ovde znali, pet puta sam pobeđivao na izborima u Brusu,

pet puta sam. I dela koja mu se pripisuju on nije počinio u vreme SNS-a, već kad je bio DOS-ovac.

(...)

Ja sam otac, pored dva sina, jednog ženskog deteta. Ja sam smatrao u toj borbi unutar stranke, dve škole su postojale, jedna je bila za to da se više ne popušta pred napadima na raznim televizijama za koje govore da su moje i naše a u stvari po ceo dan vode kampanju protiv nas, razni prevaranti i lažovi koji su za novac tražili da se oduzima majčinstvo nekim ženama, danas su nam solili pamet da smo mi ti pa su govorili, oni su mene optuživali, i tu je Milutin Jelić u pravu, oni nisu uopšte njega optuživali, nego mene. I tu kampanju vodili, tu nije slagao ništa, nego se vi pravite naivni ponekad. I bila je druga škola, koju su predvodili najveći deo žena iz SNS-a i koje su tražile da ovaj čovek podnese ostavku dok se ne završi sudski postupak, jer nema smisla – mi smo ti, i četiri dame su mi to rekle iz vrha SNS-a, mi smo te koji svaki dan ukazujemo na njihovo nasilje, koje govorimo da nećemo siledžijstvo u društvu, da nećemo nasilničko ponašanje u društvu, molimo te predsedniče, reaguj.”

A kako reaguje na osvedočenu mizoginiju – “Volim ove novinarke koje lako kleknu” – videlo se na primeru Bratislava Gašića. U maju 2017. Vučić saopštava da će Gašić biti novi šef BIA, uz napomenu da je nekadašnji ministar odbrane “izdržao godinu i po dana bez ijedne funkcije”, da je “godinu i po dana bio izopšten sa javne scene i platio je skupu cenu za jedan incident”.

Nije, doduše, poznato da li je predsednik reagovao na izjavu Aleksandra Jovića iz 2018. kada je sada uhapšeni predsednik opštine izjavio sledeće: “I ne zaboravite, Aleksandar Vučić nije žena koju ćete da šamarate pa da se sakrijete iza imuniteta! On je čovek koji će sa istim entuzijazmom da zaštiti i tu nesrećnu ženu i našu Srbiju!”

Reagovao je, doduše, Vučić kada je supruga Siniše Malog zapretila da će svašta da isprika o poslovima svog muža, žaleći se da joj je tadašnji gradonačelnik uz pomoć sudija i advokata oduzeo decu. Rekao je tada Vučić da deca tre-

ba da budu sa majkom i – tako je i bilo. Supružnici Mali su se dogovorili, deca su otišla kod majke, a Marija Mali je otkazala već snimljen intervju za televiziju sa nacionalnom frekvencijom.

Setiće se čitaoci i nedovršenog, a očiglednog grubog “faula” Vučićevog, kada je bio u kompaniji “Jurotaj” i obratio se stranom investitoru: “Ti si, Toprak, sve žene uzeo da rade. *You took all women to work for you.* Pa zato si ti srećan, misliš da ćeš... Eeeeeee.” Setiće se, možda, i da je na čelo opštine Žagubica SNS postavio Safeta Pavlovića, koji je 2002. hapšen zbog posredovanja u prostituciji, jer su u njegovom lokalnu pronađene neprijavljene dve Moldavke i jedna Rumunka, osumnjičene za prostituciju...

HULIGAN U POKUŠAJU

Iz nekog razloga, osim pomenute mizoginije, Vučić već decenijama ubeđuje građane da se ne stidi svoje navijačke prošlosti, da se tukao, da je hapšen, da je “jedva živ ostao”, da zna “celu ekipu sa Severa”...

Zanimljivo je, doduše, da nema mnogo takvih opisa u “Velikoj Srbiji”, radikalnom glasilu, pre 2000. već se Vučićevi huliganski poduhvati počinju jav-

ljati u javnosti nakon petooktobarskih promena.

Na primer: “Sedeo sam u kući (5. oktobra) i doživeo ga kao tragediju srpskog naroda. Onda sam izašao napolje, neki drogirani su me napali, pa sam morao da ih prebijem. Dvojica nekih su me napala, bio sam sa sinom. Morao sam da izudaram i jednog i drugog. Nokautilao sam i jednog i drugog. Nisu hteli da se smire nego su ponovo nasrnuli i onda sam ih nokautilao još jedanput. Onda su se smirili.”

Ili: “Pre neko veče, kada sam bio kod Šljivčanina, policajac me je udario, iako smo mogli da ih prebijemo ko mačiće. Te policajce koji su se skupili. Ja sam primio udarac i uopšte nisam hteo da uzvraćam. Ko mačiće smo mogli da ih pomlatimo! Oni se jadni uplašili i počeli da mi se izvinjavaju.”

Ili: “Kao dečak sa beogradskog asfalta bio sam pretučen 50 puta, nekoliko puta jedva sam preživeo i u Zagrebu, i u Splitu, i ovamo, i onamo.”

Ili: “Mene su svojevremeno u Zagrebu pritvarali kad sam dolazio na utakmice između Dinama i Crvene zvezde. Često sam se tukao, mislim da to znaju i vođe Bed blu bojsa. Teško da će ijedan od vođa BBB reći da sam kukavica.”

**NAJOMILJENIJI PROJEKT
PRESEDNIKA SRBIJE:
Beograd na vodi**

Foto: Tanja Valić / Tanjug

■ “Što me niste večeras pitali za streljanu? Pa šta je sa ovim stručnjacima što protestuju, što bi ljude da bacaju po kontejnerima, da tuku ljude, šta, jel to sve normalno? Pa tuci koga ti hoćeš u svojoj kući, nemoj da biješ ovde”

Ili: “Nemam čega da se stidim. I kada bih dobijao batine oko stadiona ili na tribinama, nikada nisam prijavljivao policiji. Ponašao sam se kao balavi mangupčić koji je ipak držao do časti. To danas mogu da kažu i ‘delije’ i ‘grobari’ koji me poznaju iz tog perioda.”

Sve ovo je Vučić govorio u rasponu od 2003. do 2014. godine. A 28. juna ove godine, dok je objašnjavao šta se to događalo kad su mu banuli gosti u Predsedništvo, predsednik je saopštio i sledeće: “Do šipke nisam došao, ja sam bio navijač, nisam imao snage i kuraži da dođem do šipke, ali ja sam gledao, sećam se, tada i Todu, i Matketa, i Pecu, i Šucu, i Šicka, i Staneta i Crvka, to je ta generacija, oni su nešto stariji od mene, kao što vidite, sve znam”, dodajući novinarima da su videli “s kojim blaženim mirom, dok

vrište, sam rekao, ‘a tu si i ti, secikese iz Trstenika.’”

Naravno, ostala je po zlu čuvena i emisija “Ćirilica”, veče pred izbornu tišinu 2017. godine, kada je TV Hepi konačno opravdala svoj status dečije televizije, s obzirom da je tadašnji premijer kod Milomira Marića dovukao mamu i tatu da pričaju o njemu. Tada je delovalo bizarno, danas je tek kap u moru medijskog spinovanja koje nema nameru da prestane – tek, i tu su se i tata Vučić i sin Vučić pri-sećali huliganstva sina Vučića, uz neprestano Aleksandrovo kukanje da je majka Angelina uvek više volela svog drugog sina, Andreja (čak je Marić pitao Aleksandra zašto stalno prigovara Angelini da više voli Andreja).

“Ja sam bio mnogo gori od njega (Andreja). On je uvek bio mirniji i finiji, u tim vremenima. Ja sam njima napravio problem, ja sam ocu napravio problem, on je uvek imao, pošto su mu ustaše ubile oca, pa nikad ga nije ni upoznao, jer je bio u stomaku majčinom, koju su prote-rali u Srbiju... Uvek je imao neku vrstu, mi o tome neretko razgovaramo, uvek je imao neku vrstu tog kompleksa prema Hrvatima, i znam da kad odem u Bugojno, ne mogu da kažem, plašio, ali zazirao i govorio budi oprezan, budi ovako... I onda ja se sećam, negde sam imao 17 godina, maloletan još i neko je Andreja dirao u centru grada i onda sam se ja potukao i onda su nam stavili lisice na ruke. I sad je to za Bugojno bila velika stvar, došao je Izudin Kapetan iz Karadža, stavio nam lisice na ruke i vodi nas kroz grad. I ja sad vidim svima teško, svima neprijatno, mene baš briga, bio u to vreme, onako, pomalo blesav. I kako da ja sad to njima saopštim, kako da ja to njima kažem, nekako sam to pregrmeo, tako da posle više ništa nisam ni pitao, radio sam šta sam hteo, raspušten bio potpun”, ispričao je Aleksandar Vučić u “Ćirilici”.

Podsetimo se, to je bila i emisija u kojoj je ubeđivao sopstvenu majku koliko je kilograma imao kada se rodio, u kojoj je ispričao da mu se otac nije obradovao, da je bio namršten, ali da ga je, oca, babica obodрила rečima “biće to vojničina i po”, a onda je tata Anđelko ispričao kako je Aleksandar povraćao uz banderu jedno jutro kada ga je vozio na ispit...

Ničim izazvan, da bi pokazao kako je opasan bio, Vučić je u ovoj antologijskoj emisiji ispričao i kako ga je, dok je bio u Londonu i radio za dve i po funte u gvozdarskoj radnji, ni manje ni više nego Skotland jard ganjao po ulicama:

“I tada sam još nešto naučio – naučili su me oni Crnogorci na Bejsvoteru, jer mi Srbi imamo crkvu na Šepards bušu, a tu su bili sad razni ti, od one četničke emigracije, ravnogoraca, ljotićevaca, nedićevaca, svih mogućih, do ove nove devedesetih godina. I smislili su da kad na 10 penija stavite aluminijumsku foliju, pošto na težinu valjda reaguju oni aparati u Londonu, on vam otkucava 50 penija. I ja nikad neću to da uradim, gde ja tako nešto da napravim, radiš da zaradiš i ne zovem ih nikada. I ja prvi put uzmem, obložim tom aluminijumskom trakom, a oni su to toliko zloupotrebljavali da su valjda ovi počeli te alarme da postavljaju svuda po govornicama. I u tom trenutku, ja kako sam ubacio tih prvih 10 umesto 50 penija, počne da zvoni ono, juri policija, Skotland jard, ne znam ko, ko sve juri, beži ovamo, beži onamo, reko’, zaboravi na sve to, ne možeš ni 40 penija da dobi-ješ za džabe na bilo koji način.”

A onda, pre nego što će u goste doći i Milorad Dodik i Lazar Ristovski, Vučić je sam sebi dao savet: “Slušaj, ne možeš ništa da uradiš, a samo nemoj da se plašiš kakva će reakcija komesara i svih ostalih da bude u ovoj zemlji. Idi, bori se, zato što se boriš za istinu, zato što su pravda i pravo na tvojoj strani, idi pa im reci u lice. I živeo sam da odem u neku bezveze emisiju na RTS-u, samo da im u lice kažem šta su, kakvi su i ko su.”

No, to vreme izgleda još nije došlo, a opozicija dobija priliku da dođe licem u lice sa predsednikom jedino kada mu na prepad ode na noge...

RADMILO MARKOVIĆ

U tekstu su korišćeni citati iz knjige Slaviše Lekića *Svaka čast, Vučiću* i sa sajta “Istinomer”

Zašto Vučić ruši

Šta je nama, građanima Srbije, Zdravko Krivokapić? U čemu je to javni interes građana Srbije što su glave premijera Crne Gore i njegove porodice na naslovnim stranama tabloida kao na poternicama? U čemu je to javni interes građana Srbije što mesecima unazad u beogradskim TV studijima crnogorski političari objašnjavaju zašto crnogorski premijer treba da podnese ostavku? Zbog čega je, na kraju, naš javni interes za Krivokapićev politički pad važniji od interesa da na tim istim televizijama čujemo od srpskih opozicionih političara, na primer, zašto predsednik Srbije Aleksandar Vučić treba da podnese ostavku? Pritom je ovo drugo nemoguća misija na nacionalnim frekvencijama

Zdravko Krivokapić, premijer Crne Gore, ponovo je prethodnih nedelja bio omiljena žrtva režimskih tabloida i nacionalnih frekvencija u Srbiji. Nije bilo tog viđenijeg radikala, uglednijeg socijaliste, a pre svih pravovernijeg naprednjaka, ukratko, profesionalnog patriote, a da se nije zaleteo da opljune jednu ili dve o "izdajniku potomaka i predaka srpskih" – Zdravku Krivokapiću. Nije to bilo dovoljno, u sprezi režima Aleksandra Vučića i kontrolisanih medija uvek se traga za "vrednošću više" koja se dodatno boduje i botuje, pa su se na naslovnicama režimskih glasila našle i ćerke premijera Crne Gore, da se javnosti u Srbiji "razotkrije sav nemoral Krivokapića" koji u Crnoj Gori sprovodi "antisrpsku politiku", dok mu "ćerke šire biznis po Beogradu".

Ukratko, Krivokapiću su, kroz tabloidnog toplog zeca, provukli "i seme i pleme".

OSTAVKA PREKO BEOGRADA

Povod za najnovije napade na premijera Crne Gore i njegovu porodicu je Rezolucija o genocidu u Srebrenici koju je usvojio parlament Crne Gore na predlog tamošnje Bošnjačke stranke, kao i smena sad već bivšeg ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava Vladimira Leposavića koju je predložio sam premijer Krivokapić upravo zbog ministrovih izjava koje su upućivale na "relativizaciju genocida". Rezolucija je izgl-

sana dvotrećinskom većinom. Vladajući pokret URA, Demokratska Crna Gora i jedna poslanica Demokratskog fronta (DF), sa opozicionim partijama DPS-om, Socijaldemokratskom partijom, Socijaldemokratijom, Bošnjačkom i albanskim nacionalnim strankama – ukupno 55 poslanika glasalo je: za. Protiv Rezolucije je bilo 19 poslanika koji pripadaju koaliciji Demokratski front, uzdržanih je bilo sedmoru.

Kako se tumači, povod za Rezoluciju je u direktnoj vezi sa smenom ministra Leposavića. Naime, poslanik DPS-a je pre tri i po meseca ministru Vladimiru Leposaviću u Skupštini Crne Gore (26. marta) postavio pitanje: da li on priznaje genocid u Srebrenici. Pitanje provokacija, mina za Vladu Crne Gore. Poslanici DPS-a posle tog "raskrinkavanja" vladajuće većine kazali su da je upravo pitanje Srebrenice "otkrilo ko je gde". Leposavićev odgovor da će priznati da se u Srebrenici dogodio genocid kad se to "i nedvosmisleno utvrdi" (jer, kako kaže, Haški tribunal "nema legitimitet") upravo je doveo do pravog političkog zemljotresa – Vlada Crne Gore je na zasjedanju Skupštine o smeni Leposavića i prilikom usvajanja Rezolucije o genocidu u Srebrenici dobila novu parlamentarnu većinu. Đukanovićev DPS se, posle bojkota parlamenta, vratio u skupštinske klupe i glasao za razrešenje Leposavića i za Rezoluciju i tako Krivokapiće-

voj vladi omogućio parlamentarnu većinu jer je DF glasao protiv.

Demokratski front, stožerna prosrpska koalicija liste "Za budućnost Crne Gore" koju je predvodio Zdravko Krivokapić na parlamentarnim izborima avgusta 2020, ušao je posle tog skupštinskog zasjedanja u konačni obračun s Krivokapićem tražeći njegovu ostavku i nove izbore.

I to sve, lepo, preko Beograda.

A sukob na relaciji DF – Krivokapić počeo je odmah posle crnogorskih izbora što se takođe moglo pratiti po režimskim medijima u Srbiji. Sporazum koji su Krivokapić (Za budućnost Crne Gore), Aleksa Bečić (Mir je naša nacija) i Dritan Abazović (Crno na bijelo) potpisali posle izbora, tabloidi u Srbiji su septembra 2020. dočekali naslovima: "Nezavisno Kosovo i NATO ostali i posle Mila", "Nova vlada u

Krivokapića

PREMIJER NA VETROMETINI:

Z. Krivokapić

Foto: Bojana Čupić

jim mestima, druga je činjenica da su pripadnost NATO-u i evroatlantskim politikama zapravo jače od samog Mila Đukanovića, ta se činjenica ustalila u Crnoj Gori a nova je vlada potvrdila te principe i ne odustaje od njih. Očekivalo se da Krivokapić to neće podržati, ali je on te ciljeve prihvatio. Od Krivokapića se očekivalo da bude marioneta kojom bi se dirigovalo iz Beograda, a pokazalo se da on nije taj", objašnjava Janjić.

"SAŽALJENJA NE SME BITI"

Nije zato bilo veliko iznenađenje kad su se i povodom Rezolucije o Srebrenici kao po komandi na crnogorskog premijera Krivokapića obrušili redom: Aleksandar Vulin, Vojislav Šešelj, Vladimir Đukanović, Vjerica Radeta, Aleksandar Šešelj, Dragan Marković Palma...

Već poznate kvalifikacije sveradikalnog oca dr Vojislava Šešelja na račun Zdravka Krivokapića ("izdajnik", "ljiga", "čovjek bez morala", "bruka, prevara"), potpredsjednica SRS-a Vjerica Radeta, poznata po proklinjanju političkih protivnika dopunila je dubokomislećim tvitom: "Dvesta posto Crnogorac, trista posto govno", a dodala je i da su "Krivokapić i žgadija obrukali pretke i potomke".

Treba ovde podsetiti da je to ista ona gospođa Radeta koja se u vreme dok je bila potpredsjednica Skupštine Srbije na vest da je preminula Hatidža Mehmedović, predsednica "Majki Srebrenice", pitala: "Da li će Hatidžu sahraniti muž ili sinovi?", valjda s nedokučivom idejom da bude duhovita. Hatidži Mehmedović u Srebrenici su pobijeni dva sina, muž, dva brata, nećaci...

Nisu zaostajali u bogoradanju ni ministar odbrane Aleksandar Vulin koji je kao i Šešelj tražio da se svima koji su glasali za Rezoluciju zabrani ulazak u Srbiju i da bi "Krivokapić i svi koji su glasali trebalo da odu pod Ostrog na grob Amfilohija i da traže oprostaj, ako oprostaja

Crnoj Gori ne menja ama baš ništa!", "Ni reč o svetinjama!", "Amfilohijev premijer se odrekao Kosova!", "Ne povlače priznanje Kosova, ne izlaze iz NATO-a, ne menjaju zastavu i himnu"...

Dušan Janjić, direktor Forum za etničke odnose, u razgovoru za "Vreme" podseća da je bilo nekoliko pokušaja da se promeni vlast u Crnoj Gori, da se dovede neko poslušniji od Mila Đukanovića, zapravo neko ko bi zagovarao politiku Beograda i u odnosu na Crnu Goru i u međunarodnim odnosima: "U saradnji s Crkvom, postignuta je masa, mobilisan je narod i to je trenutak kad se pojavljuje i Zdravko Krivokapić, jedan od sledbenika Amfilohija Radovića, bez iskustva kao što obično biva u antibirokratskim revolucijama. Krivokapić je dakle instaliran zahvaljujući autoritetu Amfilohija Rado-

vića. On nije bio željeni, projektovani proizvod kao ni ova sadašnja vlada. Očekivalo se da će Demokratski front biti taj koji će voditi Vladu Crne Gore, da će imati dovoljno glasova i podrške s obzirom na sve uloženo, a ne Zdravko Krivokapić."

Nezadovoljstvo Krivokapićem je, dakle, prisutno i neskriveno od prvog dana još pre formiranja vlade. Pokazalo se, potom, da je u formiranju vlade bilo nekoliko važnijih uticaja od uticaja koji imaju Srbija i Moskva, uveren je Janjić. Uspostavljanje nove demokratske vlasti Crne Gore, vlast u Srbiji je nesumnjivo doživela kao poraz. "Ne treba zaboraviti da je puno toga uloženo i iz budžeta Srbije i u javnosti i u medijima Srbije. Doživeli su poraz činjenicom da u tom prvom sastavu vlade koji je činila vladajuća koalicija nije bio Demokratskog fronta na viđen-

ima". Razume se da su svi saglasni u jednom: izdajnici više i nisu Srbi jer su se sami "ispisali iz Srba".

Potom su usledili napadi i na Krivokapićevu porodicu, režimska glasila su objavila fotografije njegovih ćerki preuzete sa njihovog poslovnog sajta s naslovnim porukama: "Krivokapić pljuje Srbiju a ćerke mu razvile biznis u Beogradu!" Iz teksta saznajemo čime se bave ćerke Zdravka Krivokapića i gde rade, a uz jedan klik, ko želi lako može doći do svih podataka i – kako do njih. Ako to nije narušavanje njihove bezbednosti, šta jeste? Targetiranje političkih neistomišljenika u punom kapacitetu režimskih tabloida i botova.

Vladimir Đukanović je u stilu Vjerice Radete napade na Krivokapićevu porodicu nazvao "tugaljivim pričicama": "Sažaljenja nema i ne sme ga biti, jer je Zdravko Krivokapić udario svojim potezima na Republiku Srbiju i srpski narod, te je veoma svesno sebe doveo u poziciju da mu

saopštenju o napadima na crnogorskog premijera i njegovu porodicu pita između ostalog: Da li to predsednik Srbije Aleksandar Vučić pokušava da preko svojih tabloida destabilizuje Vladu Crne Gore ne bi li stvorio uslove za povratak na vlast "svog partnera Mila Đukanovića s kojim deli savetnike poput Bebe Popovića i poslovne prijatelje poput Stanka Subotića"?

Dušan Janjić kaže da je mnogo više zajedničkih veza koje imaju Đukanović i Vučić od Subotića i Bebe Popovića, ali i mnogo više razlika: "Koliko znam, komunikacija Mila Đukanovića i Aleksandra Vučića bila je mnogo intenzivnija do 2015. ili 2016. Milo Đukanović je na Minhenskom bezbednosnom forumu deo svog vremena ustupio Vučiću za razgovor s Džozefom Bajdenom. Posle toga je Bajden stigao u Beograd. Mislim da tu nastaje prelom. Bilo je jasno da saradnja sa Đukanovićem vodi ka evroatlantskim integracijama, a da to Vučiću nije bilo do-

o genocidu u Srebrenici "stavi kolektivni žig na svakog pripadnika našeg naroda".

U Rezoluciji, istini za volju, nisu spomenuti srpski narod niti srpska krivica, crnogorska rezolucija o genocidu u Srebrenici je, kako reče za Fonet bivši ambasador Jugoslavije u Vašingtonu i Srbije u Bernu Milan St. Protić, "otmeno i uravnoteženo sročena". Nije uperena ni protiv jednog naroda, kako rekoše i sami predlagачi iz tamošnje Bošnjačke stranke, ali "osuđuje izjave, postupke i politike koje negiraju ili dovode u pitanje da se u Srebrenici desio genocid". Samo što, i to treba reći, otmenost u izrazu omogućava slobodu raznolikih tumačenja koja u fragilnim demokratijama poput crnogorske (do makar i takve, srpske demokratije, još će vode proteći) lako mogu dovesti i do pada crnogorske vlade i vraćanja na fabrička podešavanja. Kome to uistinu odgovara?

KOME TREBA KRIVOKAPIĆEV PAD?

Vladimir Pavićević, direktor Društva za istraživanje politike i političke teorije, kaže za "Vreme" da je pitanje Srebrenice povodom usvajanja Rezolucije otvorilo temu političke zloupotrebe tragičnih dešavanja iz devedesetih: "Ovu temu na najpokvareniji način politički zloupotrebljava Đukanovićev DPS. To je partija koja je tri decenije bila na vlasti, a koja nije pravno zaokružila ni jedan od većih slučajeva iz perioda devedesetih koji se direktno tiču Crne Gore. To su, na primer, slučajevi deportacije bosanskih izbeglica iz 1992. godine, logora Morinj, Kaluđerski laz i tako dalje. Nijedan od tih slučajeva nije rešen do kraja i otud je većini građana Crne Gore koji su posvećeni ovim temama potpuno jasno da Milovom DPS-u Srebrenica služi za pokušaj političkog profiterstva i građani osuđuju takvo poigravanje žrtvama Srebrenice."

Pavićević zato kaže da ne treba da čudi ogorčenje koje je Rezolucija o genocidu u Srebrenici izazvala kod zvaničnika Srbije, "jer i ogromnom broju građana Crne Gore nije jasno zašto se ovo sada radi kada je jedna deklaracija o Srebrenici već usvojena pre više od deset godina (2009) i kada je većini jasno da bivši režim i njegove partnerske stranke zloupotrebljavaju srebreničku tragediju". Postoji tu i još jedna stvar, nedvosmislen je Pavićević, "politički autoritet Zdravka Krivokapića i rejting

■ Sporazum Krivokapića, Bečića i Abazovića tabloidi u Srbiji su dočekali naslovima: "Nezavisno Kosovo i NATO ostali i posle Mila"

ljudi govore da je izdajnik i prodana duša. Narod ume najbolje da oceni. Naravno, porodicu niko ne sme nikom da dira niti da pominje, ali biznise članova te porodice vala sme. Nemam ništa protiv ako članovi porodice Ranka, pardon, Zdravka, Krivokapića sjajno prihoduju, no ne vidim problem ako se napomene da to čine u zemlji na koju je njihov tata tako brutalno udario zalažući se kao premijer susedne države da se usvoji rezolucija o Srebrenici, koja najdirektnije ide na štetu Srbije i srpskog naroda u celini na prostoru bivše SFRJ."

Kad su svi rekli šta su imali, oglasio se i predsednik Vučić i pozvao ćerke Zdravka Krivokapića da se vrate u Beograd jer su tu bezbedne, što je potvrdio i MUP Srbije, a sve zbog njihovog obraćanja medijima da se posle izjvljavanja tabloida više ne osećaju bezbedno u Srbiji.

BEBA I CANE

Napade režimskih tabloida na porodicu Zdravka Krivokapića osudile su ovdašnje Narodna stranka i Stranka slobode i pravde. Stranka slobode i pravde u svom

zvoljeno. Od tada je njihova komunikacija bila sve ređa, pogotovo od 2017. naovamo kad Vučić počinje da razrađuje ideju razgraničenja. Onda je aktualizovan Dodik, koji ima, jedini u regiji, redovnu komunikaciju s Beogradom."

Za novu crnogorsku vladu na čelu s Krivokapićem Janjić kaže da je to jedna "konstrukt vladu", koja je rezultat pobune, protesta "Ne damo svetinje" i raznih uticaja od Moskve do Berlina. Pokazalo se, kaže, da je Krivokapić optirao za zapadni uticaj: "I u tom njegovom opredeljivanju je i odgovor zašto su on i njegova porodica sada meta u Beogradu. Nije to prvi put, to je metod iz sedamdesetih prošlog veka. Medijskim masakriranjem, linčovanjem Zdravka Krivokapića sakrivaju se temeljni procesi koji postoje između organizovanog kriminala, ekonomija, biznismena i obaveštajnih struktura. Najlakše je, tako, udariti na ćerke. To je svoje vreme doživljavao i Vidoje Žarković."

Pre nego što je pozvao Krivokapićeve ćerke da se vrate u Srbiju, Vučić je sve Srbe "kolektivno žigosao" izjavom da neće dozvoliti da se crnogorskom Rezolucijom

UJEDINJENI PROTIV KRIVOKAPIĆA:
A. Mandić i A. Vučić, pristalice DPS-a i Milo Đukanović

Foto: Zoran Žestić/ Tanjug, Stevo Vasiljević, AP Photo

Krivokapićeve vlade su u kontinuiranom padu, a slučajevi poput ovoga, gospodina Krivokapića i njegovu vladu čine sve slabijima u crnogorskoj politici”.

Da li je vlast u Srbiji ogorčena ili je i tu posredi “pokušaj političkog profiterstva”, tek izgleda da Aleksandru Vučiću odgovara da Krivokapić padne. Ako ni zbog čega drugog a ono da medijskim linčom premijera Crne Gore kao “izdajnika srpskog roda” kod svojih glasača ojača uverenje o sebi kao prvorodenom patrioti, svesrpskom staratelju, brižnom vođi “srpskog sveta”. Ujedno da međunarodnoj zajednici demonstrira stabilnost, ako ni u čemu drugom a ono u jednodimenzionalnosti. Tako mu uspeva da makar na neko vreme zagluši pitanja o računima koji mu stižu na naplatu. Kao što je, recimo neispunjena obaveza preseljenja srpske ambasade u Izraelu iz Tel Aviva u Jerusalem (do 1. jula) koju je, između ostalog, potpisao u Vašingtonskom sporazumu sa bivšim američkim predsednikom Donaldom Trampom. Sada neispunjenje svoje vašingtonske obaveze pravda “promenjenim okolnostima” jer je u međuvremenu Izrael priznao nezavisnost Kosova. Što je, nažalost, šuplja priča, jer je u trenutku potpisivanja Vašingtonskog sporazuma Vučić bio upoznat s dokumentom koji je Avdulah Hoti, kao predstavnik Kosova, paralelno potpisivao s Trampom: jedna od tačaka Hotijevog dokumenta bilo je međusobno priznanje Kosova i Izraela. Nema tu nikakvih promenjenih okolnosti, to je samo još jedan pokazatelj kako je građanin Aleksandar Vučić funkciju predsednika države pretvorio u “pijanog milionera” koji potpisuje i šta treba i šta ne treba, pa kad se otrezne, misli kako da se izvadi iz belaja. A taj je Vašingtonski sporazum sa Sjedinjenim Američkim Državama, predsednik Srbije direktno potpisao na štetu Srbije i njenih evropskih integracija. Jer, Jerusalem jeste prestonica Izraela za Izrael i Sjedinjene Američke Države. Za EU je, međutim, otvaranje ambasada u Jerusalmu kršenje međunarodnog sporazuma sve dok se ne reši višedecenijski palestinsko-izraelski sukob.

To je, anpasan, samo jedan razlog zašto bi u interesu građana Srbije bilo da se u ovdašnjim medijima umesto o mandatu premijera Crne Gore raspravlja recimo o mandatu predsednika Srbije.

ZORA DRČELIĆ

Saradnja koja se pre

O važnosti koju Beograd pridaje saradnji sa NATO pokazuje podatak da je pored domaćih zvaničnika i predstavnika diplomatskog kora na najvećoj ovogodišnjoj vežbi Vojske Srbije "Munjeviti udar 21" na Pešteru bio prisutan i komandant KFOR-a Franko Federiči. Pored toga, manje vidljiva ali neprekidna operativna saradnja Srbije i NATO odvija se već dvadeset godina kroz zajedničke aktivnosti Vojske Srbije i KFOR, na čije će čelo u novembru prvi put će doći jedan visoki oficir iz regiona. Reč je o brigadnom generalu Ferencu Kajariju iz Mađarske, članice EU i NATO sa kojom Beograd ima veoma razvijene odnose. Budimpešta sa 397 vojnika drži treće mesto po veličini kontingenta u KFOR-u, odmah nakon SAD i Italije

Air Solution 2021", "Orion 21", "Platinasti vuk 21" i "Šabla 21" nazivi su čak četiri vojne vežbe koje je Srbija tokom proteklog meseca održala sa članicama NATO. Beograd su tokom juna posetili britanski ministar odbrane Ben Volas i francuski načelnik generalštaba Fransoa Lekoantr. Sa Londonom je potpisan aranžman o vojnoj saradnji,

a sa Francuskom se razmatra zajedničko učešće u novoj misiji važnoj za bezbednost Evrope.

Ovi koraci ukazuju na uzlaznu liniju saradnje Beograda sa Alijansom i njenim članicama i to nakon šestomesečnog moratorijuma na međunarodne vojne aktivnosti koji je Srbija proglasila septembra prošle godine.

VEŽBE I VOJNA OPERACIJA TAKUBA

Vest meseca, a možda i godine, jeste da će se Srbija verovatno priključiti vojnoj operaciji "Takuba" koja okuplja koaliciju voljnih evropskih zemalja sa Francuskom na čelu. Ta misija specijalnih snaga treba da pomogne zemljama Sahela (Burkina Faso, Niger, Čad, Mali i Mauritanija) da se izbore sa rastućim izazovom

ćutkuje

islamskog ekstremizma, organizovanog kriminala i sveopšte krize koja, između ostalog, generiše talase izbeglica ka Evropi. Takuba nije pod zastavom određene međunarodne organizacije, ali uživa podršku EU, NATO i SAD.

Time se nastavlja uzlazna linija odbrambene saradnje Srbije sa Francuskom. Ona je započeta nabavkom raketnih sistema PVO Mistral 3, uređaja za navigaciju i senzora za vozila i sisteme domaće namenske industrije i korišćenjem francuskog nezavisnog vešanja za borbeno vozila Lazar 3 i Miloš. Pored toga, državni vrh je najavio i nove nabavke vojne opreme od Pariza.

Uzlazna linija uočljiva je i u odbrambenim odnosima sa Velikom Britanijom. To je bila prva zemlja sa kojom je Vojska Srbije zvanično imala zajedničku aktivnost

u martu nakon okončanja šestomesečnog moratorijuma. Realizovana je desetodnevna zajednička obuka u zimskim uslovima na kojoj su učestvovali britanski instruktori i pitomci vojne akademije. Na junskoj vežbi "Platinasti vuk 21" u bazi Jug kod Bujanovca najbrojniji inostrani kontingent činili su upravo britanski vojnici, njih 69. Pored vojnika iz Srbije, Mađarske, Rumunije, Bugarske, Bosne i Hercegovine, Slovenije, SAD, prvi put su učestvovali i oružane snage Francuske i Grčke.

Tim povodom u Beogradu se našao britanski ministar odbrane Ben Volas. On je sa srpskim kolegom Nebojšom Stefanovićem potpisao aranžman o jačanju odbrambene saradnje, a u memorijalnom centru u Pranjanima otkrio je spomen-ploču u znak sećanja na komandose SOE koji su pomagali borbu protiv nacizma i evakuaciju savezničkih avijatičara. Po povratku u London, Volas je aranžman predstavio kao jačanje partnerstva sa Srbijom i suzbijanje malignog uticaja Rusije. Drugi aspekt demantovalo je srpsko

STALNE VEŽBE SA ČLANICAMA NATO-a:
"Šabla 21" u Bugarskoj i
"Platinasti vuk 21" kod Bujanovca
Fotografije: Vojska Srbije

Ministarstvo odbrane navodeći da se u potpisanom dokumentu ne spominju druge zemlje.

Saradnja sa Britanijom jača i na planu mirovnih operacija. Srpski plavi šlemovi vratili su se ove godine u misiju UN na Kipru UNFYCIP kao deo jedinice za zaštitu snaga koju predvodi Britanija. Odlazak na Kipar od značaja je za Srbiju jer je reč o jedinoj mirovnoj misiji na teritoriji članice EU koja se pri tome smatra važnim evropskim saveznikom Beograda.

Bitna vežba za Vojsku Srbije na planu saradnje sa NATO članicama bila je i "Šabla 21" na istoimenom crnomorskom poligonu oružanih snaga Bugarske. Tamo se pored domaćina već više godina uvećavaju vojnici iz Srbije, SAD i drugih partnerskih zemalja poput Ukrajine. U saopštenju Ministarstva odbrane Srbije ovogodišnja vežba bila je predstavljena kao

bilateralna aktivnost vazduhoplovnih i raketnih jedinica PVO dve zemlje. Ipak, informacija bugarske državne novinske agencije BTA pokazala je da je reč o multilateralnoj vežbi gde su učestvovali i protivavionci vojske SAD, što su potvrdile fotografije sa zajedničke ceremonije pripadnika tri vojske. Vežba je prerano završena zbog tragičnog udesa jednog bugarskog lovca MiG-29.

Pored Bugarske, ovog leta nastavljena je i bilateralna vojna saradnja sa Rumunijom. Na tradicionalnoj vežbi "Air Solution" avijatičari dve zemlje po sedmi put su uigrali kontrolu i zaštitu vazdušnog prostora, vazduhoplovnu podršku, medicinsku evakuaciju i traganje i spasavanje. Beograd i Bukurešt su zahvaljujući ovim vežbama dostigli najviše međunarodne standarde obuke u domenu er polisinga.

Saradnja Srbije sa NATO članicama na Balkanu ovog leta realizovana je i u Grčkoj, na vežbi specijalnih snaga "Orion 21". Reč je o jednoj od mnogobrojnih aktivnosti koje Atina realizuje sa oružanim snagama SAD, uz saveznike sa starog kontinenta i Mediterana. Pored Grka, Srba i

Amerikanaca, na vežbi su se našle i specijalne snage Izraela i Republike Kipar, sa kojima Atina snažno jača vojnu i političku saradnju.

ZAJEDNIČKE PATROLE VS I KFOR-A

O važnosti koju Beograd pridaje saradnji sa NATO pokazuje podatak da je pored domaćih zvaničnika i predstavnika diplomatskog kora na najvećoj ovogodišnjoj vežbi Vojske Srbije "Munjeviti udar 21" na Pešteru bio prisutan i komandant KFOR-a Franko Federiči. Pored toga, manje vidljiva ali neprekidna operativna saradnja Srbije i NATO odvija se već dva deset godina kroz zajedničke aktivnosti Vojske Srbije i KFOR. Dve godine nakon potpisivanja vojnotehničkog sporazuma započete su i zajedničke, odnosno jednovremene patrole duž administrativne linije. Zbog karakteristika terena ovakve patrole ponekad su predmet senzacionalističkih tvrdnji i spekulacija u Prištini o navodnim upadima Žandarmerije preko administrativne linije. Snimci sigurnosnih kamera otkrili su da je zapravo reč o vojnicima iz Srbije i SAD iz KFOR tokom zajedničke patrole, što je kasnije

potvrdila i komanda međunarodnih snaga u Prištini.

Iako su neki događaji vezani za KFOR, poput odluke o povećanju hrvatskog kontingenta, naišli na javno negodovanje zvaničnika Srbije, ovu misiju Beograd vidi kao ključni garant sigurnosti srpskog stanovništva na Kosovu. Zbog toga se od Brisele javno traži da ne smanjuje vojno prisustvo u pokrajini. Na čelo KFOR-a u novembru prvi put će doći jedan visoki oficir iz regiona. Reč je o brigadnom generalu Ferencu Kajariju iz Mađarske, članice EU i NATO sa kojom Beograd ima veoma razvijene odnose. Budimpešta sa 397 vojnika drži treće mesto po veličini kontingenta u KFOR-u, odmah nakon SAD i Italije.

Kada je reč o odbrambenoj saradnji sa Budimpeštom, pozitivni signali Beogradu stigli su od načelnika generalštaba te zemlje generala Ferenc Koroma. U intervjuu za Balkansku bezbednosnu mrežu on je nedavno ocenio da je vojna saradnja sa Srbijom dobra i pozvao na njeno dalje razvijanje.

DANIEL ŠUNTER

Urednik portala Balkanska
bezbednosna mreža

Čvorović u Osijeku

Namicanje listu "Nova" nekakve glavaševske senke toliko je nategnuto i preglupo da ne može biti posledica spontane tuposti nego samo vrlo ciljane zloće

Čitam nedjeljni komentar koji jasno kaže

Tko ne misli ovako taj kleveće i laže

Ljudi bez kalibra i ideje

Ufuravaju nam istine crno-bijele

—Azra, *Nedjeljni komentar* (1982)

Ništa se suštinski nije promenilo za ovih četrdeset godina otkad je Azra postavila dijagnozu svoje sadašnjice (a naše večnosti), osim što su fraze "nedjeljnih komentara" promenile ideološku formu, ali ne i ubistvenu suštinu. "Nedjeljni komentar" je tu da povuče granice između onoga što nije, ali mora da bude, i onoga što jeste, ali biti ne sme, a idealan nedjeljni komentator je tip bez kalibra i ideje, ali zato spreman da potegne bilo koji kalibar na bilo koju ideju. Okej, može se ovo reći i jednostavnije, za one bez strpljenja: *Nedjeljni komentar*, od Štulića do danas i od danas do loše beskonačnosti, zapravo je mala, podla denuncijacija, dočim je Nedjeljni komentator sitni špiclov sklon krupnim, a ispraznim rečima.

Dnevna tiskovina "Večernje Novosti" oduvek je prirodno stanište Nedjeljnih komentara, a u nekim periodima – ovo je jedan od njih – i nije drugo nego Nedjeljni komentar koji izlazi svakog dana, na velikom broju strana. Pa ipak, i u takvom se izobilju mora znati šta je šta, tako da i VN imaju svog zvaničnog Nedjeljnog komentatora: u svakom nedeljnom izdanju na zaglavnom mestu u listu pojavljuje se Nedjeljni komentar izvesnog Rodića, Filipa Rodića, kojeg je Vučelić Milorad poveo u otkomandu iz uglednog "Pečata". A najnoviji Nedjeljni komentar štulićevskog lika bez kalibra i ideje odlično pokazuje kako se, kojim to veštinama i izostankom kojih skrupula, stiže do tako prestižne pozicije u jednoj izvrnutoj hijerarhiji.

U napisotini naslovljenoj "Pod Glavaševim krilom", NK Rodić bavi se, naizgled bez jasnog povoda, notornim hrvatskim ratnim zločincem Branimirom Glavašem i njegovim nepočinstvima, vezanim gotovo isključivo za Osijek i bližu okolinu. Kao i njegovim političkim i medijskim uticajem koji se proteže sve do današnjih vremena. Što jeste i sramno i strašno, mada je malo zazorno kada zgražavanje nad tim dolazi sa adrese na kojoj se uredno slave i uzdižu mnogi koji nisu bolji od Glavaša, samo što su locirani sa "srpske" strane jedne demonske utakmice.

Dobro, ali šta će našem Nedjeljnom komentaru baš sada taj Glavaš i taj Osijek? E, zato što se baš u Osijeku, u štampariji Glasa Slavonije, štampa novi dnevni list na tržištu Srbije, zvan "Nova". Pa šta? – upitaće (se) naivan pitac neki. Eh, šta... U prirodi je denuncijanta da na toksično paranoičan način povezuje stvari, bića i pojave među kojima nikakva neprilična i

zazorna veza ne postoji, pa samim tim i da ih posledično izjednačava, u ovom slučaju da "Novoj", njenim urednicima i novinarima i njenom izdavaču, a valjda i njenim čitaocima, nama-kne nekakvu *glavaševsku senku*, ma koliko to bilo nategnuto i, pravo reći, toliko preglupo da ne može biti posledica spontane tuposti nego samo vrlo ciljane zloće.

Ali, nije ovo vrhunac, nego tek pravi početak podlosti Nedjeljnog komentara. Vrh dna njegove podlosti nije ono što je u napisotini napisano, nego ono što u napisotini napisano nije, što je iz nje izostalo, što je iz nje unapred izlučeno, jer kad bi bilo sadržano u njoj, samu bi napisotinu u ogromnoj meri obesmisli.

Svako ko iole prati medijske (ne)prilike u postdemokratskoj Srbiji mogao je mesecima unazad da prati sagu o pokretanju novog dnevnog lista, koje je konstantno odlagano zarad prilično bizarne prepreke: izdavač nije mogao naći niti jednu štampariju opremljenu za ovakav posao, koja bi bila voljna da se upusti u taj aranžman, iako bi joj se ovaj bez sumnje isplatio. Svi su redom ponudu odbijali, a većina nije mnogo ni krla da ne sme da se prihvati tog posla, jer bi joj to bilo ozbiljno i opasno zamereno zna-se-gde. Prosti je rečeno, list Nova nije mogao da pronađe štampariju u onolikom Beogradu, Novom Sadu ni drugde u Srbiji, nakon čega je njegovim pokretačima preostalo ili da od cele priče odustanu i pokorno priznaju poraz pred bezakonjem i silništvom, ili da pokušaju da pronađu štampariju izvan Srbije, ma koliko to bilo logistički komplikovano, a verovatno i finansijski nepovoljno. Zašto je to naposletku bio baš Osijek? Postoje dva moguća odgovora, i oba su tačna: 1. Zašto da ne?; 2. Zato što je Osijek fizički vrlo blizu, što nije nimalo beznačajno u trci u kojoj novi dnevnik startuje iz ogromnog minusa, i sa bukagijama na nogama.

Ništa od toga ni u naznakama ne postoji u Nedjeljnom komentaru, jer Nedjeljni komentar, uprkos svom imenu, uopšte nije nikakav komentar nego je denuncijacija, ciljane zapljuvka, forma krivične prijave mimo zakona, jer zakonskog greha ni nema. Da se, naime, radi o komentaru, ovaj teško da bi mogao da ne postavi pitanje kakva je to zemlja u kojoj nema mesta (a ima ga tehnološki, to nije sporno) za štampanje jednog dnevnog lista za koji se zna da velmožama (kojima VN i NK verno služe) ne bi bio po volji. Nego se umesto uzroka lamentira, i to lažljivo i podlo, nad iznuđenom posledicom, a žrtva se huljski povezuje s mrskim dželatima iz susedstva po sistemu "vezivanja za mrca". Pa otuda ni nedjeljni komentator nije komentator, nego je rehabilitovani Ilija Čvorović, onaj koji je iznova pronašao zaposlenje u Struci, onaj kojeg su se, dakle, setili za Dan bezbednosti. Čestitamo, lepo je biti među svojim, pa makar i u civilu. ¶

ČOVEK CRNIH DŽIPOVA

Put do istinski slobodnog i tajnog glasanja u Srbiji ni izdaleka se ne nazire, a za to vreme prvi operativac SNS-a Darko Glišić ostaje gospodar izbornog terena. Još uvek niko nije ni blizu toga da zamišlja kako on, kao deklarisan ljubitelj strane rok muzike, na kraju jednog sasvim posebnog izbornog dana tužno i usamljeno pevuši: *This is the end, my only friend, the end*

U sadašnjem, polugrađanskom srpskom društvu, a niko iz redova vlasti se i ne trudi da to prikrije, državni činovnici i naprednjački partijski činovi svu svoju snagu crpe iz pokazivanja zavisnosti prema jednom sve-moćnom čoveku, Aleksandru Vučiću. Izuzetak nije čak ni njegov vodeći operativac, možda i najpouzdaniji saradnik, lični kum Darko Glišić. To što se Glišić kao predsednik Izvršnog odbora Srpske napredne stranke doskora retko pojavljivao u javnosti ne znači i da je bio samo povremeno prisutan dekor svoga šefa, iako se tako može učiniti pošto je po imenu i prezimenu u narodu za sve ovo vreme ostao malo poznat. Glišić od početka nije bio preterano eksponiran, više jedva uočljiv, uvek daleko od kandidačice, stranačkih raskola i, generalno, za stranku kompromitujućih individualnih ispada, te kao takav kao da je u strogom poverenju čuvan za najvažniji operativni zadatak – opstanak Aleksandra Vučića na vlasti. A to podrazumeva, s jedne strane, pripremu za unutarstranačke kadrovske čistke i, sa druge, obezbeđivanje masovne podrške birača na terenu.

I pored svega toga, on nije mogao da izbegne manir naprednjaka koji dominira u današnjoj Srbiji, za skupštinskom govornicom, ali i mnogo dalje od nje. Glavne dve crte tog manira – laskanje i brutalnost – svojstvene su i Darku Glišiću, radikalni iz devedesetih i rokeru u duši. Prva crta se odnosi na Vučića lično, a druga na one koji mu otkazuju ili ne pokazuju poslušnost.

BEZ KUMA NIGDE

“U SNS-u vidim neke koji Vučiću rade o glavi, ali i to polako rešavamo. Ne vidim

naslednika, jednostavno, niko mu nije ni do kolena”, rekao je Glišić nedavno u intervjuu za “Kurir” nagoveštavajući burne promene na sednici Glavnog odbora SNS-a zakazanoj za 29. maj ove godine, poznatijoj po očekivanom skidanju sa partijskih i državnih funkcija Nebojše Stefanovića i spajanju SNS-a i stranke Aleksandra Šapića.

U isto vreme, portal “Nova.rs” saznao je i objavio da je Darko Glišić prethodno bio zadužen da u roku od 15 dana prikupi izjave članova opštinskih odbora, u kojima treba da se izjasne da li su zadovoljni radom svojih čelnika. Pozadina cele priče, kako se tvrdilo, bila je da se sa čela opštinskih odbora, gde god je to moguće, uklone ljudi odani Stefanoviću, pre svega iz Beograda, a zatim i cele Srbije. Da je Glišić u suštini tvrdi operativac, a formalno glasnogovornik sa zadatkom ili da odvuče pažnju javnosti na pogrešnu stranu ili da “pusti buvu”, uplaši, zapreti, ali i da naprosto sam ispadne palikuća, pokazuje i to što je Stefanović još pre same sednice podneo ostavku na partijsko mesto čelnika Gradskog odbora SNS-a u Beogradu, dok je istovremeno ostao na mestu ministra odbrane, kao što su i svi drugi ostali netaknuti na svojim pozicijama. Kako bi igra bila potpuno zaokružena, Vučić je na toj sednici javno odbrusio svima, a običan čovek bi rekao najpre Glišiću: “Znam da bi najviše voleli da govorim o ljudima iz SNS-a, da ih žigošem pred svima, ali je važnije da se u našoj stranci poštuju principi.”

Sam Glišić je kasnije u intervjuu “Tanjugu” izjavio kako je stranka time pokazala zrelost i ozbiljnost i kako je primetio da je deo javnosti očekivao “klanicu” na sednici. Sebe u tom delu javnosti nije ni video, ni prepoznao, a kamoli okrivio.

I ne samo tada, već od dolaska na mesto predsednika Izvršnog odbora SNS-a 2016, Darko Glišić je postao prepoznatljiv u svojoj pukoj istrajnosti da javno razmahuje po nepoćudnim stranačkim movama. Može to biti i u prazno, što i od Glišića i od najavljenog partijskog provetranja, makar u javnosti, na kraju ostavlja samo grotesku.

“Oni koji ne podržavaju državnu politiku neće više biti deo tima predsednika naprednjaka Aleksandra Vučića”, rekao je za “Politiku” 2018, ne navodeći ko će biti isključen iz SNS-a. “Moramo još glasnije da budemo uz predsednika stranke, zato što sve što je uradio i energiju koju je uložio ne možemo da devalviramo našim nečinjenjem.”

Kada je Vučić 2018, a i to nije bilo prvi put, najavio povlačenje sa mesta predsednika SNS-a, Glišić se najzad usprotivio: “Mislim da bi njegov odlazak za nas bio ozbiljan korak unazad, uz poštovanje svih kolega koji su vredni i sposobni i koji dosta toga rade, ali smo svi zajedno po političkim kapacitetima znatno iza Vučića.” Međutim, u slučaju da Vučić jednog dana proceni da je najbolje da se ipak povuče, Glišić bi procenio isto: “Ne vidim ko bi umesto njega mogao da bude isti takav, i zato je najpoštenije sa moje strane, kada se on povuče, da i ja uradim isto. On je mene birao za saradnika u svoj tim, a kada kapiten moje ekipe odlazi, onda je pošteno da i ja uradim isto.”

Njegova odanost Vučiću je, sudeći po izjavama u medijima, neiscrpna. Upitan u “Blicu” da prokomentariše ključne probleme kosovske krize, odgovorio je: “Verujem u ono što radi predsednik naše države i siguran sam da na najbolji način štiti interese svih njenih građana.” A po već ustaljenoj, nižerazrednoj naprednjač-

A I SIGURNIH GLASOVA

koj formuli, po kojoj se ne komentariše sadržaj afere nego se traži "krivac" za nje-
no otkrivanje, u slučaju "Jovanjica" Glišić
kaže da to "nije nikakva afera, već obična
izmišljotina". Kao i da "napadi na Sinišu
Malog dolaze iz iste, Đilasove kuhinje".

GAŽENJE I PRETNJE

Glišić je u politiku ušao 1997, sa svoje 24
godine. Završio je Višu građevinsko-geo-
detsku školu u Beogradu. Odmah pošto
se učlanio u Srpsku radikalnu stranku
bio je izabran za potpredsednika okruž-
nog odbora za Kolubarski okrug, a od
2000. i za predsednika. Tokom dvehilja-
diti, dva puta je bio narodni poslanik,
posle izbora 2003. i 2008. godine. Te 2008.
napušta radikale i postaje jedan od osni-
vača SNS-a, gde je odmah bio izabran za
predsednika okružnog odbora SNS-a za
Kolubarski okrug. Ali tek od početka vla-
sti naprednjaka njegova karijera dobija
puno ubrzanje: 2012. bio je prvi put iza-
bran za predsednika opštine Ub, 2016. iza-
bran je po drugi put, a postaje i predsed-
nik Izvršnog odbora SNS-a, 2020. osvaja
i treći mandat kao predsednik opštine.

Ne priznaje afere naprednjačke vlasti,
pa tako ni "Krušik". Njegovo ime uzbunji-
vač Aleksandar Obradović pominje u ulo-
zi glavnog kadrovič koji je u fabriku sti-
hijski doveo veliki broj ljudi čija je glav-
na ulaznica bila članska karta SNS-a, na
šta Glišić uzvraća: "U 'Krušiku' je danas
prosečna plata veća za 20.000 dinara u
odnosu na vreme kada su na vlasti bili
Đilas, Jeremić i ostali iz tog Saveza, i bilo
im je potrebno spletkarenje da bi uzdr-
mali fabriku."

Na osnovu teških reči upućenih opo-
ziciji, javno izgovorenih, dospeo je i do
suda. Nakon njegovih brutalnih izjava,
Sergej Trifunović ga je tužio pošto ga
je nazvao "raspalom narkomančinom
koja treba da menja dileru". Dogodilo
se to u predizbornoj 2019. godini. Glišić
je tada najavio "spektakularno suđenje,
šokantna svedočenja i kompromitujuće

Foto: Filip Kraincanic/Tanjug

5-6-7
AUGUST
2021

JEZERO
VRNJAČKA BANJA

SRB

BACK TO LIFE!

ANFISA LETYAGO • ANNA • APOLLONIA
ENRICO SANGIULIANO • ILARIO ALICANTE
JAMIE JONES • JOSEPH CAPRIATI
PALMS TRAX • LOCO DICE • MICHAEL BIBI
SETH TROXLER • WILLIAM DJOKO

CALL SUPER • DANIELLE • DEJAN MILIĆEVIĆ
DJ FETT BURGER • LAKUTI • MARKO MILOSAVLJEVIĆ
PATRICE SCOTT • SOLAR • TAMA SUMO
TELEPHONES • TIMMY REGISFORD • VOLCOV
WILLIKENS & IVKOVIĆ • WOODY 92 • ZALTAN

ANDRIA • COEUS • CRISTINA LAZIĆ • CVTKVC • DJ LALE • ILIJA ĐOKOVIĆ • IVA ARIFAJ
LUTON • KRISTIЈAN MOLNAR • NATASHA • NIKOLA VEMIĆ • RUNY • SCHWABE

+ MANY MORE TO COME

fotografije", ali i udar na Pokret slobodnih građana, samo što je tokom suđenja zbog međusobnog vređanja zajedno sa Trifunovićem morao da plati kaznu. Na kraju, sud u Ubu ga je oslobodio krivice.

Iste predizborne godine, koalicionom partneru socijalisti Milutinu Mrkonjiću poručio je da treba da ga bude sramota zbog toga što je rekao da je "hajka na SPS stereotipan početak izborne kampanje SNS-a". Posle se javno pokajao. Vučić je osudio njegovu ishitrenu reakciju, te je i sam priznao da je ona bila emotivna i rekao da grešku neće ponovo učiniti.

Žestoko je verbalno napao, ali i zapretio ministarki Zorani Mihajlović, zbog njene osude jakog radikalnog uticaja u Skupštini. Tada je obećao: "Iniciraću kod predsednika stranke da se što pre održi sastanak našeg rukovodstva, i bojim se da smo došli do tačke kada moramo da podvučemo crtu." To je bilo još 2018. godine.

Na Vladimira Vuletića, bivšeg potpredsednika FK Partizan i profesora na Pravnom fakultetu u Beogradu, i njegove optužbe da bi predsednik Srbije Vučić u borbi sa mafijom trebalo prvo sebe da uhapsi, te da je njegov sin verovatno postao vlasnik FK Rad, nedavno se obrušio sa do sada neviđenim besom i rečnikom: "Redovni pedofilu a vanredni profesore Vladimire Vuletiću, to što do sada nisi odgovarao za svoja zlodela, ne znači da nećeš. Jel ti batica koljač što pravi čevape od ljudskog mesa dojavio da nastaviš tamo gde je on stao? Jesi li i ti probao čevape od ljudskog mesa? Kad si pedofil, zašto ne bi bio ljudožder?" I tako dalje u istom stilu. Vučić ga ni ovoga puta nije opomenuo.

Na tužbu Dragana Đilasa, sud je krajem prošle godine presudio da Glišić mora da plati kaznu u iznosu od 200.000 dinara, zbog toga što je u listu "Alo" 2017. rekao da je "Đilas pljačkao građane". Glišić se nije ni odazvao na suđenje, kako tvrde iz Stranke slobode i pravde: "Potpuno je jasno da ovakvim lažima visoki funkcioneri SNS-a kao i nosioci najviših državnih funkcija smišljeno obmanjuju javnost ne obazirući se na sudske presude."

Glišić se nije obazirao ni na mere Kriznog štaba koje propisuju da publike u dvoranama ne sme da bude. U trenutku kada je broj novozaraženih prelazio

3000 dnevno, odbojkašice Uba su u aprilu ove godine na domaćem terenu trijumfovale pred svojim navijačima. Predsednik njihovog kluba Darko Glišić, jedino je u opozicionim glasilima tada bio označen kao čovek koji je pustio ljude u dvoranu i pored razbuktale epidemije, kao čovek koji se za sve pita i koji je jednaki od ostalih.

MOĆ TERENA

Stiče se utisak da kad god naiđe na žestok i krupan problem, na neizvestan zadatak, u koji treba da upregne svu naprednjačku armadu i stečeno iskustvo sa terena, Glišić odjednom izgubi smirenost.

"Pobedili smo Dušana Petrovića, Nebojšu Zelenovića, Tanju Fajon, sve one koji su na silu pokušali da otmu volju građana", rekao je Glišić posle izbora u Šapcu. Onda je dodao da je članovima biračkih

na velike izborne neregularnosti, ali i prisustvo "mnogo kriminalaca" u izbornom danu: "Vozila iz Valjeva, Loznice, Beograda, iz Sremske Mitrovice, neki ljudi sumnjivih kvaliteta vršili su pritisak na građane kako da glasaju, izvozili ih na biračka mesta..."

Činjenica je da vremenom, kako odmiče kontinuitet naprednjačkih velikih pobeda, izborne nepravilnosti, barem one koje se beleže, postaju sve bezobzirnije iako možda "po zakonu", mada se neke i suptilnije izvode. Ono što je u vreme vlasti naprednjaka postalo standard, do juče su bile neverovatne pojave. Moć izbornog terena danas čine i telefonski pritisci, ucene zaposlenjem, povrede tajnosti glasanja, obaveza da se glasački listići fotografiju ili savijaju tako da se vidi za koga se glasalo, uzimanje poziva za glasanje od građana koji se onda dele nepoznatim osobama, neupisivanje u birački spisak,

■ Stiče se utisak da kad god naiđe na žestok i krupan problem, na neizvestan zadatak, u koji treba da upregne svu naprednjačku armadu i stečeno iskustvo sa terena, Glišić odjednom izgubi smirenost

odbora SNS pokušano "svašta da se sipa u kafu i u piće", da im se "stavlja leksilijum i razni otrovi", da je to naređivao Dušan Petrović, da nijedan predstavnik SNS nije mogao da bude predsednik ni potpredsednik biračkog odbora, da je "izborni materijal nađen u kolima Nebojše Zelenovića i da policija vrši uviđaj", za šta je Zelenović rekao da je to samo još jedna SNS laž. "Da li Tanja Fajon misli da su to fer izbori?", pitao je Glišić.

Međutim, dok je on govorio da su izborni uslovi u Šapcu bili najgori u istoriji, TV N1 je snimila ljude koji su zaustavljali građane posle glasanja na biračkom mestu i upućivali ih u nepoznatom pravcu. Na pitanje reportera šta tu rade, rekli su da uživaju u sunčanom danu i da su simpatizeri SNS-a. Glišić je potom objasnio šta je sve po zakonu: "Nema nepravilnosti ako je lice udaljeno 50 metara od biračkog mesta, može da radi šta hoće, to je Gradska izborna komisija propisala."

Dotadašnji gradonačelnik Šapca Nebojša Zelenović takođe je ukazivao

sve moguće krađe od izbornih kutija pa nadalje, grupe koje idu od vrata do vrata propitujući stanare da li su bili na izborima i za koga su glasali, grupe na ulici koje usmeravaju ljude na glasanje i za koga da glasaju, pokazivanje dokaza o izvršenom "ispravnom" glasanju, tuče, siledžije, rastuće tenzije, crni džipovi...

Teren je ključno mesto SNS-a. Zato bi najviša mudrost opozicije mogla ležati baš u bazičnom terenskom radu, formalno rečeno u kontramerama i u iznalaženju ingenioznih rešenja, ali ništa manje od toga, kako bi izborni dan u Srbiji izgledao drugačije. Međutim, put do istinski slobodnog i tajnog glasanja u Srbiji ni izdaleka se ne nazire, a za to vreme prvi operativac SNS-a Darko Glišić ostaje gospodar izbornog terena. Još uvek niko nije ni blizu toga da zamišlja kako on, kao deklarirani ljubitelj strane rok muzike, na kraju jednog sasvim posebnog izbornog dana tužno i usamljeno pevuši: *This is the end, my only friend, the end.* ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Klanje vola za kilo mesa

Podela bilo kog preduzeća, ne samo javnog, predstavlja zamašan i često mučan posao. Postupak pomalo podseća na razvod dugotrajnog braka imućne porodice, jer se dele mnoga zajednička dobra, a to u životu ne ide nimalo lako. Ključni razlog za cepanje velikih sistema je slepo sprovođenje "direktiva EU" kako bi se izdvajanjem infrastrukture olakšao ulazak privatnih operatera. U načelu tome se ne može prigovoriti; problem je samo u tome što u siromašnoj ekonomiji kao što je naša to ne daje rezultate, već naprotiv dovodi do kreiranja haosa

I ako se Srbija pre 30 godina relativno brzo izvukla iz "socijalističke utopije", odnosno Kardeljevog koncepta "ourizacije" koji je pre 50 godina atomizovao velike privredne sisteme, danas se ispostavlja da lekcija o štetnosti tog koncepta nije naučena.

Primena famoznog Zakona o udruženom radu dovela je privredu u neodrživo stanje; cepanjem preduzeća na male OUR-e nastao je enorman broj novih privrednih subjekata, koji su poslovali kao država za sebe, uz ogroman rast nepotrebne administracije i troškova. Početkom 90-ih godina ponovo su formirana velika javna preduzeća ukidanjem (bez) brojnih malih OUR-a, čime su poništeni efekti primene Zakona o udruženom radu (ZUR) iz sedamdesetih. Umesto Kardeljevih mantri o samoupravljanju i udruženom radu kao vrhunskom stadijumu razvoja odnosa u privredi, sada se za cepanje javnih preduzeća koriste floskule o "evropskim integracijama", odnosno imamo situaciju da se "direktive EK" smatraju božanskim izumom, kao nekad ZUR.

Naravno, i sada, kao i pre pedesetak godina, treba postaviti pitanje: da li je to smisleno i opravdano i, naravno, koliko će to koštati?

DRŽAVA CEPA VELIKE SISTEME

Država je imala neposredan interes da radi privatizacije NIS-a i Telekomu podeli

velike sisteme i da u svojim rukama zadrži deo delatnosti, koje pod monopolističkim uslovima pružaju esencijalne usluge građanima i privredi. Međutim, ostale transformacije javnih preduzeća vrše se zbog "evropskih integracija", pošto privatizacija u najvećem broju slučajeva (bar za sada) nije na dnevnom redu.

O čemu se zapravo radi? EU želi da omogući konkurenciju oko pružanja usluga od javnog interesa; da bi se to sprovelo, insistira se na izdvajanju upravljanja infrastrukturom u poseban pravni subjekat. Pristup infrastrukturi (preko zasebnog javnog preduzeća koje upravlja samo infrastrukturom) tako se omogućava i raznim privatnim subjektima, što (u načelu) treba da omogući konkurenciju i dovede do nižih cena i kvalitetnijih usluga. Nezavisno regulatorno telo (npr. Agencija za energetiku, Direkcija za železnice) određuje cene i uslove pristupa infrastrukturi, odnosno određuje kako funkcioniše javno preduzeće koje upravlja infrastrukturom i način na koji privatne kompanije mogu da tome pristupe. Privatnim kompanijama se tako (bar u principu) omogućava da ponude usluge građanima i privredi, bez monopola javnog preduzeća; preduzeće koje kontroliše infrastrukturu može samo da naplati "realne" troškove njenog korišćenja koje određuje nezavisno regulatorno telo.

MINISTARKA ZA RASTURANJE JAVNIH PREDUZEĆA: Z. Mihajlović

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

Po tom principu je iz EPS-a još pre više od 15 godina izdvojen prenosni sistem (nekadašnji Elektroistok) i formirano je novo javno preduzeće Elektromreže Srbije, čime je omogućena liberalizacija tržišta struje. Pravna lica mogu da se kupuju struju od privatnog snabdevača ili od EPS-a; to je omogućeno i fizičkim licima, ali pošto je cena energije na tržištu veća od tarife EPS-a, niko od građana nije iskoristio tu mogućnost.

Monopol EPS-a je ukinut, ali to nije donelo privredi uštede, pošto je liberalizacija snabdevanja strujom dovela do rasta cena energije za industrijske potrošače! Naime, pre liberalizacije, EPS-ova cena struje za industriju u režimu fiksne tarife bila je niža od cene na regionalnoj berzi struje. Ispostavilo se da je liberalizacija odgovarala EPS-u, kao što bi mu odgovaralo i da se liberalizuje cena koju plaćaju građani (jer je tržišna cena veća od tarife koju određuje država).

Liberalizacija snabdevanja strujom izazvala je čak i proteste vlasnika pojedinih firmi (i to onih iz EU) kod državnih organa zbog rasta cene struje. Na-

ravno, jedan deo potrošača je počeo da kupuje struju od privatnih snabdevača, ali to su izuzetno male količine; EPS i dalje pokriva preko 97 odsto industrijske potrošnje struje.

ŠTA DONOSI IZDVAJANJE PREDUZEĆA?

Formiranje novih preduzeća od velikih sistema pored ostalog predstavlja i zamašan administrativni posao i podrazumeva velike troškove; potrebno je podeliti prava i obaveze preduzeća-matrice po novim celinama, rasporediti zaposlene i formirati nove informacione sisteme kako bi svako novonastalo preduzeće moglo samostalno da posluje. Dele se i poslovne prostorije. Tako je, na primer, u velelepnoj palati NIS-a u Novom Sadu na nekoliko spratova ostao Srbijagas kao "sustanar". U sedištu Železnica u Beogradu, zgradom upravljaju čak četiri preduzeća (uz međusobne odnose koji nisu dobri).

Ukoliko javno preduzeće ima obaveze, sa podelom se moraju složiti poverioci. U suprotnom oni mogu naplaćivati svoja potraživanja od svih novonastalih subjekata po principu solidarne odgovornosti. Naravno, nijedan poverilac nije voljan da preuzme rizik da

se naplaćuje od novonastalog preduzeća koje ima manju imovinu od nekadašnje celine, tako da taj proces nije nimalo jednostavan. Posebno je komplikovano ako preduzeće ima kredite prema bankama i međunarodnim organizacijama ili vladama, pa je neophodna njihova saglasnost oko nove alokacije dugova. Na primer, EPS se upravo ovih dana "davi" sa poveriocima pošto je iz njega izdvojena distribucija – sve dok svi poverioci ne daju pismenu saglasnost (a ne moraju), postoji mogućnost sporova usled primene principa "solidarne odgovornosti".

Deobnim bilansom treba da se obuhvati sva imovina – to naravno zahteva određeno vreme, pa se često dešava da se prilikom na brzinu izvedene podele neka osnovna sredstva ili imovina ne obuhvate ili pogrešno alociraju, što povlači za sobom pravljenje aneksa ugovora o deobi. Takvi postupci često traju godinama.

Između nekadašnjih "kolega" u jedinstvenom javnom preduzeću često dolazi do suparništva i svađa oko korišćenja imovine. Nije lako rasporediti zaposlene iz zajedničkih službi, jer po pravilu u svakoj podeli postoji bolji i atraktivniji deo, gde prirodno svi žele da se nađu. Kod radnika u proizvodnji nema takve

dileme, oni ostaju u onoj celini gde su bili i pre podele.

EKSPANZIJA BIROKRATIJE NAUŠTRB USLUGA

Svako novoformirano javno preduzeće da formira svoje rukovodeće strukture i prateće službe. Da navedemo samo deo onoga što se multiplikuje – kabinet direktora, računovodstvo, upravni/nadzorni odbor, javne nabavke, informisanje (a i to, naravno, nije sve). Posledica je da se povećava birokratski aparat, da je upravljanje komplikovanije pošto se između delova nekadašnje jedinstvene firme često javljaju sporovi, što naravno povlači i povećane troškove.

Poseban trošak predstavlja izrada zasebnih informacionih sistema; svako novonastalo preduzeće mora da formira sopstveni IT sektor (računarska mreža, serveri, baza podataka, softver za računovodstvo i upravljanje). To podrazumeva nabavku odgovarajuće opreme i softvera, i u pitanju su iznosi od više miliona evra.

Ne treba zanemariti ni zametan posao oko regulisanja odnosa unutar nekada jedinstvenog sistema (ne samo korišćenje zajedničke imovine), odnosno plaćanja za usluge koje pružaju jedni drugima, kao »

ni (bezbrojne) tehničke detalje. "Nezavisni regulator" je dužan da propiše opšte uslove poslovanja koji važe za novonastala preduzeća, ali mnogobrojne sporne situacije na kraju rešavaju nekadašnje "kolege", u odnosima koji često nisu baš prijateljski (to ponekad pomalo podseća na razvod braka, gde obe strane smatraju da su oštećene). Kod podele preduzeća neophodno je potpisati i kolektivne ugovore sa zaposlenima u novonastalim

limično finansirala stranog konsultanta koji je osmislio koncept podela. Zanimljivo je da se u Svetskoj banci i danas hvale svojim doprinosom u "uspešnoj" transformaciji.

Istina je, međutim, daleko od toga – novoosnovana železnička preduzeća nisu postala nimalo bolja i efikasnija nego nekadašnje jedinstveno preduzeće. Čak se može reći i da je situacija gora, pošto železnica i dalje guta po 15 milijardi dinara go-

gde je uneta jedna skaredna odredba da se izvršenje ne može sprovesti nad zavisnim preduzećima javnog preduzeća!

I bez podele železnice, na tržište se moglo uvesti nekoliko privatnih operatera za prevoz robe ili putnika, uz odgovarajuću regulatornu ulogu Direkcije za železnice, koja bi propisivala cenu korišćenja železničke infrastrukture koju bi plaćali privatnici.

DRUGO CEPANJE EPS-A

Početkom godine je iz EPS-a na brzinu izdvojena distribucija u posebno preduzeće. Iako je to proslavljeno kao uspeh, uz samohvalisanje Zorane Mihajlović kao novog ministra energetike, posao ni izdaleka nije završen. Konsultanti sa strane (dobro plaćeni, naravno) i dalje rade kako bi se podela okončala i izbegli sudski sporovi. Pritom nije uopšte jasno zašto se u ovom trenutku cepa EPS osim ako se iza toga ne krije namera da se privatizuje bilo distribucija bilo proizvodnja. Umesto jednog dobro postavljenog i moćnog sistema, država je dobila dva preduzeća koja će se mrčvariti sa deobnim bilansima i svim drugim problemima koje donosi podela. Uz to će morati ponovo da se pravi novi informacioni sistem za distribuciju, kao i da se prilagodi postojeći. Jedini neosporan rezultat jeste da firme koje se bave uvođenjem informacionog sistema SAP trljaju ruke, jer će samo po tom osnovu inkasirati novih desetak miliona evra.

Ako je formiranje Elektromreže omogućilo da se makar simbolično pojave na tržištu novi igrači, to se ne može očekivati od cepanja EPS-a na proizvodnju i distribuciju, pošto ne postoji tehnička mogućnost da se formira konkurencija u distribuciji struje. Da li će ikome u Srbiji biti bolje što je distribucija postala novo preduzeće ili, hipotetički, ako bi se pojavila konkurencija u niskonaponskoj mreži (hipotetički, jer je to tehnički neizvodljivo)?

Nije nikakva tajna da je novu podelu EPS-a forsirala upravo Zorana Mihajlović, koja je brže bolje, čim je resor saobraćaja zamenila energetikom, krenula da forsira podelu delatnosti. Takvi pritisci su postojali i početkom 2000-ih, kada je došlo do izdvajanja prenosnog sistema, ali je (potpuno ispravno) odlučeno da je EPS ostane kao jedinstven sistem za pro-

■ Ako bi se za finalno "zatvaranje poglavlja" ili "klastera" od strane EU ipak insistiralo na cepanju javnih preduzeća, Srbija to može da uradi u trenutku kada je članstvo u EU izvesno u kratkom roku. Međutim, danas je krajnje nelogično žuriti sa tim pod izgovorom evropskih integracija pošto se time samo povećava administracija i stvaraju novi troškovi

subjektima. To često ne ide lako, pošto sindikati insistiraju da svi zaposleni nekadašnjeg jedinstvenog preduzeća i posle podele zadrže iste plate i uslove rada, iako je jasno da će neka preduzeća bolje poslovati i biti profitabilnija (pa je logično i da imaju bolje plate)! Kod poslednje podele EPS-a, kada je distribucija izdvojena u posebno preduzeće, država je prihvatila zahteve sindikata za identičnim kolektivnim ugovorima u oba dela preduzeća, pa se postavlja i pitanje čemu uopšte podela, ako uslovi rada i plate ne zavise od rezultata poslovanja?

ŽELEZNIČKI KRAH

U forsiranju ishitrenog cepanja javnih preduzeća posebno se istakla Zorana Mihajlović. Kada je postala ministar nadležan za saobraćaj, insistirala je na hitnoj podeli železnice izdvajanjem tri nova preduzeća od matice – tako su formirani Infrastruktura železnice Srbije, Srbija voz i Srbija kargo. Mreža pruga je pripala Infrastrukturi železnice, a preostala dva preduzeća se bave prevozom putnika i robe, dok su pruge postale "otvorene" za konkurenciju. U taj projekat je bila uključena i Svetska banka, koja je de-

dišnjih subvencija iz budžeta, iako je drastično smanjen broj zaposlenih u "proizvodnji" (ali je povećan u administraciji) ukidanjem preko 800 kilometara pruga. Privreda i građani nisu primetili nikakvo poboljšanje usluga, čak naprotiv: smanjena je mreža pruga, pa su mnogi delovi države ostali bez železničkog saobraćaja.

Pravi galimatijas je nastao oko regulisanja odnosa sa poveriocima; iz jedinstvenog preduzeća su izdvojena tri preduzeća, ali su ostale nerešene tužbe radnika za neisplaćena primanja. Usledile su tužbe radnika protiv matice, koja je ostala bez priliva gotovine ali sa delom imovine. Izvršitelji su počeli da prodaju stanove i poslovne prostorije Železnice, kao i drugu podesnu imovinu, pa se tako na prodaji našao i Saobraćajni institut CIP, koji je u tom "odlično obavljenom restrukturiranju" ostao da visi kao zavisno preduzeće Železnice a.d.

Oko prodaje CIP-a digla se prilična buka u javnosti – naravno, nebulozno je da se na licitaciji prodaje jedan od dva velika državna instituta koji se bavi projektovanjem pruga i puteva. Na kraju, da bi sprečila prodaju, država je po hitnom postupku promenila Zakon o javnoj svojini,

izvodnju i distribuciju struje. Naravno, nije teško zaključiti da je za državu bolje da postoji jedno moćno elektroprivredno preduzeće umesto dva "polutana". Veliko i moćno preduzeće lakše može da finansira ogromne razvojne potrebe koje ima EPS. Umesto toga, ova godina će proći u pravljenju novih bilansa i regulisanju odnosa sa poveriocima.

Inače, ne treba zaboraviti da je ministarska Mihajlović, u vreme kada je bila ministar energetike (od 2012. do 2014. godine), obećavala "korporativizaciju" EPS-a, koja treba da dovede do toga da preduzeće profitabilno posluje. Tada nije pominjala razdvajanje distribucije u posebno preduzeće. Od "korporativizacije" se za sada odustalo, a u prvi plan je došla podela.

PRETNJA PRAZONOM PUŠKOM

Podela bilo kog preduzeća, ne samo javnog, predstavlja zamašan i često mučan posao. Postupak pomalo podseća na razvod dugotrajnog braka imućne porodice, jer se dele mnoga zajednička dobra, a to u životu ne ide nimalo lako. Ključni razlog za cepanje velikih sistema je sle-

po sprovođenje "direktiva EU" kako bi se izdvajanjem infrastrukture olakšao ulazak privatnih operatera. U načelu tome se ne može prigovoriti; problem je samo u tome što to u siromašnoj ekonomiji kao što je naša to ne daje rezultate, već naprotiv dovodi do kreiranja haosa usled podele, uz povećano administriranje i, naravno, veće troškove.

Tamo gde je podela sprovedena, nije došlo do pojave realne konkurencije, niti se to može očekivati u skorijoj budućnosti. Čak i tamo gde je to bilo najlakše očekivati (tržište električne energije), privatni snabdevači ne obezbeđuju više od par procenata tržišta.

Podelu EPS-a i Srbijagasa pritiskom forsira Energetska zajednica, dobrovoljno udruženje država "regiona" (sa Ukrajinom i Moldavijom), uz pretnju nekakvim "sankcijama", odnosno gubitkom prava glasa. Obe pretnje su potpuno beznačajne, jer je u pitanju organizacija iz koje Srbija bez ikakve štete može da istupi u svakom trenutku.

Srbija je danas u najboljem slučaju deset do dvanaest godina daleko od članstva u EU. Ni sada ni u doglednoj buduć-

nosti, tamo nema ni tračka želje za proširenjem bilo kojom državom Zapadnog Balkana, usled ogromnih unutrašnjih problema Unije.

Ako bi se za finalno "zatvaranje poglavlja" ili "klastera" od strane EU ipak insistiralo na cepanju javnih preduzeća, Srbija to može da uradi u trenutku kada je članstvo u EU izvesno u kratkom roku. Međutim, danas je krajnje nelogično žuriti sa tim pod izgovorom evropskih integracija pošto se time samo povećava administracija i stvaraju novi troškovi. A tamo gde je to već sprovedeno, ne treba zaboraviti, nije bilo nikakvog boljitka za krajnje korisnike.

U ovom trenutku za Srbiju je neuporedivo bolje da, umesto cepanja, javna preduzeća putem aktivnog delovanja regulatornih tela otvore svoje infrastrukturne delove trećim licima kako bi se uvela konkurencija. Regulatorna tela ionako posle podele određuju uslove poslovanja preduzeća koje upravlja infrastrukturom. Zašto sve to ne bi moglo lepo da funkcioniše i bez podele i svih troškova i problema koje ona donosi?

BOGDAN PETROVIĆ

CULTOUR EXPLORER BABA PRODUCTION

**BOTANIČKA
BAŠTA, Beograd**
11. jul 2021.
20h

**RADE
ŠERBEDŽIJA**
& Zapadni Kolodvor Bend
Ne okreći se sine

karte u prodaji tickets.rs i Gigstix

Sudijama Srbije

Ako mi, sudije, kao nosioci pravosudne vlasti, pokažemo individualnu spremnost, rešenost i istrajnost, te složno stanemo u zaštitu osnovnih pravnih načela koja su vekovima izgrađivana, građani će prepoznati našu ispoljenu hrabrost, etičnost, kompetentnost i spremnost pa će nam biti podrška u borbi za uspostavljanje nezavisnog pravosuđa i vladavinu prava

Mi, akteri dosuđene pravičnosti u sudskom postupku, moramo da se zapitamo! Šta je to što građani Republike Srbije od nas očekuju? Da li mi možemo i smemo ta očekivanja da ispunimo? Zašto se političke vlasti toliko plaše sudske nezavisnosti? I, konačno, a zaista ne i poslednje, da li se uloga sudije iscrpljuje u sudskom postupku?

Različite društvene grupe, koje predstavljaju delove izvršne ili zakonodavne vlasti, odnosno političke elite, oduvek su za sudijsku funkciju vezivale različita ali uvek svoja interesna očekivanja, ne pristajući da sudstvo bude uravnoteženi instrument razvoja, "neutralno klatno", koje će obezbeđivati ravnotežu poretka, neutrališući tendenciju koncentrisanja vlasti, ali i vršeći njenu kontrolu kroz obezbeđivanje vladavine prava.

Danas, u Srbiji u kojoj je vlast koncentrisana ne samo u jednoj grani vlasti, već i u ličnosti samo jednog čoveka, građani Srbije s pravom strepe, ali i očekuju da ćemo upravo mi, sudije, biti ti koji će njihova ljudska i građanska prava štititi od svih nasrtaja, jer smo svedoci svakodnevnih kršenja Ustava i zakona od strane najviših državnih funkcionera. Građani očekuju od nas da ne prihvatimo dodeljenu ulogu krvoločnih Kerbera koji će čuvati podzemni svet Hada. Očekuju da bez straha donosimo pravične, na zakonu i vekovnim pravnim pravilima zasnovane, jasno obrazložene odluke, ne plašeći se da javno progovorimo o nezakonitostima kojima je društvo preplavljeno. Očekuju od nas da, poput naših kolega iz Poljske, zajedno prošetamo ulicama. Oni s pravom očekuju da mi budemo nosioci pozitivne promene, da se borimo za vladavinu prava i zajedno s njima, rame uz rame, stvaramo humanije društvo – pravni poredak u čijem fokusu će biti čovek, a ne bilo koja politička partija. Pravo koje će biti iznad svake političke vlasti.

Zato sada, kada je i zvanično počela debata o ustavnim promenama, učešće u njoj nije samo pitanje časti, niti čina individualne hrabrosti svakog od nas. Pitanje oslobođenja pravosuđa od političkog uticaja, i to ne zarad nas, sudija, već zarad građana i zaštite njihovih prava i sloboda, naša je dužnost i naš moralni imperativ.

Piše: **Dr Gordana Vidojković**

Sudkinja Višeg suda
u Požarevcu

U realizaciji ovakvih očekivanja, neretko nas pojedini visoki predstavnici političke vlasti sputavaju porukama straha koje upućuju sa govornice Skupštine, a i javnog servisa, pa čak i preko pojedinih, njima lojalnih visokih predstavnika pravosudne vlasti. Osuđuje se i sputava svako kritičko mišljenje, obeshrabruju se sudije, kao predstavnici jedne legitimne grane vlasti, da vrše svoju vlast. Svako javno istupanje i prisustvo sudija u javnom životu, političke vlasti nastoje da okarakterišu kao političko delovanje učvršćujući zablude koju su odavno ciljano stvorili: da su sudije nemi delioci pravde koji progovaraju samo kroz svoje presude. Ovakav stav ne samo da nema

pravne potpore u nacionalnom zakonodavstvu već je suprotan i odlukama Evropskog suda za ljudska prava pa i opštim pravnim načelima i principima.

Sudije ne samo da imaju pravo da učestvuju u medijskim raspravama o pravnim i drugim pitanjima, već to predstavlja našu dužnost i obavezu. Naravno, uz ograničenje da očuvamo nepristrasnost kroz svoje odluke i da se ne bavimo političkim delovanjem. Pojednostavljeno, a čini se uz sve brojnije i veće prepreke, sudija mora da bude lojalan državi, odan svom narodu, Ustavu i zakonima, a ne vlasti.

Dakle, ne postoje normativna ograničenja koja bi nas sputavala da očekivanja građana ispunimo. Za ovakvo delovanje nije nam potrebna dozvola predsednika suda. Takođe, nije tačno da je nama sudijama zabranjeno pravo na štrajk. Zato je apsurd da mi, sudije, od kojih se očekuje da poznajemo pravo, podležemo ovakvim pritiscima i nedopustivo ćutimo. Zbog čega? I dokle?

Ako mi sudije, kao nosioci pravosudne vlasti, pokažemo individualnu spremnost, rešenost i istrajnost, te složno stanemo u zaštitu osnovnih pravnih načela koja su vekovima izgrađivana, građani će prepoznati našu ispoljenu hrabrost, etičnost, kompetentnost i spremnost pa će nam biti podrška u borbi za uspostavljanje nezavisnog pravosuđa i vladavinu prava.

Dakle, znamo da smemo, a da li i možemo, to zavisi od nas samih. Pritom ne smemo da zaboravimo da je to i naša dužnost te da nije slučajno da se vekovima civilizacijski izgrađivao normativni okvir, da smo pravno jedna od najzaštićenijih profesija. Ustav i zakoni nas štite od gubitka posla. To nije slučaj sa

■ **Zašto su najviši državni funkcioneri upravo one koji su bili najdosledniji i najhrabriji među nama sudijama nazvali državnim neprijateljima i stranim plaćenicima, a čitavo pravosuđe proglasili za korumpirano, neradno, odgovorno za blagu kaznenu politiku i porast kriminala, etiketirajući ga da ljudima oduzima decu, izbacuje ih iz kuće? Odgovor je jednostavan: političke vlasti su, kako bi obezbedile svoj dug, nesmetan, nekontrolisan, pa samim tim i nekažnjiv boravak na vlasti, stavile pravosuđe pod apsolutnu političku kontrolu i time ga onemogućile u vršenju sudske vlasti**

drugim profesijama, baš iz razloga što nam je dodeljen zadatak da mi budemo korektiv razvitka društva, odnosno da kontrolišemo zakonitost rada i izvršne i zakonodavne vlasti, a ne samo građana. Mnoge od naših odluka mogu biti presudne ne samo za stranke u postupku i ne samo za mesto i prilike u kojima su donete i u kojima živimo, već i za ono što nas tek očekuje.

“Pokolenja dela sude”, te će tako suditi i o nama i našim odlukama. Ne smemo se postideti naših odluka i ne smemo ćutati, jer samo čovek oslobođen od straha slobodan je čovek.

Zato se naša uloga ne iscrpljuje samo u sudskom postupku, već je s pravom očekivano naše angažovanje u rešavanju naraštajskih problema i protivrečnosti u društvu. Sudija ne treba i ne sme samo da izučava sudske spise i propise, već mora da bude sposoban da razume najsloženije društvene, kulturne, ekonomske probleme kao i težnje društva i da kreativno doprinese njihovom rešavanju. Zato smo i sa etičkog aspekta u obavezi da strukovno razvijamo sopstveni sistem vrednosti i sopstvene nezavisnosti, stručnosti, integriteta, nepristrasnosti, transparentnosti u radu, ali i ličnih kvaliteta kao što su hrabrost, humanost i mudrost. Jedino tako zadobićemo poverenje građana koje su političke vlasti decenijama tendenciozno urušavale, jer pravosuđe svoju funkciju treba da vrši u interesu građana.

Političke vlasti, kako bi izbegle jedinstvo građana sa pravosuđem, decenijama preko poslušnih i kontrolisanih medija

prikazuju sudije kao neprijatelje građana. Naravno, postavlja se s pravom pitanje zašto su to činili. Zašto su najviši državni funkcioneri upravo one koji su bili najdosledniji i najhrabriji među nama sudijama nazvali državnim neprijateljima i stranim plaćenicima, a čitavo pravosuđe proglasili za korumpirano, neradno, odgovorno za blagu kaznenu politiku i porast kriminala, etiketirajući ga da ljudima oduzima decu, izbacuje ih iz kuće?

Odgovor je jednostavan: političke vlasti su, kako bi obezbedile svoj dug, nesmetan, nekontrolisan, pa samim tim i nekažnjiv boravak na vlasti, stavile pravosuđe pod apsolutnu političku kontrolu i time ga onemogućile u vršenju sudske vlasti. Na ovaj način političke vlasti su izbegle da budu kontrolisane od strane pravosuđa, tako što ga same apsolutno kontrolišu! Tako je kontrolor, volšebno, postao kontrolisani.

I za kraj umesto zaključka:

Sudije Srbije, probudite se!

Izlaz nije u napuštanju dostignutog nivoa civilizacijskih vrednosti, već u mobilizaciji svih humanih snaga ovog društva u borbi za vraćanje dostignutog nivoa pravne države i daljem unapređivanju vladavine prava. Zaštita ljudskih prava i osnovnih pravnih pravila nisu pitanja samo naše profesionalne časti, niti smeju da zavise od individualne hrabrosti. Ta zaštita je naša dužnost.

Ne gubite **vreme.**
Čitajte ono što je bitno.

www.vreme.com

Ničija deca

Dobra posledica objavljivanja izveštaja Inicijative za prava osoba sa mentalnim invaliditetom mogla bi biti kontrola, evidencija, zapošljavanje potrebnog kadra i, naravno, ulaganje u bolju infrastrukturu

Protekle nedelje veliku medijsku pažnju izazvao je izveštaj o položaju dece i mladih sa smetnjama u razvoju. Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom sprovedla je istraživanje u institucijama koje se bave brigom o ovoj marginalizovanoj društvenoj grupi i utvrdila brojne nepravilnosti, zloupotrebe i zapostavljanje šticećenika.

Prilikom objavljivanja rezultata nisu imenovane institucije ni pojedinci, ali autori tvrde da su detalje dostavili nadležnom Ministarstvu za rad, boračka i socijalna pitanja. Takođe, namera autora je da se javnost i nadležne službe upoznaju sa problemima i da se pristupi njihovom rešavanju. Ipak, u delu javnosti postoji verovanje da se iznošenjem ovakvih potresnih i dramatičnih podataka tendenciozno stvara slika o urušenom sistemu za brigu o osobama sa mentalnim invaliditetom. Mediji su, kao obično, reagovali "na prvu loptu" objavljujući potresne detalje o deci koja su umazana fekalijama, gladna, bez nadzora, u očajnim higijenskim uslovima, sa posrednim izjavama o fizičkom i seksualnom zlostavljanju. Opisane slike su toliko potresle javnost, a nadležna ministarka Darija Kisić Tepavčević je ekspresno obišla nekoliko ustanova (počev od Zvečanske) i najavila formiranje komisije koja će ispitati istinitost iznetih tvrdnji.

Osim očekivanog, a mora se reći i ljudskog reagovanja, koje je delom posledica jedne vrste nedopustivog senzacionalizma, priča o "ničijoj deci" dobila je, takođe očekivano, i političku dimenziju. Naime, aktuelna vlast je koristila stanje u institucijama ovog tipa kao sredstvo za politički obračun, pa je svojevremeno optuživala Pajtića da je "oteo" novac za gradnju ustanove za brigu o deci sa smetnjama u razvoju. Danas opozicija radi sličnu stvar, pa je čak i Predsednik osetio potrebu da pokaže kako danas stanje u ovim ustanovama mora da bude bolje nego u vreme bivše vlasti.

Ovo je manje-više očekivani medijski krug koji napravi priča o nekom od problema iz oblasti "socijale". Zgrozite publiku potresnim pričama, izazovete šok, a nedugo zatim, ta muka i nevolja bivaju zaboravljeni. Kao psiholog, odlično pamtim vežbe i stručnu praksu iz ove oblasti, jer to su slike koje nikada ne zaboravljate. Moram reći da sam u nekim od ovih institucija bio devedesetih, pa smo u toj gradaciji nemara i propadanja tada sigurno dotakli dno dna.

Posle pada Miloševića imali smo opomenu sa Kulinom i danas, gotovo trideset godina kasnije, stvari su se malo pomerile nabolje. Bez dileme, nedovoljno, jer nikad nije dovoljno.

Želeo bih upravo zbog tih novinskih naslova i kolega koji su u stanju da u jednoj prostoproširenoj rečenici sažmu analizu celog slučaja, samo pomenem koje sve aspekte morate uzeti u obzir kada govorite o ovom problemu.

Na prvom mestu, radi se o deci i mladim ljudima koji se nalaze u izuzetno teškom zdravstvenom stanju, sa teškim oštećenjima. Veliki broj je ostavljen u institucijama jer njihove porodice nisu želele ili nisu

mogle da se brinu o njima. Tačno je da su zato naše institucije palijativnog tipa, jer brinu o šticećenicima do kraja njihovih života. Ova populacija je u našim medijima potpuno marginalizovana, o njima se ne govori. Ono što možete primetiti ako obidete nekoliko različitih ustanova, jeste činjenica da postoji ogromna razlika u dostignutim standardima, uslova i oblika nege. Opšti problem je hroničan manjak negovatelja, jer o nekoliko desetina šticećenika brine par ljudi, u tri smene. Lepa inicijativa je da decu premostimo u njihove porodice ili kod hranitelja, ali je onda neophodno da država pomogne tim ljudima. Niko na svetu ne može da brine o detetu sa teškim poremećajima i odlazi na posao. Pomoć mora biti finansijska i stručna i da kroz ustanove omogući "dnevni" predah roditeljima. Nepravедno je prema ljudima zaposlenim u ovoj oblasti da ih paušalno prikažete kao bahate i neodgovorne. Zamislite samo da na poslu tokom osam sati troje ljudi treba da nahrani, presvuče, opere, da lekove i pruži pažnju za 30 ili više dece i mladih ljudi koji su nepokretni, nesposobni da brinu o sebi, sa teškim mentalnim i fizičkim nedostacima. Za prosečnu platu u Srbiji. U zemljama sa najboljim primerima brige o ovoj populaciji neretko imate jednog ili čak dva negovatelja po detetu. Dobra posledica objavljivanja ovog izveštaja zato bi mogla biti kontrola, evidencija dece, zapošljavanje potrebnog kadra i, naravno, ulaganje u bolju infrastrukturu.

Deo odgovornosti svakako imaju i roditelji, koji neretko prepuštaju brigu o ovoj deci institucijama. Čak i uz najbolju volju, pritisci su ekonomski, ali i društveni jer postoji stigmatizacija ove dece u društvu. Često smo saznavali za probleme, recimo, dece sa autizmom, kada se na njihovo ponašanje bune u javnom prevozu, u čekaonicama ili u komšiluku. Ovaj izveštaj je društvo podsetio da ova deca postoje i da je briga o njima izuzetno težak, stručan i odgovoran posao.

Prvi korak je vidljivost u medijima, nakon kojeg društvo mora kontinuirano i neprekidno da poboljšava brigu o njima. U poslednjih nedelju dana imao sam priliku da vidim i nekoliko pozitivnih primera, poput organizacije Best Buddies Serbia, koja ima podružnice širom sveta, a postoji i kod nas, spajajući decu iz opšte populacije sa decom sa smetnjama u razvoju. Grupa mladih ljudi već godina radi na Forumu studenata sa invaliditetom, spajajući poslodavce sa obrazovanim mladim ljudima koji se kroz zaposlenje integrišu u društvo. Shvatam da se radi o manjem stepenu invaliditeta nego kod dece u izveštaju, ali može drugačije, čak i u državnim ustanovama. Imao sam priliku da sa decom sa teškim oštećenjima pre nekoliko godina provedem "Dan igre" u SC Šumice, a znam da mnoge kolegice sa defektologije, psihologije i drugih fakulteta odlaze redovno u Zvečansku da pruže deci pažnju i ljudski dodir.

Što se medija tiče, kao da smo tek učinili prvi korak i priznali da ova deca nisu ničija, već naša i da brigu o njima treba da preuzme celo društvo.

Bijenale koje to

Oktobarski salon jeste bio institucija za sebe, institucija kojoj je svakako trebalo pomoći, ali ne i transformisati je do neprepoznatljivosti. Gubitkom prepoznatljivog imena izgubiće se čak i prividna, jedina preostala veza sa bitnim periodom naše kulturne istorije, a od sećanja na jednu gradsku umetničku manifestaciju koja je nekad bila prestižna i koja je uspevala da donese kvalitet, neće, nažalost, preostati ništa

Foto: Tanjug

U proteklih 17 godina, odnosno od 2004. godine kada je organizovan prvi internacionalni Oktobarski salon, ova manifestacija prošla je kroz uzbudljiv period prepun uspona i padova koji su, kako je vreme odmicalo, doveli do toga da svi mi kolektivno skoro izgubimo interesovanje za nju. Ove godine Oktobarski salon je prvi put nazvan Beogradsko bijenale, što iz perspektive njegove skorašnje istorije izgleda kao pokušaj oživljavanja mrtvaca. Otkad je, naime, pre nekoliko godina osnivač Oktobarskog salona, Skupština grada Beograda, odlučio da najznačajnijoj godišnjoj umetničkoj izložbi kod nas dodeli bijenalni status, a potom i da joj, u skladu sa tim, promeni

naziv, rasprave i kritike u umetničkim krugovima ne prestaju. I dok je jedan deo stručne javnosti protiv ovakvih odluka, drugi podržava ovu promenu nadajući se da će ona konsekvantno dovesti do poboljšanja uslova izlaganja i podizanja kvaliteta umetničke produkcije. Ove druge, koji se zalažu za beskompromisnu modernizaciju istovremeno se žaleći na sistemsku "falinku" naših institucija, treba podsetiti da ima nečeg tragičnog u potpunom ukidanju istih. Jer Oktobarski salon jeste bio institucija za sebe, institucija kojoj je svakako trebalo pomoći, ali ne i transformisati je do neprepoznatljivosti. Gubitkom prepoznatljivog imena izgubiće se čak i prividna, jedina preostala veza sa bitnim perio-

dom naše kulturne istorije, a od sećanja na jednu gradsku umetničku manifestaciju, koja je nekad bila prestižna i koja je uspevala da donese kvalitet, neće, nažalost, preostati ništa. Zagovornike ovakvih radikalnih, a u isto vreme ad hoc rešenja stoga bi trebalo podsetiti da funkcionalne i dobre institucije, nama inače

zapravo nije

Fotografije: Lenka Pavlović

preko potrebne, treba negovati i razvijati, prilagođavati sadašnjosti i pripremati za budućnost, ali ne gubeći vezu sa prošlošću. Oktobarski salon je nekad bio važan deo kulturnog života prestonice, deo identiteta glavnog grada, važan datum u kalendaru svakog umetnika, bez obzira da li je učestvovao u njemu ili ne.

Često se pisalo i govorilo o tome kako je Oktobarski salon najveća i najznačajnija izložba u Srbiji jer je u prošlosti okupljala najbolje umetnike i predstavljala njihove recentne radove domaćoj publici. Zamišljen kao neka vrsta smotre savremenog stvaralaštva "glavnog toka" u onovremenom socijalističkom društvu, Oktobarac, kako smo voleli da mu tepamo, bio je ideološki vezan za promociju slobodnog stvaralaštva kao pokazatelja Titovog socijalizma sa ljudskim likom, ali i strateško proizvođenje elitne umetnosti za novonastalu socijalističku buržoaziju. Otuda je ova reprezentativna godišnja izložba, prigodno vezana za Oktobarske svečanosti kao najveći praznik glavnog grada, od početka imala blago konzerva-

tivan kurs, ostavljajući makar u početku isuviše radikalne umetničke pokrete po strani. Kasnije, tokom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka, kako su stege države popuštale, tako je i Oktobarac sve više dobijao svoju fizionomiju i status značajne umetničke smotre koja predstavlja savremeno stvaralaštvo. Ova manifestacija je postala referentna izložba koja je uspešla da odneguje i razvije scenu, da joj pruži podršku i neophodnu vidljivost. Devedesete su se na Oktobarski salon odrazile kao i na sve druge oblasti kulture ekonomski devastirano društvo kome je uskraćena mogućnost da putuje, da se razvija, da upoznaje nove umetničke trendove, okrenulo se samo sebi i iznedrilo specifičnu vrstu umetnosti koja

je bila amalgam raznih pojava i fenomena sa kraja veka.

Promena koja je usledila 2004. godine napravila je radikalni rez u tkivu domaće umetničke produkcije, koja se posle više od 15 godina konačno povezala sa svetom. Prvi put je pozvan jedan inostrani kustos koji je predložio koncept i napravio selekciju pretežno inostranih umetnika. Značajni svetski umetnici našli su se u Beogradu i publika je imala prilike da vidi njihove radove, a stručna javnost da ih upozna i nešto nauči od njih. Ne treba zaboraviti da je u tom trenutku prošlo svega četiri godine od promene režima Slobodana Miloševića. Umetnici ali i publika dobili su priliku da vide neke od najpoznatijih svetskih zvezda, da vide šta njihove kolege rade, kako izgledaju njihovi radovi i u kome pravcu se kreće savremena umetnička produkcija.

Ali vratimo se ovogodišnjem salonu. Još od pre nekoliko godina bilo je приметно da je došlo do smene generacija i sada već možemo govoriti o jednoj novoj sceni mladih umetnika, kako domaćih tako i onih inostranih. Novo doba donosi i novu umetnost, pa se tako interesovanja i radovi njihovih tvoraca sada skoro pa u potpunosti kreću u pravcu instalacija, novih tehnologija i istraživanja graničnih oblasti koje spajaju umetnost i različite nauke. Ovogodišnja izložba trebalo je da se održi 2020. godine, ali je zbog pandemije pomerena za sledeću godinu. U međuvremenu je došlo i do promene lokacije, pa je Muzej 25. maj zamenjen izložbenim prostorom Muzeja grada Beograda u Resavskoj ulici. Takođe promenjen je i datum otvaranja izložbe, pa je sad kraj juna zamenio tradicionalni oktobar. Mnogo toga je krenulo naopako pa ne treba da čudi činjenica da je samo otvaranje prošlo prilično nezapa-

ženo, skoro pa u tajnosti, kao da se neko stideo da javnosti obznanu sve ono što se protekle tri godine pripremalo. Istini za volju, organizator i kustosi su pokušali da pored klasičnih galerijskih prostora ubace u program i druge lokacije po gradu, parkove, podzemne prolaze, trgove i platee kao mesta dešavanja, ali informacije kao da nisu dolazile do publike. Ako ovako nešto ne radite u Veneciji ili Kasselu, početak leta jednostavno nije period kada se otvaraju izložbe koje pretenduju da imaju značajan status.

Ovogodišnja izložba nosi naziv "Sanjari" i već u uvodnom tekstu kustosi napominju kako im je jedna od inspiracija bio i čuveni film istog naziva Bernarda Bertolucciја. Naravno, pored italijanskog reditelja spominju se i citiraju mnogi umetnici, teoretičari i filozofi koji su pisali i razmišljali na temu sanjarenja i pogleda usmerenog ka budućem vremenu. Radovi više od 40 umetnika na različite načine problematizuju čitav set problema, ideja i pitanja koji su manje ili više povezani sa temom

sanjarenja. Prema rečima kustosa, jedan od glavnih aspekata je tehnološki napredak i fuzija umetnosti i digitalne kulture koja leži u osnovi svega što danas proživljavamo putem medija, interneta i društvenih mreža. Za razliku od Bertolucciја, čiji filmski opus karakteriše izrazita poetičnost, vizuelnost i empatija, ovogodišnji salon, odnosno izabrani radovi ne poseduju skoro ništa od toga. Prosečni, skoro pa banalni radovi jednostavno ne plene, ne daju nam onaj osećaj koji vas uzdiže, tera na razmišljanje. Postavka se uglavnom sastoji od instalacija, video-radova i raznih minimalističkih intervencija koje gube smisao u svojoj hermetičnosti i oslanjanju na komplikovane koncepte, koji uglavnom nemaju mnogo veze sa vizuelnim umetnostima. Njihovo tumačenje uglavnom se prilagođava nekom od narativa i kreće se u rasponu od socijalno angažovanog, političkog i ideološkog diskursa, pa do promovisanja i glorifikacije nekih minornih fenomena. Radovi se veoma retko uzdižu iznad nivoa dosetki, jeftinih aluzija i fasci-

Fotografije: Lenka Pavlović

Foto: Tanjug

nacija modernom tehnologijom. Generalno gledano, stiće se utisak da prisustvujemo nekom čudnom revivalu devedesetih i početaka tehno umetnosti, kada su umetnici prosto bili fascinirani mogućnostima novih tehnologija i digitalnih alati. Radio-drame, karaoke nastup, prilično neubedljiva laserska animacija ili DJ nastup sa projekcijom slika i video-zapisa, loše gejming animacije u neuspeljoj formi video-radova ili klasične reklamne animacije za video-spotove ili Jutjub tizere jednostavno nisu dovoljni da bi se našli na izložbi koja pretenduje da bude referentna tačka na mapi savremene umetnosti, jedno ozbiljno Bijenale. Kustosi tim je pokazao da ima malo iskustva u izložbama ovog formata i da generalno posmatrano slabo razume savremeni trenutak. Kako kustosi dolaze iz sveta izdavaštva, čitav prostor Artget galerije sa foajeom pretvoren je u biblioteku različitih umetničkih i neumetničkih izdanja koja su na neki način povezana sa temom ovogodišnjeg salona – “Sanjari”.

Prosečan posmatrač imaće veliki problem da poveže i shvati koji je to idejni pravac ili konceptijska zamisao kojom su se italijanski kustosi rukovodili kada su stvarali ovu izložbu. Pored nekoliko dobrih i originalnih radova, sveopšti utisak je poražavajući jer prisustvujemo nekom čudnom povratku u prošlost, tačnije rečeno u devedesete kada su čak i umetnici sa ovih prostora na tehno žurkama izvodili bolje radove (VJ-ing, animacije, laserske projekcije i slične radove). Čudan spoj digitalne umetnosti, onakve kakva je bila pre više od dvadeset godina, klabin-ga, futurističkog pogleda, izdavaštva i još koječega, govori o nerazrađenoj osnovnoj ideji koja bi dala sveobuhvatan, objedinjujući ton celoj manifestaciji. Uvek je bilo teško spojiti različite poetike umetnika u jednu koherentnu celinu, ispričati priču i ponuditi viziju sveta kroz pogled umetnika, ali upravo u ovome leži čar i lepota kustoskog posla. Nažalost, italijanski kustosi se ili nisu snašli radeći u ovim čudnim okolnostima, ili su jednostavno,

kao i mnogi drugi kustosi pre njih, odredili Oktobarac i stavili još jednu referencu u svoj CV.

Osnovni, ako ne i najveći problem Oktobarskog salona ostaje pitanje nedostatka vizije kuda i kako dalje. Od prvih internacionalnih salona koji su kreirali festivalsku atmosferu u gradu, pa do ovih najnovijih malih zahvata, kako po obimu, tako i u konceptijskom smislu, Oktobarski salon se nalazi na konstantnoj silaznoj putanji. Taj pad nije nastupio u trenutku kada je jedno političko rukovodstvo smenilo drugo i kada je jedna struja pobedila drugu i odlučila da će se Oktobarski salon ubuduće zvati Beogradsko bijenale. Taj pad je bio neminovan i nastupio je u onom trenutku kada se odustalo od domaćih umetnika, taj pad je bio rezultat nebrige za domaću scenu, nje-ne umetnike i sve ono što bi trebalo da bude glavni prioritet salona. U suštini, o Oktobaru su odlučivali ljudi koji nisu niti poznavali niti razumeli savremenu umetnost.

Od kada je 2014. godine ova izložba počela da se organizuje svake druge godine, jasno se videlo da promena u načinu realizacije izložbe nije donela preko potreban kvalitet, već produžetak agonije i odlaganje konačne odluke o tome treba li nam ovakav Oktobarac, ili je jednostavno njegov format u novonastalim okolnostima prevaziđen. Problema je mnogo, od neadekvatnih prostora u kojima se organizuje, pa do konstantnog trošenja novca na iste stvari. Kulturni centar očigledno nema niti snage niti kapacitete da organizaciono i kadrovski pored sopstvenog programa zadovolji potrebe Oktobarca. Stiće se utisak da je izložba postala sama sebi cilj i da se sve radi kako bi se opravdao status i onaj davno nestali renome.

SAŠA JANJIĆ

Zabava za zrelu publiku

Nije ipak sve tako crno u tom počesto demonizovanom i stigmatizovanom svetu površnosti i zaludenosti suštinski nevažnim stvarima, koje, na svu sreću, u tom svom mamiparnom naletu stižu združene sa šljokicama i sveopštim sjajem i ulickanošću

Hacks

Fotografije: Promo

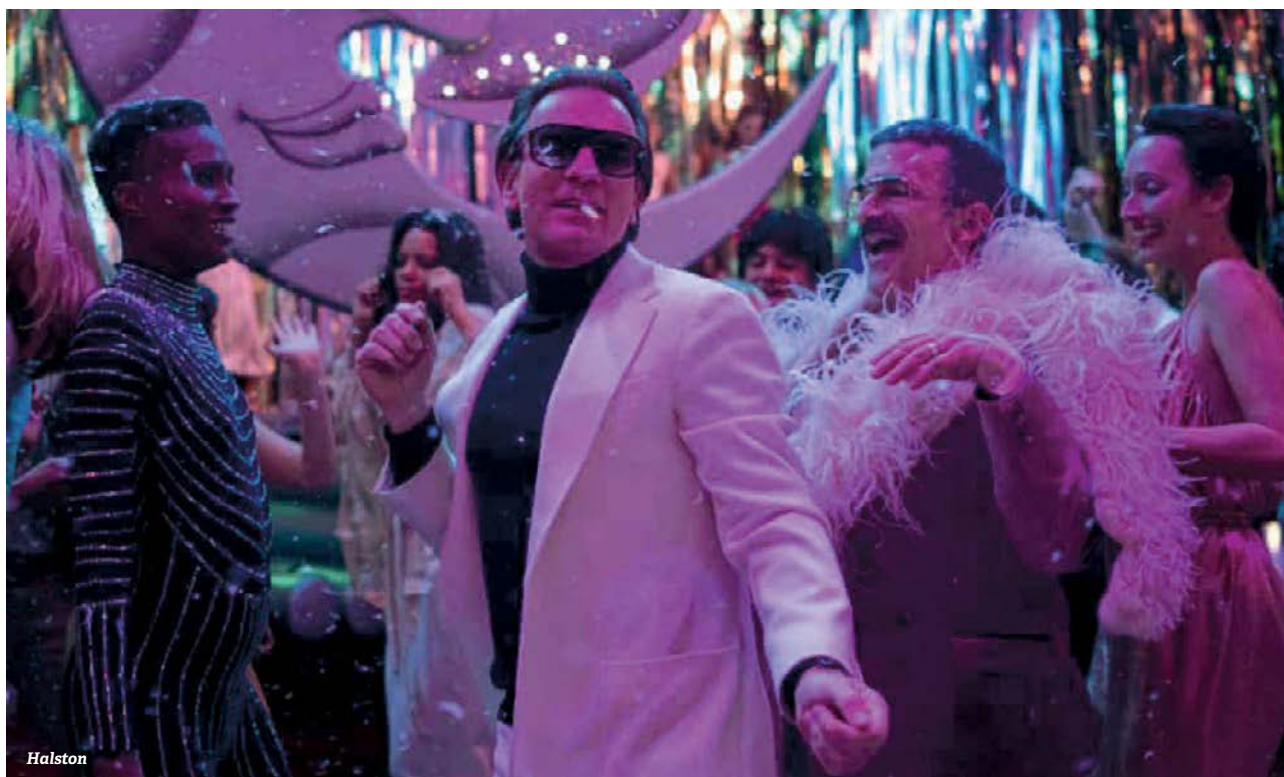
Revnosniji poznavaoци i poštova- telji dela veličanstvenog Rober- ta Muzila svakako znaju i za nje- govu knjigu refleksivne proze *Ostavšti- na za života* (preveo Relja Dražić, obja- vila kuća Futura publikacije). U njoj se, između ostalog, nalaze i sledeći redovi: "Život jeste živeti; ko to ne zna njemu se to ne može opisati. To je prijateljstvo i ne- prijateljstvo, oduševljenje i otrežnjenje, peristaltika i ideologija. Mišljenje, pored ostalih svrha, ima i tu da u svemu tome stvara duhovne poretke. I da razara. Iz mnogih pojava života pravi jednu i, isto toliko često, jedna životna pojava od jed- nog pojma stvara mnogo drugih. Kao što je poznato, naši pesnici više ne žele da mi- sle, otkako su čuli za filozofiju, čini im se da se misli ne smeju misliti nego da se moraju živeti. Život je kriv za sve. Ali za- boga: šta je to živeti?"

Naravno, bilo bi grubo i slabovido pre- terivanje tvrditi da se bilo šta iole nalik

dubini Muzilovih misli može čak i samo detektovati u onome što nude dve ame- ričke premijerne serije o kojima će po- mnije reči biti pod okriljem ovog dvojnog prikaza – i dramedija *Hacks* i biografska *Halston* na prvom mestu su proizvodi i odraz svoga doba, pri čemu se tu ponaj- pre misli na pitkost i sveukupnu svrsis- hodnost. Ipak, obe serije povezuje ta ipak lako zametljiva zapitanost nad smislom života, odnosno, preciznije, smislom živo- ta u okovima repetitivnih misli, nagona i okoštalih karakternih odlika, naravno, čime se obe bave na svoj način i u skla- du sa mogućnostima i preferencama svo- jih autora i svojih idejnih i drugih žiža. *Hacks*, odličan rad na temu i iz domena dramski jasno obojene satirične komedi- je naravi i prilika, to čini unutar strogo i precizno odmerene priče o krunskim da- nima u životu legendarne stand-ap komi- čarke u lasvegaskim hiperkičastim i me- gahotelima, koja se nađe na samo par ko-

raka do živog blata na putu ka zaboravu i prevaziđenosti, a koja onda biva upare- na sa mladom komičarkom koja je gotovo pa prebrisana (kenselovana) nakon ne- primerenog tvita na račun republikan- skog predstavnika visoke vlasti. *Hacks* (što bi ovde moglo biti slobodno preve- deno kao Propali slučajevi), a što brzo po- stane uočljivo, ali, srećom, ne izrasta u preveliko opterećenje po celinu ili u ključ- nu odrednicu, nadahnut je životopisom i javnom personom čuvene Džoa Rivers, koja je, uprkos brojnim zamkama i izazov- ima, prešla taj dug i svakako silno trno- vit put od skromnih početaka, gotovo pa u underground uslovima, do tih estrad- nih angažmana na sve strane koji donose ekonomsku relaksiranost, ali koji, s druge strane, jednakom i preciznom progresi- jom svog aktera udaljavaju od inicijalne suštine i prvobitnih nakana.

Imajući u vidu izneto, *Hacks* je u zna- čajnoj meri i priča o marginalizaciji kao

nekom sveopštem, a opet i neizbežnom usudu kada su u pitanju žene u nekim čudom dominantno muškim profesijama (a što jeste slučaj sa svetom stend-apa i derivativnih mu podtipova), ali, na sreću po gledaoce, a jednako i po autore koji su očito imali vidno ambicioznije i univerzalnije idejne ciljeve na umu, znatno šire od zgodne brzoproteznosti i evidentnosti, tako karakteristične za ovo naše doba u bezmalo svim aspektima naših postojanja, te promišljeno artikulisan, pa stoga i nepatvoreno viralan cinizam i oblikuje i navodi i tu značenjsku i motivsku dimenziju ove priče o neumitnosti pada, što, naravno, barem u tamošnjem, anglosaksonsko-protestantskom poimanju sveta i poželjnih ljudskih reakcija na njega, u svoj toj njegovoj dastosti i neoporavljivoj predvidivosti, nužno vodi i ka porivu za dodatnom borbom za sebe i svoje. *Hacks* sve to čini unutar davnih dana strogo postavljenih granica dramedija (kod kojih je naglasak ipak na tom komičnom udelu u celini), a puno je tako sročenih naslova u ponudi već samo HBO-a (*Hacks* stiže kao novitet sa striming-servisa HBO Max, i to kao dosad – u ovih nekoliko meseci – kreativno najuspeliji naslov tog podtipa), te tu onda ni nema preteranog rezona očekivati nešto što bi se dalo prepoznati kao prevratničko (po tamošnjem, gamechancing). Međutim, na koncu te uopštene i okvirne procene, *Hacks* je ostvarenje

koje u deset polusatnih epizoda uspeva da pruži ujednačenu, inteligentnu, jetku, ozbiljnu i ozbiljno sročenu zabavu koja se ponajpre obraća poželjno zreloj publici, već dobrano adaptiranoj na oštar humor pominjane fele, koji, kao takav, dosta toga progovora i na osetno univerzalnije teme, uključujući tu narečenu refleksivnost prilikom možda i svakodnevnog lova na obično zaturen i slabo vidljiviji smisao naših bitisanja u suštinski apsurdnoj postavci života, pri kojoj smo svakim danim sve bliži neumitnom kraju, a pri čemu ta iznuđena borba samo dodatno troši i naše kapacitete za pomenuto, ponovo nas nagoneći u nove i nove iznurujuće potrage za već pominjanim rezonom naših postojanja.

Hacks je, dakle, vrlo dobra serija (čije epizode, sasvim očekivano, osciliraju u kvalitetu, od besprekornih do onih koje samo premošćavaju vreme do narednih odraza maestralnosti), ali je istovremeno i vrhunski proizvod televizije, i dalje razmahane i, kanda, povremeno i iritantno samopouzdanje, naših dana, te pohvale zaslužuje i na konto postignuća u konkretnim aspektima. Kao i mnogo puta do sada, u slučajevima srodno intoniranih i koncipiranih radova drugih autora, i ova serija iz američkog nezavisnog filma savremene fele preuzima taj drčni i odrešiti ton, dok u prvi plan ipak izbijaju izvanredne kreacije svih u tom očito brižljivo odabranom i okupljenom glu-

mačkom ansamblu, što se sasvim prirodno odnosi na legendarnu Džin Smart u glavnoj ulozi (a koju, evo, u samo par meseci razmaka između datuma premijernih prikazivanja, nakon *Mer iz Istauna* ponovo gledamo u vrhunskoj roli u uspeljoj seriji), kojoj odlično i hrabro parira mlada, sudeći po dosadašnjoj filmografiji baš neiskusna Hana Ejnbajnder, a pohvale definitivno zavređuju i ostali – nepogrešiva Kejtlin Olson (nezaboravna Didi iz najboljeg sitkoma ove čitave ere – *Uvek je sunčano u Filadelfiji*), Karl Klemmons-Hopkins, Kristofer MekDonald, Pol V. Duns, Megan Stolter, Popi Liu..., svi određeni odlični u ovom ostvarenju kao skrojenom (i) za nadahnute glumačke kreacije, pa bilo to i u tzv. dubini pripovednog kadra. A *Hacks* će svakako moći da ushiti i one koji prevashodno traže primere raznog i rafalno postavljenog humora iz tih viših kreativnih sfera stend-apa, i u tom je aspektu negde na ravnoj nozi sa glasovitim *Sajnfeldom*.

Životom u isti mah i kao građom i kao osvedočenim kulukom, bavi se i biografska serija *Halston*, jedan iz sve nepreglednijeg niza naslova koji je (sada već dokazano autodestruktivni) udarnik Ragan Marfi spradio u okviru dogovora o opsežnoj saradnji sa Netfliksom. *Halston* pred gledaoce stupa opterećen sa najmanje tri polazne stavke – činjenice da je pre samo par godina na istu temu urađen i odličan dokumentarni film istovetnog

naziva, koji pruža znatno više od Marfi-jeve serije – i po pitanju faktografije, i u aspektu kinestetske vrednosti, te neka-ko opšte uvreženog suda da Marfi već nedopustivo dugo i temeljno brlja i sve krupnijim se koracima udaljava od svojih autorskih vrhunaca (remek-dela što su svakako hili filmovi *Trčanje sa makazama* i *Normalno srce*), kao i sasvim očekivane i zdravorazumske opterećenosti inicijalnom faktografskom građom, kao zgodnim darom, ali i teškom bukagijom u sijaset slučajeva stvaranja filmskih i serijskih priča upravo tog kova. *Halston*, u celini gledano, nije uspeo da elegantno prošetati po tom surovom minskom polju ogromnih ograničenja, mada se u isti mah može izreći i sud da *Halston*, sveden samo na dimenziju prikazivanja života jedne tako znakovite pojave kao što je bio možda i najosobeniji i “najameričkiji” od svih američkih modnih kreatora te ere, a i šire, u nekom rudimentarnom gledačkom smislu zadovoljava, barem jasno mapirajući udarne tačke prenošenja tako burnog, povremeno i vratolomno uzbudljivog života u medij biografske mini serije od samo pet jednosatnih epizoda.

Nije ipak sve tako crno u tom počesto demonizovanom i stigmatizovanom svetu površnosti i zaludenosti suštinski nevažnim stvarima, koje, na svu sreću, u tom svom mamiparnom naletu stižu združene sa šljokicama i sveopštim sjajem i ulickanošću – seriju je režirao uvek pouzdani i od samog Rajana Marfi-ja znatno odmereniji Danijel Majnahan, stalna stavka u svetu prestižnijih ili barem popularnijih serija u ovih dvadeset godina novog milenijuma, što onda garantuje i sa sobom nužno nosi izvesnu serioznost zanatske izrade i ipak smireniji ton nego što to obično biva sa Marfi-jevim radovima na kojima je sam Marfi i “izvođač rediteljskih radova”. Tome treba dodati i, doduše, preglednu naraciju, očekivano preciznu i oku ugodnu rekreaciju ere šarenih i esencijalno veselijih sedamdesetih i šezdesetih godina prošlog veka, te upadljivu ushićenost kojom je Juen MekGregor pristupio izobilju žvijačnosti kao kičmi Halstonovog lika, doduše u poviše mahova prešavši i s onu stranu ogoljene persiflaže. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Otpakivanje kutija

V. G. Zebald: *Vrtoglavica*

s nemačkog prevela Spomenka Krajčević

Plato, Beograd 2020.

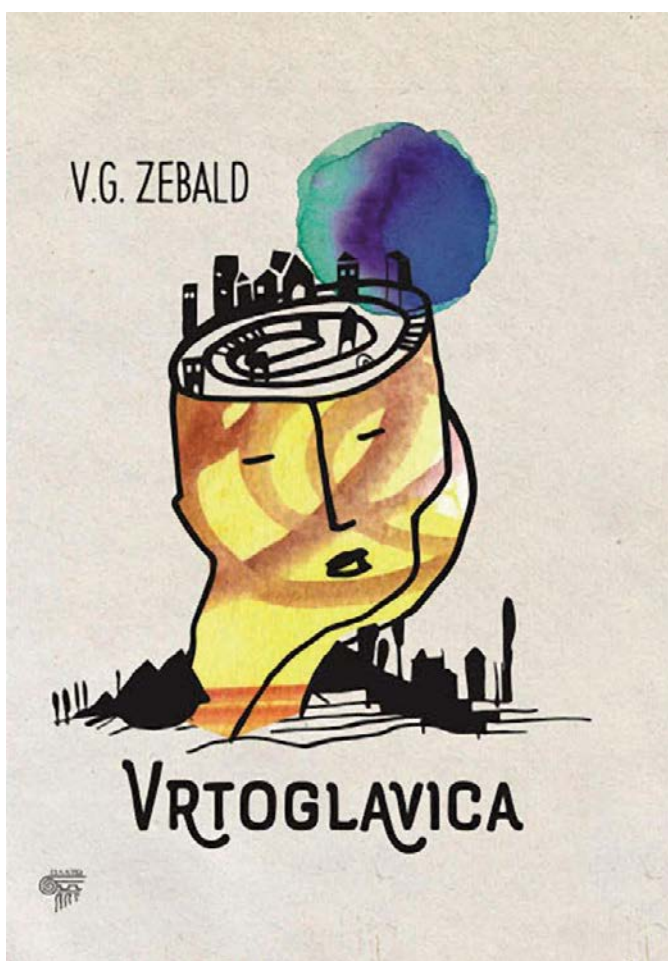
Zbirku pripovedaka *Vrtoglavica* (ako je uopšte reč o pripovetkama) Vinfrid Georg Zebald objavljuje 1990. godine, dve godine pre *Emigranata*, pet godina pre *Saturnovih prstenova* i jedanaest godina pre remek-dela *Austerlic*. I već je sve tu. Odnosno, nema ničeg, a ipak sve je tu.

U prvoj celini “Bejl ili čudo ljubavi”, koja se koleba između eseja i pripovetke, Zebald ide tragom zapisa Anrija Bejla Stendala. Tekst započinje svedočanstvom o Napoleonovom pohodu na Italiju 1800. godine kada je sedamnaestogodišnji Stendal, zajedno s 36 hiljada francuskih vojnika, prešao prevoj San Bernar na Alpima, što se, do tada, smatralo nemogućim poduhvatom, a potom slede iscrpni opisi mesta i gradova kroz koje vojska prolazi i u kojima se zadržava, sve do ulaska u Milano. Uprkos tom i takvom početku, tema nije rat nego pouzdanost i varljivost sećanja. U trenutku kada piše o pohodu na Italiju, a potom i o svom životu posle pohoda, piscu knjige *O ljubavi* su 53 godine te on iz sećanja izvlači najjače i najupečatljivije slike, ali ne samo što je reč o svojevrsnom izboru iz sećanja, već su i same te slike, u koje Stendal ne sumnja, ponekad veoma sumnjive, pa je čak pitanje da li se to o čemu Stendal piše uopšte dogodilo. Zebald, dakle, obavlja neku vrstu detektivske potrage na osnovu materijalnih pokazatelja, proverava podatke iz Stendalove autobiografije sa drugim njegovim zapisima i drugim izvorima, te pravi paralelnu biografiju velikog pisca, tamna mesta popunjavajući logikom ili maštom. Posebno je, međutim, privlačno to što se i sam Stendal poigrava slikama na onaj način na koji to radi i Zebald – recimo, tek posle rata Stendal će krenuti da opsesivno obilazi bojišta, onako, otprilike, kako će se i Zebaldov Austerlic zainteresovati za bitku kod Austerlica – te dobijamo igru u kojoj se

slike i događaji kriju u drugim slikama i drugim događajima, kao da su se nalazili u neakvim kutijama koje je, pripovedačkim umećem, trebalo otvoriti kako bismo i tu otkrili druge kutije koje opet valja otpakovati kako bismo... A onda, od ulaska u Milano, gde će, prirodno, da fasuje gonoreju, do kraja Stendalovog života – žene. Ovde je dovoljno reći da je strast prema ženama umela da dovede do teških fizičkih kvarova (o psihičkim ni da ne govorimo) ili do sumanutog ponašanja, što Zebald pomno beleži i spliče svoju priču sa Stendalovom pričom, a događaje i znake tumači na takav način da se ovaj esej-pripovetka čita s apetitom i grozničavo.

Druga pripovetka *All'estero* (“U inostranstvu”) donosi nam najboljeg Zebalda, pisca koji je u stanju da na stotinak stranica rastegne priču koju je nemoguće prepričati jer se u njoj ne događa ništa, osim što se ruši tavanica. U lošem periodu svog života pripovedač dolazi u Beč gde bez obaveza i bez cilja baza ulicama tog lepog grada, ali ne pronalazi olakšanje. (O uzrocima loše volje ne znamo ništa, niti ćemo saznati. Psihologija, naime, ne zanima Zebalda.) Uspeva, ipak, da obiđe pesnika Ernsta Herberka – u *Campo santo* posvetiće mu lep esej – koji živi u ustanovi otvorenog tipa za ljude s psihičkim smetnjama i da od njihovog mučnog i zamornog susreta, u kojem jedva da su progovorili, napravi malo čudo. Potom odlazi u Veneciju, ali jedva da izlazi iz hotelske sobe i dok opisuje čuveno Kazanovino bekstvo iz Duždeve palate, mrzovolja ga i dalje pritiska. Potom putuje u Veronu gde pomno posmatra Pizanelovu fresku u crkvi Santa Anastazija, ali ni to mu ne popravljajući raspoloženje, barem ne zadugo. Iz Verone ide u Rivu tragom Franca Kafke i tu doživljava sasvim zebaldovsku epizodu koja čitaoca izbacuje iz koloseka: u jednom dečaku prepoznaje

sećanja

frapantnu sličnost s Kafkom, što će razbuktati njegovu maštu, te će pomisliti da je Kafka, s obzirom na to da je voleo žene, ostavio potomstvo u Italiji. Potom, kao žrtva džeparoša, ostaje bez dokumenata što će mu iskomplikovati život, nekoliko dana provedi na jezeru Garda u malom pansionu s puno Nemaca koji mu se gade, da bi se, i dalje sumornog raspoloženja, vratio u Beč. Ništa, dakle, spektakularno, osim čitave hrpe začudnih detalja i običnih susreta koji, pod Zebaldovim perom, postaju krajnje neobični. Sve vreme pripovedač tekst podgrađuje fotografijama, isečcima iz novina, putnim kartama, jelovnicima, računima, kao da hoće dodatno da nas ubedi kako je sve to o čemu piše – istina. Kao da ni sam ne veruje dovoljno u književnu istinu i kao da mu je potrebno još nešto iz repertoara policijske istrage, recimo, ili dokazi koji se podnose na sudu, kako bi se čitalac uverio

da on, pisac, ne izmišlja. Privlačnost Zebaldovog pisanja je, osim u uravnoteženoj, elegantnoj rečenici nepokolebljivog ritma – koju nam virtuosno prenosi prevoditeljka Spomenka Krajčević – upravo u motivima potrage, na onaj način na koji, recimo, Prust traga za izgubljenim vremenom (a zapravo za sećanjem i nekakvom istinom), ili, još više, onako kako to radi Havijer Serkas u svojim romanima u kojima pripovedač uvek traga za nekim ili nečim. (Zamislamo samo kakva bi se fantastična knjiga mogla napisati na uporednom čitanju Prusta, Zebalda i Serkasa...) Vrhunac detektivskog posla Zebald će ostvariti u svom *Austerlicu*, a priča *U inostranstvu* svojevrsna je mapa onoga što će na jedan, drugi ili treći način Zebald opsesivno da radi čitavog života: da traga i tumači znake. Zbog toga Zebaldov pripovedač i jeste neka vrsta sledbenika Šerloka Holmsa, s tim što ne

traga za ubicama nego, mnogo ambicioznije, za istinom sećanja. Nema kod Zebalda psihologije, niti uživanja u sudbine junaka. Tu su samo pripovedačeva ja i znaci, ono što čuje i vidi, bez ikakvih psiholoških nijansi: računa se ono što je rečeno i učinjeno, ono što ostavlja znak (Đoto ostavlja freske, dakle, znake koje valja tumačiti; psihički nestabilni pesnik Ernst Herbek piše pesme koje valja tumačiti: pesme, dakle, ne njegovo psihičko stanje).

Treća priča *Dr K. putuje u Rivu na lečenje kupanjem* potraga je za Kafkom, odnosno za jednom epizodom iz Kafkinog života o kojoj postoji nekoliko šturih podataka i to je, možda, najmanje zebaldovska priča od svega što je pre, a naročito posle napisao, jer Zebald ulazi u glavu dr K. i pripoveda iz njegove perspektive. Da je, ipak, reč o nečemu izuzetnom, postaje jasno kada shvatimo da tamna mesta, dakle, mesta o kojima nema tekstualnog pokrivanja ili svedočanstava, pisac popunjava likovima i epizodama iz Kafkinih priča, a lovac Grahus je, primetićemo, tu najzastupljeniji. Najzad, četvrta priča *Il ritorno in patria...* ("Povratak u domovinu") dovodi pripovedača u njegovo rodno mesto, nemačku varoš u kojoj, sada, pokušava da se izbori sa sopstvenim uspomnama, tragajući za materijalnim dokazima, da bi se, na jednom mitskom tavanu iz njegovog detinjstva, tavanu na koji mu je bilo zabranjeno da se popne, otkrila jedna velika tajna o lovcu koji se, doduše, nije zvao Grahus, ali kao da jeste.

Zebald je veliki majstor autofikcije, koji je teoriji književnosti (kao i čitaocima, uostalom) zadao ne mali zadatak: da shvate, naime – i teoretičari i čitaoci – šta se to, kog đavola, dogodilo u književnosti, kakvu je to alhemijsku formulu pronašao Zebald da ni od čega, doslovno ni od čega, pravi književnost koja ostavlja bez daha.

IVAN MILENKOVIĆ

Događanje sveta u piscu

**Laslo Vegél: *Nesahranjena prošlost*
s mađarskog preveo Arpad Vicko
Akademska knjiga, Novi Sad 2021.**

Oдавно već nema knjige Lasla Vegela, pa gotovo da nema ni eseja ili dužeg dnevnickog zapisa, a da se ne nađe mesta za spominjanje ili navođenje Maraija, Šandora Maraija, koji kao da je postao Vegelov etalon za književna pitanja, estetska i etička. U najnovijem Vegelovom romanu, posve neposredno autobiografskom iliti memoarskom, Maraijeve reči su moto knjige i vredi ih ovde navesti u celosti: "Autobiografija je opravdana samo ako pisac svoje lično bivstvovanje doživljava kao mikrokosmos koji je organska dopuna univerzalnog bivstva. Dakle, ne izveštava o tome šta se desilo njemu i oko njega, već zapisuje kako se svet dogodio u njemu". Niti Marai uistinu daje univerzalno primenjiv recept (zamislite jednog, šta znam, Gombroviča, kako nastoji da ga sledi?!), niti ga se Vegel dosledno pridržava, ali nečega važnog, ne samo za ovu knjigu, tu svakako ima, i utoliko je moto izabran sasvim prikladno: (u) junacima zrelih proza Lasla Vegela *svet se stalno događa* i kroz njih se prelama, pa nema razloga da tako ne bude i kada se glavni junak Lasla Vegela zove – Laslo Vegél.

Nesahranjena prošlost je, dakle, podnaslovljena kao *Autobiografski roman*. Ne, znači, "autobiografija", nego "autobiografski roman". Razlika nije cepidlačko-terminološke naravi. U ovom potonjem slučaju pisac, može se reći, mnogo manje duguje vlastitom životu. Ne tretira ga kao spisateljski zadatak po sebi, nego kao građu koju prilagođava zahtevima i zakonitostima romana, a sam je smisao pisanja u memoarskom ključu u izvesnom smislu reči negde drugde, izvan njega samog. Zapravo, ne toliko izvan njega, koliko je širi od njega, poopštava ga, transcendirira.

Čitaocima *Neoplante* ili *Šlemilovog kopleta*, pa i prethodnih Vegelovih knjiga, uključujući esejističke, tematsko-motivski spektar *Nesahranjene prošlosti* neće biti nepoznanica niti novina; štaviše, može ih i obeshrabrati osećanje da čitaju "još jednu knjigu o istom". Ipak, isplatiće

se odupreti se toj slabosti.

Elem, koja je to prošlost koja je "nesahranjena" i kako je to Vegél sahranjuje? Ako je uopšte sahranjuje, pošto je vrlo verovatno da će uskrsnuti prvom sledećom prilikom...

Roman se otvara datumom Vegelovog rođenja, 1. februarom godine 1941: Evropa već gori, a jugoslovenska kraljevina dotrajava u miru koji samo što nije skončao; njene će delove kojekakvi razvući kojekako, pa je mrcvariti sledeće tri i po, četiri godine. Vegél će se roditi u Srbobranu/Sentomašu, ovlašno urbanizovanoj varošici severno od Novog Sada, usred bačke crnice, kojoj će već za koju nedelju, nakon Beograda, Pešta (ona hortijevska, posle i salašijevska, brutalno osovinska) iznova nakratko postati prestonicom, da bi se potom iznova obrela u južnoslovenskoj državi, ali ovaj put socijalističkoj i federalnoj, kroz čije će svakojake mene i iskušenja proći i Vegél i njegovo blisko, ponajpre porodično okruženje, i koja će krvavim nosom zaorati ledinu u jednoj orgiji nasilja i raspada kakva će izroditi jedan naizgled sasvim novi ppređak, ali tvrdo utemeljen na zasadama starog, "pretprošlog", moglo bi se reći.

Glavna su uporišta autobiografskog romana kao poosobljenja jednog šireg iskustva odrastanje u zemlji-utopiji (Jugoslaviji) i u političko-ekonomskom sistemu-utopiji (socijalizmu), u koje je i Vegél, kao i znatna većina njegovog nacionalno-zavičajnog okruženja, tog novostvorenog "voždanskog mađarstva", isprva vrlo oprežno, a posle sve iskrenije verovala, ne toliko što ne bi umela zamisliti nešto po njih "bolje" koliko što je iskusila ili barem videla nešto gore. Sada, na razvalinama i jednog i drugog, piscu ne preostaje nego da promišlja takav kraj, i to da li je on (i zašto) bio neminovan. No, tu je i jedan još stariji i dalekosežniji istorijski udes, sada već stoletni mađarski *trijanonski kompleks*, koji je za vremena svih Jugoslavija bio nekom vr-

stom tabua i unutar četiri porodična zida, da bi onda buknuo nekontrolisano, uz sve propratne elemente parade pijanstva i kiča. No, ma koliko obeležen sudbinom zagraničnog "mađarstva" iz kojeg ne želi da po-

begne u zavetrinu odviše apstraktnog kosmopolitizma, Vegél na svako "mađarovanje", narodnjaštvo i ostali jeftini etnocentizam reaguje ne samo s odbojnošću i gadljivošću estete, nego i s jednom upravo marksističkom skepsom čoveka koji je odrastao dovoljno "nisko" na socijalnoj lestvici da zna da, recimo, Mađari-gospoda i Mađari-sluge nigde osim u lošim domoljubnim pesmama (a dobrih ionako nema) sudbinom ne pripadaju istoj naciji...

Držeći se, dakle, Maraijevog naputka, Vegél je dosta škrt, možda i odviše, u romansijerskom artikulisanju onog "ličnog" (primera radi: saznaćemo da su ga "antibirokratski" nacionalisti oterali s novosadske televizije posle 1988, ali nećemo prethodno saznati da je i kako je uopšte počeo da radi na televiziji...), uvek dajući prednost onome što se može neposredno podvesti pod "događanje sveta u njemu", tj. onu vrstu događanja koje je burno, prepoznatljivo i nosi beleg nadlično relevantnog iskustva. Srećom po čitaoca, u tome Vegél nije baš sasvim dosledan, pa u romanu ima nečega od atmosfere Novog Sada pedesetih i šezdesetih, i jedne mladosti žudne, žedne i željne svega, od poroka do erotskih iskustava usred jednog zapravo još duboko patrijarhalnog društva... U tim delovima knjige prepoznajemo pisca *Memoara jednog makroa*, i taj nas susret razgaljuje.

A "prošlosti" koju valja sahranjivati, a stalno je iznova nesahranjiva, svakako ima dovoljno za još mnogo knjiga. Koliko god sledio Maraija, Vegél će napisati samo one koje samo njemu pripadaju a svih nas se tiču, i u tome je njihova posebna vrednost.

TEOFIL PANČIĆ

Duh, opojan i nežan

Ksenija kao da nije pisala, već kao da je slikala rečima. Kao na platnima poentiliste Žorža Sera, iz tačkica, mrljica, obojenih tufnica, u njenim dramama oblikovala se neobična, fantazmagorična, a opet stvarna, smešna, setna, nelogično-logična slika zemlje u kojoj je rođena i koju je volela

Četvrtak 3. jun, rano popodne. Stiže mi viber poruka. Fotografija. Otvaram je; čupavi žuti mačak opružio se na grani jele, prednje šape mu vise, kao krzno oko vrata neke starovremenske dame. Ispod poruka: "Ljonjka ulovio poljskog miša, nevaljalac, uživa." Ksenija Dragunska. Samo ona, niko drugi, može da mi pošalje sliku mačka, hiljadama kilometara udaljenog od Beograda, bez ikakvog suvišnog komentara, zna da ću razumeti njenu poruku. Tamo je, u svojoj dači u šumama Novgorodske oblasti, kraj reke, sama sa Ljonjkom, dobro im je, Ljonjka juri poljske miševe i svađa se sa vevericama, ona piše.

Sreda 9. jun, večer. Poruka. Ksenija. "Golubiću, da ti pošaljem novu dramu? O kneginji Jelisaveti Fjodorovnoj?" "Šalji, naravno, Ksjuša." "Evo, samo da je još malo doteram. U septembru bih došla u Beograd, pa malo u Crnu Goru, uželega sam se mora. Potpisala sam apel protiv nasilja u Belorusiji, znam da ti voliš te apele." Smajli. Na kraju fotografija. Ljonjka sedi na tremu i čeznutljivo gleda detlića koji je sleteo na ogradu.

Prolaze dani i nedelje. Drama ne stiže.

Četvrtak 1. jul, prepodne. Zvoni mobilni. Vasilka iz Sofije. "Novice, znaš li nešto, čujem da je Ksenija u bolnici?" Zovem Moskvu, Vagapovu. Ne zna. Zovem Varšavu, Malgožatu. Ne javlja se. Nakon sat zvoni telefon. Koljada, iz Jekaterinburga. "Novice, umrla je Ksenija." Čutimo.

Ksenija Dragunska je rođena u Moskvi, njen otac Viktor Dragunski bio je jedan od najpopularnijih dečijih pisaca u SSSR-u. Po njegovim pričama, koje su bile i ostale deo školske lektire, rađene su predstave, snimani filmovi, igrani i crtani. Živeli su u centru Moskve, u kitnjastoj zgradi u stilu staljinske pseudogotike, namenjenoj sovjetskoj kulturnoj eliti. Pričala mi je kako su, dok je bila devojčica i tinejdžerka, kod njih dolazili Šostakovič, Ljubimov, Vampilov, Sergej Mihalkov, Šnitke, mladi

Visocki, Roždestvenski i mnogi drugi pisci, pesnici, slikari, glumci. Cena privilegija Brežnjevljeve epohe bila je prilično visoka. Čitav stan je bio ozvučen, telefon prisluškivan, u prizemlju je sedeo domar koji je uredno i neskriveno vodio evidenciju o tome ko, koga i kada posećuje. Kada bi roditelji i njihovi gosti odlučili da popričaju o temama o kojima se tada samo šapotalo, odlazili bi u kuhinju, puštali vodu iz slavina, pojačali radio "do daske" i u pola glasa razmenjivali informacije.

Dragunska je već sredinom osamdesetih godina prošlog veka svojim dramama skrenula pažnju ne samo ruskih, već i evropskih pozorišta. Naravno, prvi su bili Nemci, koji su oduvek imali sluha za ruske i slovenske moderne pisce. Njena drama *Oktobarska deca* prevedena je na nemački i izvođena u toj zemlji. Usledile su drame *Kradljivac jabuka*, *Piti, pevati, plakati*, *Tajna ruskog kamamberra*, *Rida drama*, *Osećaj brade*, *Urteška na vetru*... Ksenija je govorila i pisala na engleskom gotovo kao na ruskom, često su je pozivali u Ameriku, Evropu, držala je predavanja o savremenoj ruskoj drami, promovisala mlade pisce, spajala, povezivala, pomagala. Njene drame su prevedene, javno čitane i igrane od Los Anđelesa, preko Edinburga, Liona, Berlina, Beograda, Sofije, Rige, Moskve, sve do Ulan Batora i Seula. Igraju se svuda, na raznim mestima, u raznim pozorištima, od studentskih, amaterskih, "podrumskih", neformalnih, od pozorišnih radionica do velikih, uglednih, državnih, akademskih teataru. Kako to objasniti? Ksenija kao da nije pisala, već kao da je slikala rečima. Kao na platnima poentiliste Žorža Sera, iz tačkica, mrljica, obojenih tufnica, u Ksenijim dramama oblikovala se neobična, fantazmagorična, a opet stvarna, smešna, setna, nelogično-logična slika zemlje u kojoj je rođena i koju je volela. U njenim dramama, u močvarama još uvek žive čudovišta, kneževi nose u ruci

svoje odrubljene glave, stolovi govore, psi i mačke razmišljaju britkije od ljudi, a ljudi, ljudi, oni pokušavaju da skupe, da saberu, da sačuvaju, da zaštite one ostatke ljubavi, sreće, čovečnosti, empatije, pamćenja i nade.... Nije to lako u vremenima zlatoustih tirana, hipertofiranih samodržaca, plačljivih dželata. Naoko fantastične, humorne, Ksenijine drame su realnije i istinitije od tomova "ozbiljnih" knjiga istoričara, sociologa, politikologa. Slika sveta brojgelovski potresna, zastrašujuća, privlačna i smešna u isti mah. U Ksenijinim dramama, u samom jezgru ljudske tragedije buja klica nade, a u srcu radosti niče seme propasti. Baš kao i u našim životima. I zato su, verovatno, njene drame, obojene specifično ruskim koloritom, atmosferom, aluzijama i direktnim citatima, svima razumljive i bliske.

Ksenija je volela Beograd, podsećao je, naročito uličice donjeg Dorćola i Kalenića, na Moskvu njene mladosti. U poslednjoj godini pre korona-ere planirala je da kupi u Beogradu stančić, u kome bi, tokom dugih i napornih moskovskih zima, pisala i družila se sa malim ali odanim krugom beogradskih prijatelja...

Subota 3. jul, večer. Kada je poslednji put bila kod mene, Ksenija je zaboravila svoj parfem. Staklena bočica parfema, boje višnje. Otvaram je. Rusi za parfem kažu "duhi". Zažmurim. Ksenijin duh, opojan i nežan, svuda oko mene.

NOVICA ANTIĆ

Autor je književni prevodilac s ruskog jezika i upravnik Ateljea 212

STIDLJIV IZLAZ “GROBNICE IMPERIJALIZMA”

Sjedinjene Američke Države su u predvečerje nacionalnog praznika 4. jula ubrzale povlačenje iz Avganistana, koje je počelo 1. maja, i po odluci američkog predsjednika Džozefa Bajdena završiće se do 11. septembra, dvadesete godišnjice terorističkih napada na Ameriku. Taj događaj je odveo Ameriku u rat u Avganistanu, iz koga izlazi, ali bi da ostane negde blizu, u Centralnoj Aziji

Ključni momenat kraja dvadestogodišnjeg rata nije bio obeležen ničim nalik na onaj kulturni poljubac mornara i devojke na Tajms skveru 1945. godine: snage koalicije predvođene SAD tiho su se izvukle iz jednog od svojih glavnih vojnih čvorišta u Avganistanu, vazduhoplovne baze Bagram, kroz koju je na vrhuncu, oko 2012. godine, prošlo više od 100.000 američkih vojnika. Ta baza je bila epicentar operacije “Trajna sloboda”, američkog rata protiv terorizma, talibana i Al Kaide.

Aerodrom Bagram, udaljen jedva sat vožnje od glavnog grada Avganistana Kabula, pedesetih godina prošlog veka izgradio je Sovjetski Savez, da bi ga 1979, kada je započeo rat u Avganistanu, pretvorio u svoju glavnu bazu. Deset godina su se Sovjeti borili protiv mudžahedina koje su podržavale SAD, a koje je predsednik Ronald Regan nazivao “borcima za slobodu”. Kada su Sovjeti otišli, aerodrom je ruiniран u bitkama između mudžahedina i njihovih novih protivnika, talibana.

SAD i NATO zaposeli su Bagram 2001. godine – bio je u ruševinama, sa propalim zgradama, ostacima raketa i granata, i zarđalom opremom koja je ležala u minskom polju.

Ogromna baza ima dve piste. Najnoviju, dugačku 3,6 kilometara, Amerikanci su izgradili 2006. godine po ceni od 96 miliona dolara. Postoji 110 skloništa za avione, zaštićenih od eksploziva specijalnim zidovima, tri velika hangara, kontrolni toranj i brojne pomoćne zgrade. U bazi se nalazi i bolnica sa 50 kreveta i tri operacione sale, moderna stomatološka klinika i zloglasni zatvor, izvor straha među Avganistancima.

Nekoliko sati nakon što su američke trupe otišle, kako piše “Njuzvik”, desetine pljačkaša ušlo je u tu vazduhoplovnu bazu, odakle su ih jedva isterale lokalne vlasti koje Amerikanci uopšte nisu obavestili o odlasku, valjda poučeni iskustvom Sovjeta, koji su najveće žrtve imali pri povlačenju. Talibani su se, inače, držali dogovora iz Dohe i nisu napadali Amerikance.

OSTAVLJENI

Asošijetud pres javlja da je i većina evropskih vojnika prve nedelje jula otišla tiho, sa malo ceremonija, što je, kako piše “Politiko”, oštar kontrast dramatičnoj i javnoj demonstraciji sile i jedinstva kada su NATO saveznici stali u red da podrže američku invaziju 2001. godine.

“Špigel” piše da je nekoliko okruga provincije oko Mazar-e Šarifa poslednjih dana palo, kako je kopneni put do Kabula postao izuzetno opasan. Poslednji vojno-transportni avion A400M poletio je iz kampa Marmal 29. juna uveče. Dronovi, helikopteri, municija, čak i 27-tonski spomen-kamen za poginule vojnike Bundesvera već su vraćeni u Nemačku, kao i 22.500 litara piva, vina i šampanjca, jer vojnici nisu uspjeli da sve to popiju, najviše zato što je konzumiranje alkohola mesecima bilo potpuno zabranjeno zbog pogoršane bezbednosne situacije.

Ali, znatno manje podrške pruženo je

ZAK IZ ERIJA"

A SAD KUĆI, NEOBAVLJENOG POSLA:

Povlačenje američke vojske

Foto: AP Photo

stotinama lokalnih avganistanskih najamnika, koje su talibani proglasili za izdajice i pretili im, a u pojedinačnim slučajevima čak i pokušali da ih ubiju, piše "Spiegel" na osnovu razgovara sa više desetina lokalnih radnika i uvida u interne dokumente Bundesvera, ugovore, rešenja o otkazima i transkripte elektronske prepiske. Još 2018. godine nemačko vojno osoblje u Mazar-e Šarifu užurbano je prekidalo veze sa lokalnim radnicima i ugovore koji su do tada bili potpisani sa Bundesverom prebacivalo na avganistansku kompaniju BMC. Naoko se ništa drugo nije promenilo. Međutim, kada su zapo-

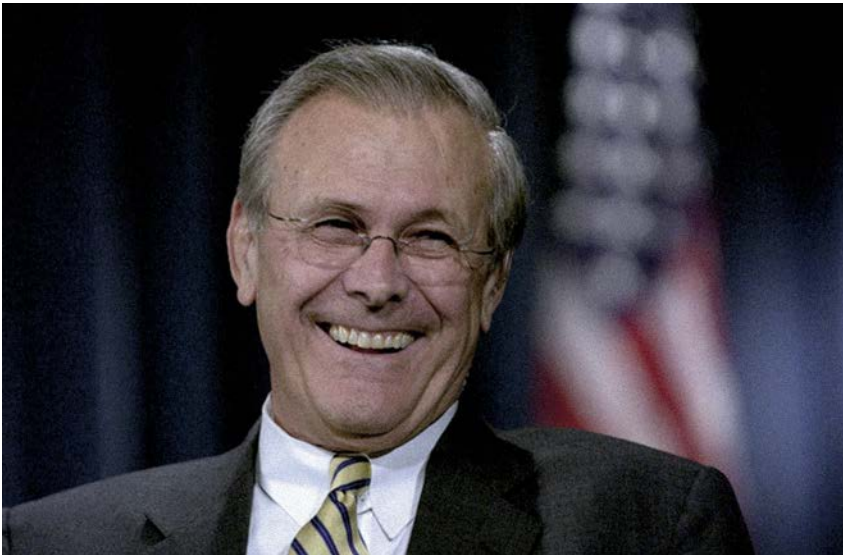
sleni sa sve većom zabrinutošću počeli da pitaju svoje nemačke mentore kako stvari stoje u pogledu dobijanja viza za Nemačku, rečeno im je da je BMC avganistanska kompanija, te da njeni zaposleni na to nemaju pravo.

Samim Džabari, koji je bio poznato lice nemačke PR kampanje u Avganistanu, raspitivao se u vojnoj administraciji u kampu Marmal, kod gradonačelnika Flensburga ili u kancelariji kancelarke Merkel, ali nije uspeo da dobije vizu. Na kraju je poslao poruku, koristeći kontakt obrazac za građanske usluge na veb lokaciji nemačkog Ministarstva

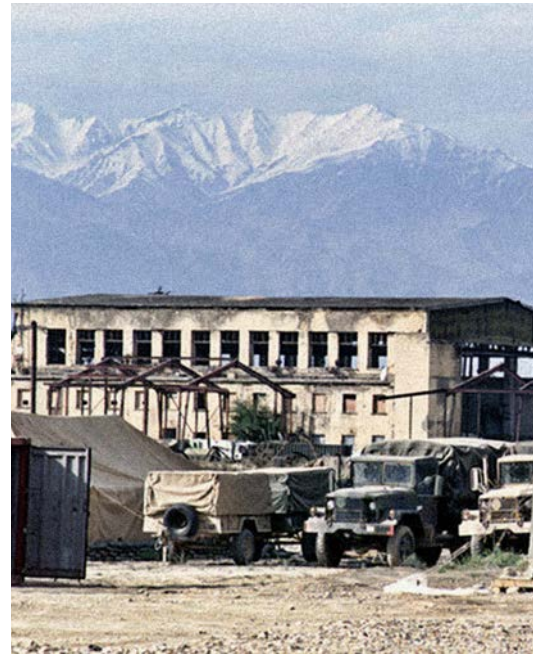
unutrašnjih poslova: "Nažalost, talibani ne mogu da razlikuju da li je lokalni zaposlenik radio direktno za oružane snage ili indirektno preko kompanije. Više puta sam vređao talibane na najgori mogući način. Ako me uhvate, odmah će me ubiti..." Šef odgovarajućeg odeljenja iz Ministarstva odbrane sažeto ga je, 8. juna, obavestio da zaposleni u civilnim kompanijama ne ispunjavaju uslove za lokalni program zapošljavanja.

Agencije Blumberg i Rojters, pozivajući se na izvore u Stejt departmentu, tvrde da je Vašington tražio da Uzbekistan, Tadžikistan i Kazahstan zajedno prihvate na svojoj teritoriji oko 9.000 Avganistanaca, koji bi sada mogli biti u opasnosti zbog saradnje sa Amerikancima. Reč je o privremenom azilu za Americi lojalnih 18.000 Avganistanaca koji su trenutno u dugom procesu dobijanja američke posebne imigrantske vize, a možda je reč i o više od 50.000 ljudi, jer će Avganistanci koji su podneli zahtev za vize dobiti priliku da dovedu članove porodice. Američka administracija, koju kongresmeni kritikuju da nema plan zaštite tih ljudi, pokušava da ih rasporedi po brojnim zemljama, javio je CNN pozivajući se na izvor upoznat sa tekućim diskusijama.

"Ako se odluči da prihvati određeni broj avganistanskih građana, Tadžikistan će biti najspremniji za ovo, a nezadovoljstvo će biti minimalno", rekao je tadžički politolog i stručnjak za verski ekstremizam Rustam Azizi za "Komersant". "Do sada je naša zemlja bila tranzitna tačka za Avganistance. Preko Kancelarije za izbeglice UN dobili bi dokumenta i krenuli dalje. A sećanje na građanski rat u Tadžikistanu (početkom devedesetih godina prošlog veka, posle raspada Sovjetskog Saveza – prim. nov) još uvek je sveže u društvu, kada su naši građani bili prinuđeni da se nasele na severu Avganistana, a bilo ih je

KRAJ JEDNE POLITIKE: Donald Ramsfeld, arhitekta intervencija u Avganistanu i Iraku; baza Bagram; povratak u SAD
Fotografije: AP Photo

mного više od 9000." Inače, više etničkih Tadžika živi u Avganistanu nego u samom Tadžikistanu.

TALIBANI NA RECI PAND

Na delu granice sa Tadžikistanom, koja prolazi udaljenim planinskim terenima Pamira, 3. jula se više od 300 vojnika pod komandom avganistanske vlade povuklo na tadžikistansku teritoriju. To se desilo posle bitke sa talibanima, koji su zauzeli graničnu komandu Oveza u okrugu Hohon u Badahšanu, gde su tadžička i avganistanska naselja smeštena jedno nasuprot drugom, odvojena samo rekom Pand.

Prema avganistanskom TV kanalu Tolo njus, zbog borbi je zatvoren saobraćaj između uzbekistanskog Termeza i avganistanskog Hajratana preko Mosta prijateljstva na reci Amu Darji (preko tog mosta su 1989. godine poslednje sovjetske vojne jedinice napustile Avganistan). Istina, Hajratana su još držale vladine snage.

Talibani su početkom juna tvrdili da su u borbama koje su se poklopile sa izlaskom američke vojske zauzeli više od 100 od ukupno 400 okruga Avganistana. Zvanični Kabul je osporio ove brojke, istovremeno priznajući da su se vladine snage povukle iz nekih okruga, ali i te brojke i ta osporavanja su svakim danom bile sve manje tačne. Rojters je 5. jula javio da su talibani zauzeli šest ključnih okruga u severnoj provinciji Badahšan, koja se graniči i sa Tadžikistanom i sa Kinom, nakon čega je 1037 avganistanskih vojnika pobešlo preko granice uz dozvolu Tadžikistana.

Nakon žestoke noćne bitke sa vojnicima lojalnim Kabulu, talibani su zauzeli okrug Pandžvaj, ključni okrug u provinci-

ji Kandahar, oko koga su se tokom godina redovno odvijale borbe između talibana i avganistanskih snaga, izvestio je AFP. Šef provincijskog saveta Kandahara optužio je avganistanske snage da se namerno povlače bez otpora.

SAD će verovatno zadržati oko 650 vojnika u Avganistanu, da zaštite svoju proširenu ambasadu u Kabulu. Takođe se još pregovara o zaštiti kabulskog međunarodnog aerodroma, koji trenutno štite turski i američki vojnici u okviru Misi-je odlučne podrške, koja se ukida. Pregovori o novom sporazumu o zaštiti aerodroma vode se između Turske i avganistanske vlade, možda i Sjedinjenih Država, što može biti komplikovano s obzirom na zategnute tursko-američke odnose, zbog kritičkog odnosa Vašingtona prema Ankari zbog kupovine ruskih sistema S-400 i ljetnje Erdogana na Amerikance zbog podrške gulanistima.

JOVO NANOVO

U pripremi za kraj operacije, Vašington je pokušavao da koordiniše svoje akcije sa postsovjetskim republikama, kojima pogled na granice sa Avganistanom vraća sećanje na košmar 1990-ih.

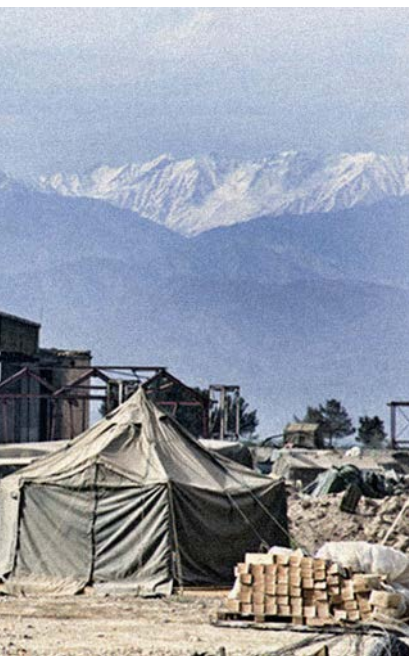
Inženjerski korpus američke vojske objavio je dokument u kojem se navodi namera Pentagona da izdvoji 240 miliona dolara za izgradnju novih vojnih objekata u nekoliko zemalja Centralne Azije. "Njujork tajms" je 15. aprila izvestio da su američki zvaničnici bili u kontaktu sa vlastima Kazahstana, Uzbekistana i Tadžikistana. Ministri spoljnih poslova Uzbekistana i Tadžikistana, Abdulaziz Kamilov i Sirodžidin Mahridin, sastali su se 1. jula sa američkim državnim sekretarom Entonijem Blinkenom. Saopšteno je da

se razgovaralo o "naporima za postizanje održivog mira i stabilnosti u Avganistanu"... Ranije su novinari "Volstrit džornala", pozivajući se na izvore u Bajdenovoj administraciji, preneli procenu da bi Sjedinjene Države u Uzbekistanu i Tadžikistanu mogle imati lakši pristup.

Vašington je, izgleda, pokušavao da sa zemljama Centralne Azije sklopi onakve aranžmane kakvi su bili sklopljeni ubrzo nakon terorističkih napada Al Kaide na Sjedinjene Države 11. septembra 2001. godine. Tada je bilo nekoliko razloga zbog kojih su se vlade Kazahstana, Kirgistan, Tadžikistana, Turkmenistana i Uzbekistana brzo složile da dozvole da Amerikanci koriste njihovu teritoriju, uključujući vojne baze, za vođenje kampanje protiv talibana.

SAD su već u decembru 1991. među prvim zemljama priznale nezavisnost pet država Centralne Azije, a bile su i najveći donator humanitarne pomoći Tadžikistanu tokom građanskog rata u toj zemlji (1992-1997).

Kada su talibani zauzeli Kabul u septembru 1996. godine, među vladama Kazahstana, Kirgistan, Tadžikistana i Uzbekistana postojalo je jedinstvo koje se retko viđalo, dok su sa sve većom zabrinutošću posmatrale kako se talibani iz jugoistočnog Avganistana približavaju granicama njihovih država. Talibanske snage su avgusta 1998. stigle do grada Hajratona, na reci Amu Darji, na granici sa Uzbekistanom. Mesec dana kasnije

bili su u Šer Kanu Bandaru, odmah preko reke Pandž, na granici sa Tadžikistanom.

Uzbekistan i Tadžikistan su podržavali formacije pod komandom etničkog Uzbeka, avganistanskog komandanta Abdula Rašida Dostuma i etničkog Tadžika, avganistanskog komandanta tzv. Severne alijanse Ahmada Šaha Masuda, zvanog "Lav Pandžira". Masud se prvo istakao u bitkama protiv sovjetskih trupa, a zatim protiv talibana, a ubijen je 9. septembra 2001. u samoubilačkom bombaškom napadu pripadnika Al Kaide, samo dva dana pre terorističkih napada u Sjedinjenim Državama, koji su postali razlog za upad Amerikanaca u Avganistan (Masud je mesecima pre toga upozoravao kako ima informacije da Al Kaida sprema neki veliki teroristički napad). Petrogradski "Komer-sant" svojevremeno je opisivao kako vođa tadžikistanskih izbeglica Abdulmusavir Bahoduri u svom kabinetu drži portret tadžikistanskog predsednika Emomali-ja Rahmona i tri zastave – Avganistana, Tadžikistana i UN-a, a na drugom zidu tepih sa portretom možda najpoznatijeg avganistanskog Tadžika – komandanta Ahmada Šah Masuda.

SAD su koristile bazu Hanabad u Uzbekistanu, aerodrom u Biškeku, glavnom gradu Kirgistanu, i na kratko aerodrom u Kulobu u Tadžikistanu – bazi u koju je Masud bio premestio svoje ratne avione. Nemačka je koristila bazu u blizini Termeza u Uzbekistanu, a francuske trupe aerodrom ispred tadžikistanske prestoni-

ce Dušanbea. Ipak, to nije išlo tako glatko.

Amerikanci su ostali u vazdušnoj bazi Manas u Biškeku od 2002. do 2014. iako su se tamo desile dve revolucije i međuetničko nasilje, u junu 2010. godine. Predsednik Kirgistanu Askar Akajev svrgnut je 24. marta 2005. godine, tokom još jedne od takozvanih "obojenih revolucija" na bivšem sovjetskom prostoru – posle Gruzije 2003. i Ukrajine 2004. godine. Kremlj se naljutio na naslednika, Akajeva Kurmanbeka Bakijeva, zbog toga što je u zamenu za rusku finansijsku pomoć obećao Moskvi 2009. godine da će zatvoriti bazu SAD-a, a zatim sa Amerikancima ponovo pregovarao o trošku zakupa baze. Oteran je sa funkcije 2010. godine. Baza SAD na aerodromu u Biškeku postala je redovni izvor kritika raznih kirgistan-skih političara i na kraju je zatvorena 2014. godine.

Kada je u gradu Andižanu u istočnom Uzbekistanu u maju 2005. godine oružana grupa mirni protest pretvorila u ustanak, uzbekistanske vlasti su upotrebile ekstremnu silu (izveštavano je o stotinama poginulih) da vrate red i osiguraju da Uzbekistan ne bude sledeća zemlja koja će imati obojenu revoluciju. Vlade Sjedinjenih Država i EU oštro su osudile nesrazmernu upotrebu sile nad demonstrantima i zahtevale nezavisnu međunarodnu istragu. Uzbekistanska vlada je odgovorila zahtevima da SAD povuku svoje trupe iz baze Hanabad. Tokom samita Šangajske organizacije za sarad-

nju (ŠOS) početkom jula 2005. godine, Kina i Rusija podržale su stav Uzbekistana i zahtevale da se odredi vremenski okvir za povlačenje vojnika SAD-a i NATO-a iz baza u zemljama članicama ŠOS-a. Američke trupe povučene su iz Uzbekistana pre kraja 2005. godine, dok su nemačke trupe ostale u Termezu. Korišćenje aerodroma Dušanbe u Tadžikistanu NATO je postepeno smanjivao i poslednje snage povukao 2014. godine.

U 2008. godini, kako su odnosi između Sjedinjenih Država i Pakistana postajali sve napetiji, Vašington i njegovi saveznici uspostavili su Severnu distributivnu mrežu (NDN), šaljući nesmetano isporuke za Međunarodne snage za pomoć u bezbednosti (ISAF) u Avganistanu iz Evrope, preko Rusije i Centralne Azije. Međutim, nakon što su zapadne sile uvele Rusiji sankcije zbog Krima i Donbasa, Moskva je 2015. otkazala sporazume o tranzitu ISAF-ovih zaliha preko svoje teritorije. Ali, NDN je nastavio da dovozi teret u Avganistan preko Gruzije, Azerbejdžana, Kaspijskog mora, Uzbekistana i Kazahstana.

PRIBLIŽAVANJE RUSIJI

Direktor ruske Spoljne obaveštajne službe Sergej Nariškin nazvao je očiglednim to da "američka vlada ne bi želela da izgubi kontrolu nad ovom teritorijom i da namerava da barem deo resursa angažovanih u Avganistanu plasira susednim zemljama". Kaže kako Moskva zna da se

takvi pokušaji preduzimaju i da će se preduzimati, te da očekuje da ne samo partneri, već i saveznici u Ugovoru o kolektivnoj bezbednosti (ODKB) "neće pristati na to".

Nikita Danjuk, prvi zamenik direktora Instituta za strateške studije i prognoze Ruskog univerziteta prijateljstva naroda, kaže u intervjuu za RT da će raspoređivanje bilo koje vojne infrastrukture, uključujući baze, logistička čvorišta, kampova za instruktore u zemljama koje se nalaze u blizini ruskih granica, Moskva smatrati akcijama usmerenim protiv Rusije. Prema Danjukovim rečima, vlasti Tadžikistana i Uzbekistana to razumeju i zato

NEIZVESNA BUDUĆNOST:
Napredovanje Talibana i demoralizacija
avganistanskih oružanih snaga

Foto: AP Photo

kistana i Uzbekistana to razumeju i zato "neće nasesti na trikove Sjedinjenih Država", uprkos njihovim izjavama o spremnosti da izgrade svoje vojno partnerstvo sa Sjedinjenim Državama. U suprotnom, "bezbednosni sistem ovih zemalja biće ozbiljno pogođen" jer će samo američko prisustvo privlačiti ekstremiste... Nije jasno da li je to najava neke ruske konkretnije akcije.

Ruska agencija TASS izveštava o ozbiljnoj zabrinutost Organizacije dogovora o kolektivnoj bezbednosti (Rusija, Belorusija, Kazahstan, Jermenija, Kirgistan, Tadžikistan), čiji generalni sekretar Stanislav Zas ocenjuje da se situacija u severnim regionima Avganistana pogoršava i da je neophodno pomoći Tadžikistanu u obezbeđivanju bezbednosti tadžikistansko-avganistanske granice.

Rusija ima baze u Kirgistanu i Tadžikistanu, a i Kina ima malu bazu u zabačenim planinama krajnjeg istočnog dela Tadžikistana, gde se spajaju tadžikistanska, kineska i avganistanska granica. Neki su primetili da bi Tadžikistan, ako pristane, bio prva zemlja koja bi istovremeno ugostila ruske, kineske i američke baze.

Da li bi to sada bilo komplikovanije nego u vreme kada je Kirgistan bio domaćin baze SAD-a i ruske baza istovremeno, i kada je Tadžikistan bio domaćin i ruskoj i NATO bazi?

Na terenu, države Centralne Azije

koje dele granicu sa Avganistanom nerвозne su zbog nesigurnosti i bojazni da se militanti i šverc ne preliju preko njihovih granica.

Rusi i Kinezi sa tadžikistanskim snagama vrše racije protiv narko trafikingu iz Avganistana, ali po američkom uvidu, čak i uz sav novac i opremu koju su Moskva, Peking i drugi dali Tadžikistanu, male grupe i dalje prelaze iz Avganistana.

Ruski "Komersant" piše da su i pripadnici Islamske država Horasan (ISK), ogranaka terorističke Islamske države, i svuda i nigde istovremeno. U severnom Avganistanu aktivna je sunitaska pobunjenička grupa koju Kabul naziva Džundalah.

Šef ruske Federalne službe bezbednosti Aleksander Bortnikov rekao je u maju 2019. da je u severnom Avganistanu, duž granica zemalja Zajednice nezavisnih država, bilo oko 5000 članova terorističkih grupa. "Bezbednosna situ-

acija nije dobra sada", rekao je maloj grupi novinara u sedištu koalicije u Kabulu, koja se brzo praznila – na brifingu je sve imalo karakteristike završne konferencije za štampu. Kako piše "Volstrit džornal", američki komandant u Avganistanu, general Skot Miler, upozorava da kontinuirano nasilje vodi u rizik da se rasplamsa građanski rat u Avganistanu, zbog kojeg bi svet trebalo da bude zabrinut. Ne kaže kako se zove ovo do sada.

RAMSFELDOVA FORMULA

Dok je operacija okončanja dvadesetogodišnjeg rata s neizvesnim ishodom dobijala na tempu, u utorak 29. juna, u svojoj kući u Novom Meksiku u 88. godini umro je Donald Ramsfeld, bivši dvostruki, 1970-ih najmlađi, a 2000-ih najstariji američki ministar odbrane. "Volstrit džornal" ga naziva "arhitektom invazija na Avganistan i Irak" i "prvakom mera za poboljšanje i modernizaciju američke vojske", a jedan kolumnista britanskog "Gardijana" piše da "i dalje doživljavamo katastrofalne posledice postupaka Ramsfel-da i njegove bande".

U februaru 2002. godine, kao odgovor na kritike, Donald Ramsfeld održao je jedan od svojih najpoznatijih govora o ratu u Iraku, koji je od strane Britanske kampanje za tačan engleski jezik nagrađen kao najneartikulisaniji govor godine, a koji u slobodnom prevodu glasi:

"Postoje stvari za koje znamo da ih znamo. Takođe, znamo da postoje stvari o kojima znamo da o njima ne znamo ništa. Ali postoji i neznanje o kojem ne znamo: stvari o kojima ne znamo da ih ne znamo..."

Cinik bi rekao da nakon dvadeset godina rata u Avganistanu, toj "grobnici imperija", znaju da znaju kako da u rat uđu, ali ne znaju da ne znaju kako da iz rata izađu. Ili je i to ratna varka?

Stariji naučni saradnik Centra postsovjetskih istraživanja Instituta za svetsku ekonomiju i međunarodne odnose Ruske akademije nauka Stanislav Pritčin ironično ocenjuje u razgovoru za "Komersant" da američki scenario izlaska izgleda veoma "tehnološki napredan": "Napravite nered, izađete iz njega, ostavite posledice za druge igrače, a ako imate sreće, ojačate i svoju poziciju u regionu".

MILAN MILOŠEVIĆ

Crvena zvezda nad Kinom

Mao Cedung, jedan od osnivača kineske KP, rekao je kasnije da izuzev nekih studenata koji su učili u inostranstvu, niko nije znao šta je to marksizam. Prva marksistička knjiga, *Komunistički manifest*, prevedena je u Kini tek 1908. i to u fragmentima. Mao ni ta izdanja nije video, a ako ih je i video, nije, kaže, na njih obraćao pažnju. Marksizam je uoči stvaranja KP za Kineze bio nepoznat. Kada su, kasnije, preveli *Kapital*, koji revoluciju polaže u ruke proleterijata, Kinezi su izmislili nov pojam “pojedinci bez svojine”, jer radničke klase nije ni bilo. Pod onima “bez svojine” podrazumevali su seljake koji su bili udarna pesnica kineske revolucije

Naslov ovog teksta nije originalan. Tako je nazvao svoju knjigu čuveni novinar Edgar Snou, koji se posle sedmogodišnjeg lutanja Kinom sreo sa Mao Cedungom u Jenanu, gde je štab revolucije godinama živeo u zemunicama, siromašan kao stotine miliona seljaka u tadašnjoj zemlji. Bilo je to 1936, neposredno pošto su kineski komunisti uspešno završili povlačenje – beg iz jugoistočne u severozapadnu Kinu (Dugi marš).

Američki novinar nije gledao samo u ono što je u tom trenutku bilo očigledno,

on je video dalje. Edgar Snou video je iz Maove zemunice, ukopane u brdu, kako se nad Kinom pojavljuje crvena zvezda. Danas ta zvezda obasjava ne samo najmnogoljudniju državu na svetu, već njena svetlost ili senka, zavisi kako se na to gleda, dopire i do najudaljenijeg mesta na zemaljskoj kugli.

Posetio sam u Šangaju malu prostoriju pretvorenu u muzej u kojoj je na drvenom stolu već stotinu godina postavljeno dvanaest šoljica za čaj. Toliko je bilo osnivača Komunističke partije Kine, koja je ovih dana proslavila jubilej. Možda je

trebalo da budu još dve šoljice više, za članove Kominterne koji su učestvovali u osnivanju kineske partije, ali moguće je da su ruski predstavnici pili nešto drugo. Danas KP Kine ima više od 95 miliona članova, prošla je mnoge uspone i padove, kroz neprestane borbe, najčešće u vlastitim redovima.

JEDANAEST MAOVIH BORBI UNUTAR PARTIJE

Mao Cedung, jedan od osnivača kineske KP, rekao je kasnije da izuzev nekih studenata koji su učili u inostranstvu,

TVORCI MODERNE KINE:
Mao Cedung, Deng Sjaoping, Si Điping

Fotografije: AP Photo

niko nije znao šta je to marksizam. Prva marksistička knjiga, *Komunistički manifest*, prevedena je u Kini tek 1908. i to u fragmentima. Mao ni ta izdanja nije video, a ako ih je i video, nije, kaže, na njih obraćao pažnju. Marksizam je uoči stvaranja KP za Kineze bio nepoznat. Kada su, kasnije, preveli *Kapital*, koji revoluciju polaže u ruke proleterijata, Kinezi su izmislili nov pojam "pojedinci bez svojine", jer radničke klase nije ni bilo. Pod onima "bez svojine" podrazumevali su seljake koji su bili udarna pesnica kineske revolucije i glavni oslonac komunističke partije. Tako se radala kineska verzija marksizma, učenje prilagođeno kineskim uslovima.

Komunistička partija Kine od samog početku bila je izložena pritiscima. S jedne strane, u svojoj podeljenoj zemlji bila je pod udarom i državne vlasti i Nacionalne partije Guomintang, koja je imala preo 500.000 članova, dok je komunistička bilo nekoliko stotina. Kominternu, pre svega Lenjin i Trocki, zagovarala je ujedinjenje svih protivnika imperijalističke vlasti i formiranje zajedničkog narodnog fronta.

Predsednik Guomintanga Sun Jatsen dogovorio je s predstavnicima Kominternu saradnju sa komunistima. To je bila prva od tri koalicije nacionalista i komunističkih. Uz Sun Jatsena su stalno bili predstavnici iz Moskve, koji su uticali na niz njegovih odluka. U Moskvi je boravio i Čang Kajšek puna tri meseca i dogovorio se sa Trockim o osnivanju vojne akademije uz sovjetsku pomoć. Komunistička Džou Enlaj postao je politički kome-sar akademije, a Mao član vlade i kan-

didat za člana CK Guomintanga. Trocki je Čang Kajšku predlagao da postane član KPSS-a, ali je on izbegao odgovor. Kasnije je njegov sin postao član sovjetske partije i direktor jednog kolhoza i oženio se Ruskinjom, pre nego što se vratio na Tajvan i zamenio oca kao predsednik otuđenog ostrva. Mao je u Moskvu prvi put došao tek 1949. godine i kasnije još samo jednom. Delikatni su i protivrečni bili odnosi Kine i SSSR. Poslednji strani ambasador koji je Čang Kajška ispratio na Tajvan bio je upravo sovjetski.

O tome na svečanoj ceremoniji prosla-

ve 100. godišnjice KP Kine Si Đinping nije govorio. Taj period obuhvatio je lakonskim pominjanjem teškoća kroz koje je partija prolazila, što je podrazumevalo i jedanaest velikih borbi unutar partije koje su vođene za vreme života Mao Cedunga. Radilo se o ideološkim sukobima, a možda još više o borbi za vlast. Tek kad je na vlast došao Deng Sjaoping 1978. godine, te borbe su prestale i Kina je ušla u fazu političke stabilnosti i ubrzanog ekonomskog napretka, koji se od tada nastavlja i zadivljuje svet.

Partijski sastanak

U proleće 1977. godine, pred posetu predsednika Tita Kini, jugoslovenski novinari su bili privilegovani. Udovoljeno je mojoj molbi da prisustvujem jednom partijskom sastanku. Koliko znam ni jedan strani dopisnik nije prisustvovao takvom sastanku.

Odveli su me u neku fabriku, nisu saopštili ni kako se zove. U maloj prostoriji sedelo je tridesetak ljudi na drvenim klupama, a prevodilac Mr Hsi i ja dobili smo počasna mesta za stolom predsedavajućeg.

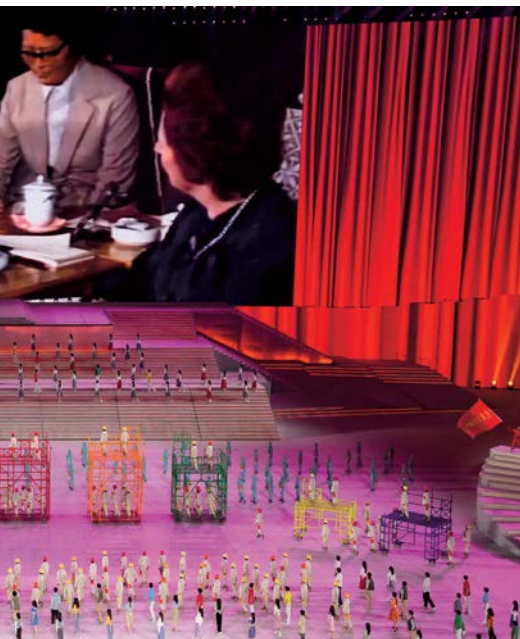
Sastanak je počeo intoniranjem Mao Cetungove omiljene pesme "Istok je crven", a zatim su se svi tri puta poklonili pred njegovim portretom na zidu. Ritual je nastavljen predlogom, kako sam shvatio, dnevnog reda: kritika i samokritika, prijem u partiju.

U prvom redu, na klupi su sedela trojica u radničkim odelima. Ličili su na optuženike pred sudom. Zatim je počela njihova kritika. Mr Hsi mi je ponešto prevodio, a ja sam video kako ljudi mašu rukama i upiru prstom u trojicu, ispostavilo se kandidata za prijem u Partiju. Njihova lica su bila rumena, da li od kritike ili prisustva stranog dopisnika, ne znam. Zatim je počela samokritika kandidata za partiju i po njihovom držanju video sam da se sami optužuju još više nego njihovi kritičari. Prevod mi nije bio potreban.

Sledilo je glasanje za prijem: sva trojica su jednoglasno primljeni i primili su čestitke do pre nekoliko minuta svojih ogorčenih kritičara. Predsedavajući me zamolio da kažem par reči, pa sam im uz prevođenje Mr Hsia čestitao.

Svi su ustali, ponovo je odjeknula pesma "Istok je crven", poklonili su se do pasa pred slikom Mao Cetunga. I partijski sastanak je završen. Sve je trajalo pola sata.

Uveren sam da je to bio jedan pravi partijski sastanak, a ne predstava za stranca.

“NEKA NAM KAPITALIZAM IZGRADI SOCIJALIZAM”

Komunistička partija Kine, uopšteno govoreći, prošla je kroz tri glavne etape: Maovu, Dengovu i post-Dengovu koju jasno manifestuje sadašnji predsednik Si Đinping (u redakcijskom uvodniku lista “Ženmin žibao” pominju se samo ta tri imena).

Maova era bila je obeležena dugotrajnom borbom za vlast i pobedom u građanskom ratu, početkom socijalističke izgradnje, uz mnogo lutanja, utopije i radikalizma. Pred kraj života, Mao je primio američkog predsednika Niksona, Kina je primljena u Ujedinjene nacije i u Savet bezbednosti kao stalni član i svet je priznao da postoji samo jedna Kina, a da je Tajvan njen neotuđivi deo.

Dengova era počinje otvaranjem prema svetu, oslobađanjem ekonomije i privrednog života od administrativnih i ideoloških stega, prihvatanjem stranog kapitala i tehnologije, prijemom u partiju i bogatih vlasnika pod starom devizom Sun Jatsena “Neka nam kapitalizam izgradi socijalizam”.

Sadašnji predsednik Si Đinping posebno pažnju posvećuje ne samo ekonomiji, već i rastu životnog standarda stanovništva. Kina je rešila problem najsiromašnijih, ima najmnogobrojniju srednju klasu na svetu, ojačala je u svim segmentima, uključujući međunarodni položaj i vojnu snagu.

Dobar deo izlaganja na obeležavanju stogodišnjice KP (Si je govorio na Tijenanmenu na mestu gde je Mao proglasio NR Kinu) kineski lider posvetio je uspesima i izgradnji harmoničnog, razvijenog i u svakom pogledu naprednog socijalistič-

■ **Dobar deo izlaganja Si je posvetio uspesima i izgradnji razvijenog i u svakom pogledu naprednog socijalističkog društva. U zemlji sa 1,4 milijarde ljudi, sa ogromnim razlikama u bogatstvu, sa 56 nacija i stotinama jezika i dijalekata koji se međusobno ne razumeju, takav razvoj ne bi bio moguć bez jedinstvene, mobilizacije i organizacione snage kao što je Komunistička partija Kine**

kog društva. U zemlji sa 1,4 milijarde ljudi, sa ogromnim razlikama u bogatstvu, sa 56 nacija i stotinama jezika i dijalekata koji se međusobno ne razumeju, takav razvoj ne bi bio moguć bez jedinstvene, mobilizacije i organizacione snage kao što je Komunistička partija Kine.

Svet prolazi kroz do sada neviđene promene u istoriji, rekao je Si. Svetski poredak nije idealan, ali ga ne treba rušiti da bi se izgradio novi. Zemlje treba da sarađuju u borbi sa globalnim problemima: pandemijama, klimatskim promenama, zagađivanjem okoline i siromaštvom. Ne postoji samo jedan put ekonomskog razvoja i samo jedan društveni sistem. Kina je izabrala svoj i ne namerava pod pritiscima da ga menja, i najenergичnije će štititi svoj suverenitet i jedinstvo države.

Iz Vašingtona, koji u Kini vidi svog najvećeg i jedinog konkurenta i protivnika u narednim decenijama, obratili su posebnu pažnju na jačanje vojnog potencijala Kine. Portparol američkog Stejt departmenta Ned Prajs rekao je da Kina pokušava da prikriva izgradnju nuklearnih

silosa i, čini se, odstupa od decenijama tolerisane nuklearne strategije zasnovane na minimalnom odvracanju. Dodao je da izgleda da će kineski nuklearni arsenal rasti brže od procena i da to zabrinjava. “Vašington post” piše da je Kina započela izgradnju identičnih objekata na 119 različitih lokacija u pustinji, provincija Gansu, i na osnovu satelitskih snimaka zaključuje da se radi o lansirnim rampama za balističke rakete. To je, tvrdi, istorijski pomak u nuklearnom arsenalu Kine.

Kineska štampa je uzvratila da SAD koriste duple standarde, da same jačaju svoj nuklearni potencijal i da pokušavaju da druge spreče da adekvatno odgovore. Za strategiju odvracanja danas su potrebne druge veličine nego pre dvadeset godina. Kini ne treba “instruktor” koji će je podučavati kako da rešava svoje unutrašnje probleme, od naoružavanja do ljudskih prava. To je isključiva ingerencija kineske vlasti. Simbolički rečeno, Vašington više nije u poziciji da senkom zakloni crvenu zvezdu nad Kinom.

ALEKSANDAR NOVAČIĆ

Sveti grad Mesolongi

Pre ustanka 1821. godine, gradić je imao svega 3500 stanovnika i mogao je da se prehrani ribom. Posle početka revolucije, u njega su stigle izbeglice iz mnogih sela koja su stradala u turskoj odmazdi. Došle su i hiljade boraca iz raznih delova Grčke, ali i stotine evropskih helenofila, da kao dobrovoljci učestvuju i pomognu u borbi za oslobođenje od otomanske tiranije. Među njima je bio i lord Bajron

Za "Vreme" iz Soluna

Mesolongi je gradić u Zapadnoj Grčkoj, sa samo 13.000 stanovnika, okružen planinama, močvarama i plitkim morskim jezercima. Bez turizma i solane, ovaj grad bi bio potpuno beznačajan da nema tužnu privilegiju što se našao u centru grčkog ustanka protiv otomanske imperije, koji je započeo pre tačno 200 godina (1821). Dva veka kasnije, Grčka uprkos pandemiji slavi godišnjicu revolucije uz vojne parade i manifestacije, u kojoj Mesolongi ima svoje počasno mesto.

Taj provincijski gradić je 1937. godine prozvan "svetim gradom" po odluci Društva naroda, prethodnika Ujedinjenih nacija. Ovaj naziv nije imao religiozni karakter, nego mu je dodeljen u čast herojskih podviga njegovih stanovnika, njihovog dugogodišnjeg otpora i žrtvovanja za slobodu. Bio je to prvi grad u svetu koji je dobio taj počasni naziv. Drugi je bio Alamo u Teksasu, koji je nazvan svetim na insistiranje Amerikanaca.

SLOBODNI OKUPIRANI

Mesolongi je od početka grčkog ustanka bio slobodan grad, ali Turci nisu oduštaljali, okupirali su ga mnogobrojnom vojskom dva puta – 1822. i 1825-26. godine. Ipak nije pao. Tome je pomogao i njegov složeni sistem utvrđenja, to što je poput ostrva okružen rovovima i plitkim lagunama, ali i stanovnici koji su se tvrdoglavo i uporno odupirali. Godinama su ostali "slobodni okupirani" (Ελεύθεροι Πολιορκημένοι), kao što kaže naslov

pesme Dionisija Solomosa, pisca grčke nacionalne himne.

Slaba tačka Mesolongija je bio broj njegovih stanovnika. Pre ustanka 1821. gradić ih je imao svega 3500 i mogao je da se prehrani ribom. Posle početka revolucije, u njega su stigle izbeglice iz mnogih sela koja su stradala u turskoj odmazdi. Došle su i hiljade boraca iz raznih delova Grčke, ali i stotine evropskih helenofila, da kao dobrovoljci učestvuju i pomognu u borbi za oslobođenje od otomanske tiranije. Među njima je bio i lord Bajron. U gradu su tada štampane i novine jedinstvene u pobunjenoj Grčkoj, pod nazivom "Grčka hronika". Izdavao ih je švajcarski helenofil Johan Jakob Mejer, koji se trajno nastanio u Mesolongiju, oženio Grkinjom i postao pravoslavac.

Za vreme druge okupacije od strane tursko-egipatskih trupa, početkom 1826. godine, unutar malog grada bilo je nagurano oko 10.500 ljudi. Osmanlije su neprestano napadale i sa kopna i sa mora, ali su nailazili na odlučan otpor i bili su prisiljeni da se povuku uz velike gubitke. Sultan je bio ljut što mali Mesolongi ne pada i davao je novčanu nagradu vojnicima za svakog mrtvog ili osakaćenog stanovnika grada. Nemilosrdni Mehmed-paša Resit, zapovednik turskih trupa, shvatio je da Mesolongi neće pasti ukoliko doslovno ne umre od gladi. Naredio je da se u lagunama oko grada izgrade velike drvene brane, kako kroz njih ne bi prolazila riba. Za nekoliko nedelja hrane je ponestalo i opkoljeni su bili primorani da jedu konje, galebove, pa čak i miševe. Čak je i kanibalizam nad ubij-

SPOMENICI EVROPSKIM HELENOFILIMA:
Velika Britanija, Rusija, SAD, Nemačka,
Francuska, Švedska, Italija, Švajcarska;
general Kicos Mesolongi

Fotografije: G. Stankos

nima nekima prolazio kroz glavu. Ali ne i predaja Turcima.

Tada su se odlučili na herojski egzodus, koji je ušao u istoriju kao "egzodus iz Mesolongija". Desio se u noći 10. aprila 1826. godine, nedelju dana pred Uskrs, ali su ih izdajice prodale i Turci su ih sačekali. Od 3500 opkoljenih koji su te noći pokušali proboj, samo njih 1300 je na kraju uspeo da prođe tursku vojsku i stigne do susednih planina, uključujući stotinu žena i dece. Od onih koji su ostali u gradu, oko 3000 je zaklano, a 2000 se samospalilo. Samo u vili Hristosa Kapsalisa, koja je ujedno bila i magacin baruta, oko 400 ljudi su sami sebe digli u vazduh. Eksplozija se čula preko puta, u Patri na Peloponezu. Oko hiljadu Mesolonginaca, uglavnom žena i dece, zarobljeno je i prodato na pijacama robova. U evropskim helenofilskim gradovima prikupljana su sredstva za otkup njihove slobode, i uspeo su da oslobode njih nekoliko stotina. Većini su, međutim, nedostajale uši i nosevi. Turski vojnici su ih sekli i usoljene slali buradima u Carigrad, jer je sultan za taj dokaz o sakaćenju bogato plaćao.

MESOLONGI JE RAZBIO "SVETI SAVEZ"

Egzodus i katastrofa Mesolongija šokirali su ne samo grčke revolucionare, već i evropske dvorove i vlade, ali i evropske građane koji su o tome saznali iz novina. Tragični događaji grčke revolucije (1821–1827), poput masakra na Hiosu (1822), uništavanja Psare (1824), tragedije u Mesolongiju (1826), pojačali su filhelenški pokret u Evropi. Još 1823. godine britanski ministar spoljnih poslova Džordž Kening prepoznao je grčke ustanike kao "ratničku naciju koja se bori za svoju nezavisnost". Helenofili su uticali na svoje vlasti da sa zanimanjem prate "grčko pitanje". Čak se i Meternih, austrijski ministar i vođa reakcionarne Svete alijanse (Austrija, Rusija, Pruska, Engleska i Francuska), koji je imao za cilj reakciju careva protiv liberalnih tendencija u Evropi posle Francuske revolucije 1789. godine, našao u veoma teškom položaju. Posle krvavog egzodusa iz Mesolongija, Meternih je iznenada primio veliki sanduk pisama iz svih zemalja sa nemačkog govornog područja. U njima su i obični i istaknuti građani snažno protestovali

zbog neutralnosti koju je pokazao prema sultanu i osmanlijskom masakru nad hrišćanskim Grcima, a posebno zbog njegovog nereagovanja na mesolongijsku tragediju. Ali, kada mu je sultan poslao pismo tražeći od Beča da interveniše u korist integriteta Otomanskog carstva i protiv grčkih ustanika, Meternih je to ljubazno odbio, uzvrativši da ne može ništa da učini jer se "u međuvremenu desio Mesolongi".

Uskoro će velike sile Evrope vojno intervenisati u korist Grčke i pomoći joj u borbi za nezavisnost. Bitkom kod Navarina (1827), anglo-francusko-ruska flota je rasformirala tursko-egipatsku, i misijom francuskog generala Mezona na Peloponezu (1828) Turci su proterani iz južne Grčke. Rusko-turski rat (1828), poraz Turaka i Jedrenski sporazum (1829) doveli su, između ostalog, i do priznanja autonomije Srbije i nezavisnosti Grčke od Otomanskog carstva, što je konačno ratifikovano Londonskim ugovorom (1830). Bez Mesolongija i filhelenskog pokreta to ne bi bilo moguće.

HELENOFIL LORD BAJRON

Ključnu ulogu u rastu helenofilskog pokreta u Evropi, koji je bio presudan za pozitivan ishod grčke revolucije, odigrali su lik i delo britanskog lorda Bajrona. Bajron je bio "otac evropskog romantizma", pokreta koji je s jedne strane težio preporodu klasične antike, a s druge se borio protiv tiranije i za slobodu naroda. Pobunjena Grčka, pošto su tadašnji grčki revolucionari želeli da sruše otomansku tiraniju i uspostave demokratiju (republiku), imala je obe težnje i stoga je od početka osvojila srca evropskih romantičara i liberala. Džordž Gordon Bajron (rođen 22. januara 1788), kasnije poznat kao lord Bajron, bio je jedan od najvećih "influensera" svoga doba.

Posle smrti svoga ujaka, Džordž je nasledio veliko bogatstvo, kao i titulu lorda, dok je od malih nogu učio latinski i grčki. Njegov život je bio kontroverzan, ispunjen strastima poput kockanja i ljubavnih skandala. U jesen 1809. godine Bajron je prvi put posetio Grčku. U Delfima je na nebu primetio 12 orlova, što je smatrao znakom poslatim od 12 grčkih bogova, i da sam Apolon pozdravlja njegovo hodočašće! Posetio je od Tura-

UMETNIČKA VIZIJA I SPOMENIK:
Lord Bajron na Mesolongiju i mesto gde je sahranjen

ka okupiranu Atinu i tada napisao čuvenu pesmu *Maid of Athens* (*Devojko atinska*). Postao je vatreni obožavalac antičke grčke kulture, istorije, umetnosti i književnosti.

U Londonu je 1812. godine objavio veliku poemu *Child Harold* (*Dete Harold*), koja je trijumfalno prihvaćena: "Jednog jutra sam se probudio i shvatio da sam postao slavan." Već prvog dana je prodato 10.000 primeraka. Njegova dela su prevedena na mnoge jezike, stekao je ogromnu popularnost i veliki broj sledbenika. Njegov rad je uzbudio, nadahnuo, probudio strasti, ali i neslaganja širom Evrope. Njegova poezija je bila autobiografska i u njoj se pojavljuje čovek Bajron, koji je slobodan, eksplozivan, revolucionaran, jednak, neorganizovan, razigran, zaljubljen, velikodušan i nežan.

Poznat po svojim stavovima protiv tiranskih režima, član engleskog Helenofilskog komiteta od 1823. godine, želeo je da lično podrži borbu grčkih revolucionara. Posle bezbrojnih peripetija konačno je stigao u opkoljeni Mesolongi 5. januara 1824. godine, gde su ga Grci dočekali kao spasioca. Ali zdravlje mu je već bilo urušeno, i 19. aprila iste godine je, sa 36 godina, umro od malarije. "Umro je veli-

ki čovek!", oplakivali su ga Grci. Sahranjen je u Mesolongiju i proglašen nacionalnim herojem.

Posle njegove smrti u Evropi je izbio talas "bajronizma" i helenofilstva, a Gete je njegovu poeziju smatrao "kosmičkim jevanđeljem, koje oslobađa čoveka od tereta zemlje". Činjenica da je lord Bajron umro kao romantični helenofil u opkoljenom Mesolongiju bila je katalizator kako za tok grčke revolucije tako i za revolucionarne i demokratske pokrete koji će uslediti u Evropi.

BAŠTA HEROJA

Šetajući vrtom heroja u Mesolongiju i posmatrajući spomenike evropskih dobrovoljaca koji su se borili i izginuli tokom grčke revolucije, imate osećaj da je to bio panevropski pokret solidarnosti sa tom revolucijom, kao i rezultat romantizma i helenofilstva. Tu su spomenici ruskim i američkim dobrovoljcima, Britancima i Francuzima, Šveđanima i Poljacima, Nemcima i Italijanima, čak i Švajcarcima. Šveđani su dopremili svoj granit da izgrade spomenik, Italijani su u Mesolongi iz Rima dopremili antički rimski stub...

Paradoksalno je da su dobrovoljci koji su dali život u borbi za grčku nezavisnost većinom bili Nemci i Italijani, ljudi iz država sa čijim režimima se Grčka našla

u protivničkim lagerima u 20. veku. Ne samo zahvaljujući lordu Bajronu nego i nemačkoj inteligenciji s početka 19. veka, došlo je do renesanse klasične grčke kulture. U to vreme, glavni cilj nemačke vlasti bilo je suprotstavljanje francuskoj ideološkoj i političkoj nadmoći. A pošto je Francuska svoju superiornost zasnivala na identifikaciji sa antičkim Rimom, "nemački duh" je, svesno ili podsvesno, projektovao kulturu antičke Grčke pretendujući na ulogu njenog čuvara i inkarnatora. Napokon, grčki antički kosmos sa "galaksijom" demokratskih gradova-država odgovarao je političkoj stvarnosti usitnjene Nemačke početkom 19. veka. Nemačka je koketirala sa idejom da je ona bila antička Grčka svoga doba.

SRPSKI I GRČKI REVOLUCIONARI

U Bašti heroja, međutim, nema spomenika hiljadama balkanskih dobrovoljaca (Srba, Albanaca, Crnogoraca, Rumuna i Bugara), koji su se borili protiv otomanske tiranije i poginuli u Grčkoj revoluciji zajedno sa Grcima, verujući da to čine za vlastito dobro. Možda za njih nema spomenika jer su ih Grci tada smatrali "svojima", zbog zajedničke religije? Svi su pripadali "Rum Miletu", pravoslavnim narodima Istočnog rimskog carstva pod osmanlijskom kapom, u vreme kada je verski identitet bio superiorniji

od nacionalnog. Uprkos tome, njihov doprinos se polako zaboravio zahvaljujući nacionalizmima koji su krenuli da se šire na Balkanu sredinom 19. veka. Naročito je doprinos Srba, koji su se pre Grka dva puta digli protiv Turaka (1804. i 1812), bio veoma važan u Grčkoj revoluciji 1821. godine.

Veliki značaj u grčkoj borbi za nezavisnost od Turaka imala je Filiki Eterija (u slobodnom prevodu to bi značilo "prijateljsko društvo"), međunarodna tajna organizacija po ugledu na francuske masonske lože, osnovana sa idejom da se narodi Balkana zajednički bore protiv Turaka. Filiki Eterija je osnovana 1814. godine u Odesi, u Rusiji, od strane tri grčka trgovca, Nikolaosa Kufasa, Atanasiosa Cakalofa i Emanuila Ksantosa. Osnovali su

je sa ciljem da podignu dobro organizovan i koordinisan ustanak protiv Turaka, ne samo grčkog naroda nego i ostalih istovernih, tj. pravoslavnih naroda na Balkanu, koji su se već vekovima nalazili pod turskim jarmom.

Grčki izvori kažu: "Vodeći ljudi iz Filiki Eterije bili su u kontaktu kako sa Karađorđem tako i sa Milošem Obrenovićem. Pokušaj mobilizacije Srbije dogodio se i pre preuzimanja komande od strane princa Ipsilantisa (1820). Bila je to godina 1817. Grčki glavni junak bio je Leventis, član ove organizacije. Sa srpske strane, 'strašni' Karageorgis Petrović, vođa srpske revolucije 1804. godine, koji je živio u izgnanstvu u Besarabiji (ruska teritorija). Eterija je pomogla finansijski sa 50.000 groša da Karađorđe iz Moldavije i Vlaške 1817. pređe u Srbiju. Karađorđe se tom prilikom zakleo da će se do smrti zajednički sa Grcima boriti za oslobođenje od Turaka."

Kao što je poznato, kada je Karađorđe stigao u Srbiju, Miloš Obrenović je naredio da ga ubiju, a Grci, iako ogorčeni što su izgubili velikog saborca i prijatelja, nastavili su diplomatsku saradnju sa Milošem Obrenovićem u zajedničkoj borbi protiv Turaka. Isti istorijski izvor kaže da su mnogi Srbi bili inicirani u Filiki Eteriji i učestvovali u borbi protiv Turaka na strani Grka, verujući da se svi zajedno bore za vlastito dobro.

Rečita je i priča o Hajduk Veljku i Jorgakisu Olimpiosu. Jorgakis je takođe bio član Filiki Eterije, a početkom 18. veka pobegao je iz sela Livadi kod Elasona, ispod Olimpa, jer je pobio neke Turke. Bežeći je stigao u Negotin gde je upoznao Hajduk Veljka, jer su obojica govorili vlaški – Jorgakis je bio grčki Vlah, a Veljko srpski. Sprijateljili su se i pobratimili krvlju, na "klasičan" način, tako što su napravili posekotine na rukama i pomešali krv. Olimprios je inicirao Veljka u Filiki Eteriju, i zakleli su se na večitu zajedničku borbu protiv Turaka.

Hajduk Veljko je rekao Jorgakisu da ako pogine, on oženi njegovu ženu Stanu, da ne ostane sama i "na ulici". Tako je i bilo. Veljko je poginuo, a Olimprios je odveo Stanu u Atinu. Imali su troje dece, dva sina su im poginula u borbi protiv Turaka, jedan u Srbiji, a jedan u Rusiji. Čučuk Stana je živela sa ćerkom Slobodankom (Elefterija), a umrla je i sahranjena u Atini.

Iako su se dve nacionalne revolucije dogodile otprilike u isto vreme, nisu na isti način prihvaćene od evropskih sila. Zapad je u borbi Srba uvek video "ruski prst", panslavizam i jačanje slovensko-pravoslavne kulture na Balkanu. Ukratko, Srbija nije uživala veliku naklonost među međunarodnim akterima, niti intelektualaca niti evropskog javnog mnjenja.

Nasuprot tome, Grčka je od samog početka imala naklonost, snažnu političku i ekonomsku podršku Zapada. Filhelenski pokret, vođen romantikom i entuzijazmom za renesansu antičke Grčke, ali i izborom članova evropskih dinastija za grčki presto, doprineo je da mala Grčka dobije značajnu podršku Zapada i posebno Engleske, koja je to videla i kao potencijalnu barijeru prodoru Rusije na Mediteran. Ovaj događaj, koji je doveo do pristupanja Grčke bloku Zapadnih pomorskih snaga, uticao je na razvoj događaja u zemlji u naredna dva veka. I dok je Srbija bila izolovana devedesetih godina prošlog veka i prema njoj se Zapad krajnje neprijateljski poneo, Grčka je tokom nedavne dužničke krize (2010–2015) dobila ne samo ogromne kredite sa Zapada, već i talas solidarnosti od progresivnih, liberalnih i demokratskih građana zapadnih zemalja. Poređenja su neizbežna... ¶

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

Mi slobodno mislimo

“Nisam imala utisak da su nas smatrali čudacima, više su nas uvažavali kao nezgodnu pojavu čiju su nezavisnost pokušavali da uguše odsustvom državne podrške”

O cena da ovdašnje društvo ne prepoznaje nezavisnu scenu kao ravnopravnog sudeonika kulturnog života postala je obavezna u svakoj priči o onima koji stvaraju van institucija. U takvim uslovima, DAH Teatar, sinonim naše nezavisne kulturne scene, izuzetno uvažavan u regionu i međunarodno prepoznatljiv, upravo obeležava 30 godina od osnivanja. Tim povodom nedavno je održan festival “Spajajući vekove”, na kome je prikazivanjem sedam aktuelnih produkcija DAH Teatra predložen primer savremenog teatra koji provocira i ohrabruje druge da svojom umetnošću izraze kritičko mišljenje.

Dijana Milošević, rediteljka po obrazovanju, direktorka je DAH Teatra od njegovog osnivanja. Ovog proleća nominovana je među 27 žena iz sveta za prestižnu nagradu koja se jednom u tri godine dodeljuje vodećim svetskim pozorišnim umetnicama zbog umetničke izvrsnosti u angažmanu za društvene promene. DAH teatar bez svake sumnje spada u tu kategoriju.

“VREME”: Naziv jednog od programa koji su organizovani tokom slavljeničkog festivala bio je “Nema nazad ili zašto zlatne godine DAH teatra nisu prošle već tek dolaze”.

Koji je vaš odgovor na postavljeno pitanje?

DIJANA MILOŠEVIĆ: To je naslov formativnog predavanja koje je tokom proslave naših 30 godina izvela Nataša Novaković, naša menadžerka i koordinatorica evropskih projekata. Nataša je blistava mlada žena u ranim tridesetim godinama, u DAH Teatar je došla veoma mlada i sve ove godine stalno je slušala o našim čuvenim predstavama iz devedesetih godina prošlog veka, tako da je pomenuto predavanje njena reakcija na činjenicu da DAH Teatar ima snage da se menja

i da se stalno transformiše, i da su zlatne godine pred nama zato što stalno nastojimo da budemo sve bolji i bolji. Naime, mi umetnički razvoj posmatramo kao nešto što se dešava tokom celog života, bez obzira da li se radi o pojedincu ili o trupi.

U kakvoj kulturnoj klimi je 1991. osnovan DAH teatar? Kakav je tada bio odnos javnosti prema nezavisnoj sceni i njenim projektima? Da li su vas smatrali za umetnike ili za čudake koji imaju iluziju da će naći svoje mesto na kulturnoj sceni?

Jadranka Anđelić i ja osnovale smo DAH Teatar i svoje prve korake napravile tokom tih jezivih 90-ih godina. Osnivanje našeg teatra podudarilo se sa početkom tragičnog građanskog rata u kome je naša država imala strašnu ulogu i vodila rat praktično u naše ime, dok je istovremeno cenzurisala svaku informaciju o tome. Skoro svi mediji su ćutali, dok smo u suštini svi znali šta se dešava. U takvoj klimi naš prvi impuls bio je da postavimo esencijalna pitanja koja su se pre svega tičala odgovornosti pojedinca u mračnim vremenima i odgovornosti umetnika koji imaju moć javne reči. Posebno nas je zanimalo pitanje moći umetnosti i pozorišta da se suprotstave razaranju i nasilju, imamo li prava da stvaramo umetnost dok se oko nas dešava neizmerna patnja, kakav je naš odnos prema istoriji. Ta pitanja su oblikovala našu prvu predstavu, antiratnu, *Ova vavilonska pometnja*, koju smo igrali u galeriji i ispred Kulturnog centra Beograda. Bila je to prva antiratna predstava kod nas u vreme kad je svako javno spominjanje rata i odgovornosti naše države u tom ratu bilo apsolutno zabranjeno. Reakcija publike je bilo ono što me je pomirilo sa sopstvenom zemljom, kada sam shvatila da mala, posvećena, hrabra grupa umetnika može da utiče na promenu situacije u društvu. Gledaoci su nam se zahvaljivali sa suzama u očima govore-

ći da su napokon čuli u javnom prostoru o onome šta se dešava, o strašnom razaranju vođenom u naše ime i o tome da se neko javno ne slaže sa takvom politikom. Ta predstava je oblikovala naš put i mi se svih ovih 30 godina bavimo temama koje se tiču naše zajednice, našeg društva u savremenom trenutku.

Tada odnos prema nezavisnoj sceni nije postojao jer ni nezavisna scena nije postojala. Postojala su institucionalna pozorišta ili takozvani *ad hoc* projekti koji bi okupljali profesionalce oko jedne predstave. Mi smo bili prva profesionalna pozorišna trupa sa idejom trajanja i kontinuiranog razvoja. Ta pionirska pozicija je imala svoje dobre strane, na primer pažnju medija, ali i mnoge ne tako dobre strane jer smo konstantno “probijali led” oko mnogih aspekata našeg rada. Nisam imala utisak da su nas smatrali čudacima, s obzirom da smo dobijali anonimne pretnje zbog te prve predstave ali i zbog kasnijih, i s obzirom da smo bili finansijski odmah nepodržani od strane države. Više su nas uvažavali kao nezgodnu pojavu, čiju su nezavisnost pokušavali da uguše tim odsustvom podrške.

Svaki od vaših projekata bavi se nekom aktuelnom temom. Na primer, *Drveće pleše*, predstava koju upravo pripremate, priča o opasnosti od klimatskih promena. Da li su teme razlog zašto vas društvo ne podržava onoliko koliko podržava pozorišta sa “lakšim” repertoarom?

Svakako, mi postavljamo nezgodna pitanja, naš glas se čuje u javnosti, mi konstantno upiremo prst u ono što ne valja, što treba da se menja, ne samo kod nas nego i šire. Mi slobodno mislimo i nismo članovi ni jedne političke partije i tu poziciju naša vlast ne voli. Meni je već dosadilo da pričam kako je važno da jedno društvo ima slobodne misli i da će društvo koje ne podržava svoju kulturu u kojoj

Foto: Marija Janković

cveta slobodna misao i raznolikost polako potonuti, što je proces koji je kod nas već počeo da se dešava. Ogroman odliv mozgova a posebno odliv umetnika, između ostalog, govori o tome.

Vi nemate svoju scenu, predstave igrate na gostovanjima. Kako sarađujete sa institucionalnim pozorištima? Da li vam odgovara što nemate svoju zgradu?

Generalno, institucionalna pozorišta nemaju finansijsku podršku od strane Grada ili Republike da bi imali motiva da ugošćavaju nezavisnu scenu, što je velika šteta. Primeri iz sveta pokazuju kako je upravo takva saradnja velika dobit za kulturu zemlje jer institucije dobijaju inovativni i uzbudljiv program, a nezavisna scena tehničke i ostale resurse koje poseduju institucije. Postoje, naravno, izuzeci od ovog pravila i mi povremeno sarađujemo

sa nekim pozorištima – sad smo, na primer, zajedno sa Narodnim pozorištem organizovali gostovanje predstave čuvenog danskog Odin teatra, kojom smo zatvorili festival "Spajajući vekove". Kuća koja je nama posebno draga jeste UK "Parobrod", jedan sjajni, moderni, otvoreni kulturni centar i sa njima ostvarujemo važnu saradnju. Sarađujemo sa Malim pozorištem "Duško Radović", povremeno i sa Centrom za kulturnu dekontaminaciju, a na naše čuđenje i žalost, više izgleda da za nas nema mesta u Bitef teatru koji bi po prirodi svojih aktivnosti trebalo da bude i naša kuća. Predstave takođe igramo i u javnim prostorima kao što su trgovci, autobusi, muzeji, što je meni posebno važno i izazovno. Naravno da bi bilo sjajno da imamo svoj prostor, što bi bilo normalno da smo u nekoj drugoj državi s obzirom na naše trajanje i uspehe, ali u

datim okolnostima izgleda da ćemo još morati da čekamo na to.

Knjiga DAH Teatar: Izvornik je objavljena u Americi, izdavač je Lexington buks. U njoj su, između ostalog, tekstovi mnogih teatarskih autoriteta u svetu čije vam ocene svakako imponuju. Da li je prevedena? Da li je to znak da u svetu ljudi imaju više razumevanja za vas nego ovde?

Ova knjiga, čiji je glavni urednik profesor Denis Barnet sa Koledža iz Ajove, nešto je čime se jako ponosimo, posebno zato što znamo da se nalazi u bibliotekama mnogih koledža i univerziteta širom sveta. Ona, nažalost, nije prevedena na srpski jezik, ali i to je u planu, time se bavi naša glumica i direktorka marketinga Ivana Milenović Popović. Činjenica da o nama nije izašla knjiga na našem jeziku, odnosno da još niko nije dobio impuls da je napiše ili uredi, verovatno govori o tačnosti stare poslovice da "niko nije prorok u svom selu".

Ovdašnja javnost, bez obzira na iskustvo koje je stekla gledajući predstave Bitefa, nedovoljno zna o savremenom plesu. Kako biste ga opisali?

Ja imam veliko zadovoljstvo da predajem na Institutu za umetničku igru koji je, s obzirom da je prva visokoškolska ustanova iz oblasti plesa, doprinela širenju ideja savremenog plesa kod nas – upravo smo dobili šestu generaciju diplomiranih studenata. Naravno, postoje i aktivnosti nezavisne scene u oblasti plesa koje su doprinele širenju ideje plesa i savremenih scenskih formi. Lepota savremenog trenutka je da se umetničke discipline prožimaju, tako da savremeni ples koristi i jezik teatra i vizuelne umetnosti i performansa, što ga je takođe obogatilo.

I da se vratimo na početak: na osnovu čega očekujete da će doći zlatne godine za DAH Teatar, šta će se to promeniti?

DAH Teatar ne miruje, već se konstanto menja i otvara nove puteve, i u tom smislu ja bar mislim da smo sa svakom novom predstavom pronašli nešto što do tada nismo znali. Mene ne zanimaju provereni recepti uspeha, već naprotiv, zanima me uzbuđenje otkrića, neizvesnosti traganja, rizik, i kada se tako postave stvari, onda sa radošću gledamo na vreme koje dolazi. ¶

SONJA ČIRIĆ

Dekameronsko sklonište od zla

Festival BELEF je jedna od asocijacija na leto u Beogradu. Ove godine počeo je u duhu svog naslova "Novi početak", plesnim predstavama *Dekameron 2020* i *Shelter* (Sklonište) mladih autora i izvođača

Dekameron 2020
Foto: Tanja Drobnyak

Shelter
Foto: Aleksandar Milošević

Polazeći od Bokačovog promišljanja u delu *Dekameron* da tokom izolacije i galopirajućeg straha od zaraze postoje najmanje tri načina na koja se ljudska bića samosagledavaju (egistencijalističko promišljanje o smislu; krik zbog besmisla postojanja ili sofistichko mirenje sa neumitnim), mlada umetnica Mina Ćirić, zajedno sa učesnicima svoje plesne predstave, kroz radionički proces promišlja kategorije promena do kojih nas je dovela pandemija kovida. Njen *Dekameron 2020* je proces koji, kada je jednom otpočeo, zapravo nikada neće ni prestati.

Služeći se kongenijalnim i sačulnim iskustvima izvođača, dizajnera zvuka/kompozitora, dizajnera svetla i kostimografa, od marta meseca traje ovo putovanje tokom koga se kroz prikupljanje kreativnog materijala, improvizaciju i stalna samosuočavanja, istražuje pojam Boga, bilo kog i bilo kakvog, ravnoteža i sposobnost da se bude sam. Da se pronađe unutrašnji mir čak i u neizvesnosti. Uostalom, stvaraoci i izvođači predstave/procesa *Dekameron 2020* tragaju za bilo kakvim apsolutom, objašnjenjem i smislom u vreme korone, najčešće dolazeći do osećaja (pre nego formalnog zaključka) da je smisao u samom putovanju u htonske prostore a ne u cilju potrage.

Ispričana u deset prikazanja, predstava odigrana 28. juna u Ustanovi kultu-

re "Vuk Karadžić" (produkcija Institut za umetničku igru Beograd, podržano od Ministarstva kulture i informisanja) zadržala je strukturu klasičnog dela, ali ne predstavlja njegovu ilustraciju, već se bavi centralnom temom sadašnjice – suočavanjem sa gubitkom kontrole nad sopstvenim životom i mogućnošću zadržavanja dijalektičkog, kritičnog mišljenja u odnosu na globalno nametnut diskurs. Kako sami izvođači kažu: "Baš kao i likovi čuvenog *Dekameron* Đovanija Bokača, okupili smo se da iz nečega nad čime nemamo kontrolu stvorimo dobru priču".

Kroz ritualna ponavljanja svakodnevnih radnji ali u ograničenom prostoru bez mogućnosti napuštanja (kako prostora tako i radnji), u svojevršnom mehur od sapunice u kome vlada "kabinska groznica" poput one koju osećaju posade podmornica, Isidora Poledica, Natalija Jevtović, Tara Tanović, Tanja Ivanov, Anđela Žugić, Ana Obradović, Jelena Cvetković i sama Mina Ćirić, došle su do nekih novih oblika svog unutrašnjeg postojanja. Nesumnjivo i publika sa njima.

Beogradska publika imala je mogućnost da već sutradan, na sceni Bitef teatra, pogleda još jednu predstavu u produkciji Instituta za umetničku igru. Reč je o stvaralačkom procesu *Shelter* (*Sklonište*) čiji koncept i koreografiju potpisuju dva francuska koreografa, Kristof Be-

ranže i Žonatan Pranlas-Deskur, osnivači trupe "Sine Qua Non Art" iz La Rošella. Reč je o epskoj sagi u čijem središtu je istorija Beograda, kontradiktornog grada uvek raspetog između razaranja i obnavljanja. Potreba učesnika ovog procesa je izgradnja skloništa, zaštićenog prostora u kome se jedino može doći mir usred urbane džungle i lekovitost tišine.

Projekat je, kao i većina dela ovih koreografa, inspirisan ritmovima muzičkih partitura, te muzika i ples kreiraju brzinu i iniciraju pokret tela uznoseći ga sve do letenja, tog sanjanog ishodišta svakog plesača. "Zatim iznutra gradimo sklonište čiji je zadatak da nam omogući otvaranja ka svetu uprkos njegovim kontradikcijama. Tokom procesa analiziramo kategoriju propadanja, rastakanja čak i onih struktura za koje smo mislili da su večne, momente tokom kojih shvatamo da je samo naše telo naš hram", kažu autori. Prenoseći na domaće izvođače svoja bogata interdisciplinarna iskustva na polju hibridnog kolektivnog ispisivanja plesnog teksta na sceni, ignorišući granice između scenske i vizuelnih umetnosti, koreografsko/konceptualno/izvođačka trupa "Sine Qua Non Art" ovim projektom ostvaruje svoju prvu pedagošku i produkcijsku saradnju sa beogradskom kulturnom scenom.

MIOMIR PETROVIĆ

Zarada protiv istine

Zašto u očima javnosti izmišljotina ima vrednost istine i kome to koristi

Aprila 2005. godine, Semir Osmanagić objavio je svetu da brdo Visočica na teritoriji Federacije BiH, kod gradića Visoko blizu Sarajeva, nije brdo nego je paleolitska piramida koju su napravili ljudi. Naime, kako je tada objasnio, dolina ispod Visočice je arheološki predeo bogat megalitskim piramidama, drevnim kamenolomima, misterioznim kamenim kuglama i lavirintima podzemnih tunela, a što je najbitnije, u toj dolini se nalazi najveća i najstarija piramida na svetu stvorena ljudskom rukom, stara je oko 30.000 godina. Odmah nakon ove objave organizovao je istraživanja, za koja je dobio izdašnu finansijsku pomoć vlasti Ferecije i medijsku kampanju ogromnih razmera. Semir Osmanagić je samoproklamovani istraživač i pseudoarheolog. Takođe je i autor knjiga o susretu vanzemaljaca i ljudi, i pseudonačinih radova među kojima se ističe onaj u kome tvrdi da se Maje "moraju smatrati časovničarima kosmosa, čiji je zadatak da podese zemaljsku frekvenciju i usklade je sa vibracijama Sunca".

Arheolozi, oni sa diplomama i stručnim iskustvom, nisu potvrdili ni jednu jedinu piramidu u dolini Visočice. Nisu pronašli niti identifikovali arheološke alate ili bilo kakve znake naselja za izgradnju piramida, kao što su, na primer, nađena naselja radnika u Kairu. Jedina ljudska promena ovog pejzaža datira iz perioda neolita, detektovana su gvozdenodopska naselja, a većina arheoloških nalaza je od srednjeg veka do danas. Međutim, na samom brdu Visočica nalazi se kraljevski srednjovekovni grad Visoki iz 14. veka, iz koga se kasnije razvilo Visoko. Osmanagić je, u nameri da otkrije piramidu, na području brda Visočice izvodio nestručna iskopavanja sa svojim volonterima i time uništio prave kulturne slojeve. Na tom istom mestu domaći arheolozi otkrili su gotičke delove arhitekture i staklene bočice iz 14. i 15. veka uvezene iz Venecije i današnje Nemačke, veliki broj fragmentovane keramike i 20 srebrnih predmeta iz 15. veka. Očigledno je da ništa ne poti-

će iz perioda paleolita, kako ističe Semir Osmanagić.

Geolozi sa Rudarsko-geološkog fakulteta u Tuzli, sa Sejfidinom Vrapcem na čelu, obavili su 2006. godine ispitivanja na dubini od tri do sedamnaest metara, i te iste godine svoje rezultate predstavili medijima: reč je o prirodnim a ne o ljudskim tvorevinama. Erozijska, sedimentacija i tektonska pomeranja dovela su do toga da ovo brdo ima piramidalni oblik, a takvih primera ima po čitavoj Bosni i šire. Njihov zaključak glasi: "Geološkim istraživanjima Visočice kod Visokog ustanovljeno je da je ona izgrađena od klastičnih sedimenata koji se karakterišu slojevitom teksturom. U donjem dijelu stratigrafskog stuba zastupljeni su pješčari,

takozvani artefakti obično kamenje, uz poneki pravi artefakt poput kalupa i žrvnjeva iz gvozdenog doba. Internet je pun ocena arheologa protiv Semira Osmanagića. Tako je Evropsko udruženje arheologa u decembru 2006. saopštilo da "ova prevara predstavlja surovu obmanu neobaveštene javnosti i nema mesta u svetu istinske nauke", a njihov predsednik, profesor Entoni Harding nazvao je Osmanagićeve teorije "uvrnutim" i "apsurdnim" i izrazio zabrinutost jer se nedovoljna pažnja poklanja zaštiti "bogatog arheološkog nasleđa Bosne" od "pljačke i nekontrolisane i neovlašćene gradnje", dok ga pseudoarheolog Robert Šoh optužuje za pokretanje "smišljene kampanje radi dovođenja u zabludu".

DA LI ZAMIŠLJA DA JE INDIJANA DŽONS: Semir Osmanagić

Foto: Wikipedia

lapori i gline, a u gornjem dijelu konglomerati. Navedeni sedimenti taloženi su u okviru Zeničko-sarajevskog bazena tokom mlađeg miocena. Današnja morfologija Visočice posljedica je djelovanja endodinamičkih i egzodinamičkih procesa u postmiocenskom periodu."

Projekat Bosanska piramida je primer pseudonauke. Iskopavanja Semira Osmanagića i sakupljanje materijala deluju uverljivo samo nepoznavao arheoloških predmeta i arheoloških procesa iskopavanja. Tera Pruit, koja je svoju doktorsku disertaciju posvetila ovom slučaju, tokom obilaska lokaliteta i muzeja Bosanske piramide Sunca zapazila je da su

Jedinu korist od Osmanagićevog projekta imaju turizam i gradić Visoko, za koji se pre toga nije znalo. Novinari su čak primetili da meštani govore kako će je, ako arheolozi ne pronađu piramidu, sami napraviti tokom noći. U narodu Semir Osmanagić ima veći renome od pravih arheologa i naučnika koji pokušavaju da dokažu šta jeste a šta nije prava istorijska činjenica. Šta to govori o nama, našoj kulturi? Da smo željni pažnje, senzacionalizma. Da ćemo na sve načine pokušati da privučemo turiste, pa makar govorili neistinu i izvrtali činjenice. Pa i po cenu da to donese štetu nauci i ugrozi istinu. ¶

MAJA MIJEVIĆ-ĐAJIĆ

Krvoprolije u noćnom

Na upravo uživo završenom Animafestu u Zagrebu bilo je minglovanja i, naravno, filmova za sve gušte

O koreli zaljubljenici u autorski animirani film i animafestivalčenje (raritetna forma minglanja među posvećenicima) kao i sami režiseri, producenti, distributeri, studenti animacije, jedva su dočekali trideset prvi Animafest u Zagrebu, koji je i ove godine išao uživo, uprkos pandemiji, jedan od retkih na globalnom nivou. A bome, vredelo je sleteti u Agram u drugoj sedmici lipnja, bez obzira na briseve koje smo morali raditi po dolasku i povratku doma i svim covid formularima koje smo morali popunjavati. Animafest, jedan od najstarijih svetski renomiranih festivala posvećenih sedmoj umetnosti (samo je onaj u gradiću Ansi, u francuskom Pijemontu, stariji) i ove je godine, uprkos kovidu, ugostio više od 160 gostiju iz inostranstva. Iako se zeleni Zagreb još nije sasvim oporavio od skorašnjeg zemljotresa (podosta novca otišlo je na saniranje štete), organizatori festivala, koji oduvek zavisi od gradskog budžeta, uspjeli su uprkos svemu da realizuju odličan festival i sve glavne i prateće programe utkali u zgusnutu agendu.

O PROTEKLOJ MLADOSTI

U Studentskom centru, pulsirajućem srcu festivala, održane su projekcije svih takmičarskih kategorija, kao i u zatvorenom i otvorenom kinu Tuškanac. Retro kino dvorana Studentskog centra je, iako bez rashladnih uređaja, redovno bila krkata – istrajavalo se, dišući na škrge, ispod maski, a sve to zbog vrhunske programske selekcije, u svim takmičarskim kategorijama. Bilo je tu filmova za sve gušte: od klasičnih, dobro tehnički upakovanih, sa funkcionalnim narativom, do crnohumornih, i apstraktnih, i LGBT, i hermetičnih, i pesničkih, i neodada i ekspresionističkih, u 2D, i 3D, i *stop motion*, u raznim kombinovanim tehnikama – jer, putevi animacije su beskrajni. Svake godine je sve više odličnih režiserki, marljivih, strpljivih, istrajnih, koje imaju što reći i koje umeju to pretočiti u ovaj medij (ove go-

dine su nagrađene dve mlade režiserke, Hrvatica Lucija Mrzljak i Iranaka Mabube Kalae). Gran pri je, međutim, otišao u Tajvan, u ruke mladog nezavisnog režisera Džoa Hsieha, koji nas je dramaturški vešto izvedenim *splatter* trilerom *Noćni autobus* uvukao u misteriozne odnose glavnih aktera – putnika autobusa koji su, pred kraj noćne vožnje kroz ugodan morsk pejzaž obasjan mesečinom, kulminirali u masovnom krvoprolieću.

Fino iznenađenje je bio film *Četvrti zid* (crtež na filmskoj traci, 2D animacija, stop animacija) sveže diplomirane Iranke Mabube Kalae, koji na specifičan način propituje koncept prostora u animiranom filmu, koristeći jednu ličnu porodičnu neugodnost za potku – bekstvo mlađeg brata od kuće. Te je tako samozatajna Kalae odnela u Teheran nagradu "Zlatko Grgić" za najbolji prvi film napravljen izvan obrazovne institucije. Francuski film *Maalbeek*, vizuelno najekspresivniji u segmentima u kojima glavna junakinja, preživевši teroristički napad na stanici Maalbeek u Brislu, pokušava da izvuče iz sećanja taj trenutak iz sopstvene podsvesti, dobio je nagradu "Zlatni Zagreb". Iako sam navijala da Gran pri u kategoriji za dugometražni film odnese Marijus Vilčinski, čiji mi se dirljivi film *Uništi to i odlazi iz ovog grada* u srce urezao još prošle godine na onlajn Ansi

festivalu (poetičan, melanholičan film o protekloj mladosti u jednoj odurno-sivoj poljskoj varošici praćen odličnom autentičnom blues muzikom), nisam bila razočarana ni odlukom žirija da nagradu dodeli filmu *Nos ili zavera odmetnika* veterana ruske animacije Andreja Hrzanovskog, koji je tih dana ležao u moskovskoj bolnici, bolestan od kovid.

ČOVEK-RODA I DOMAĆICA

Legendarnoj engleskoj režiserki Džoa-ni Kvin koja je, nakon duge stanke, nano-

autobusu

Easter Eggs

Fotografije: Promo

vo potvrdila majstorstvo u klasično crta-
noj animaciji u filmu *Umetnička posla*, u
karambolskom ritmu jednog segmenta
životne priče isfrustrirane junakinje Be-
ril, nije pripala nijedna nagrada. Slično
se desilo i pre par godina portugalskoj
režiserki afirmisanog statusa Regini Pe-
soa, koja u Zagrebu nije bila nagrađena
ali je, nedugo zatim, u Ansiju dobila lovor,
što se ove godine desilo i samoj Kvinovoj.
Publika, ta nedefinisana masa koja ima
mogućnost da odabere svoj omiljeni film,
ove godine glasala je za brilijantni eston-

Night Bus

ske-hrvatski film *Roda* u ko-
režiji Lucije Mrzljak i Mortena
Tšinakova. Realizovan u naj-
boljoj tradiciji estonske škole
animacije, ova apsurdno-ko-
mična ljubavna priča između
čoveka-rode i uparložene do-
maćice odnela je i posebno
priznanje u konkurenciji za
najbolji hrvatski film.

U studentskoj konkurenciji
žiri je nagradio potresni *stop
motion* poljski film *Ovde sam*
Julije Orlik o poslednjim da-
nima iz hronike najavljene
smrti jedne majke i supru-
ge, iako je estonski *Soba sa pogledom na
more* Leonida Šmelkova, kratki traktat o
neuzvraćenoj ljubavi, mogao dobiti na-
gradu *ex-aequo*.

Ralfu Bakšiju, korifeju američkog du-
gometražnog animiranog filma za odras-
le, čijim je škakljivim, politički nekorek-
tnim i ponekim *X-rated* ostvarenjima iz ra-
nih sedamdesetih (*Fritz the Cat*, *Heavy
Traffic*, *Coonskin*, *American Pop*) dobro-
na zadojen i sam Kventin Tarantino, do-
deljena je Nagrada za životno delo. Kako
je u poodmaklim godinama, Bakši nije
došao na festival, ali se odazvao pozivu na
zoom konferenciju, na kojoj je nadahnuto
pričao o milijardi problema sa kojima se
susretao dok je pokušavao da nađe finan-
sijske podrške za svoje autsajderske fil-
mske vizije u vreme (koje, ajme, još traje)
Dizni monopola u holivudskoj crtanofil-
mskoj industriji. Nepotkupljivi vizionar
Bakši, koji je neviđenom upornošću i radi-
nošću uspeo da tokom sedamdesetih na-
pravi čak pet dugometražnih nezavisnih
filmova, izjavio je: "Ha, ha, niski budžet je
oduvek bio moje drugo ime."

Kategorija VR animacija, sa devet sti-
mulativno različitih projekata, probudila
je kod potpisnika ovih redova detinju ra-
dost i ushićenje uranjanjem u animirane
pokretne slike, sa mogućnošću interakci-
je, a najčešće u ulozi neke vrste obligator-

nog voajera. Tehnološki gledano, ova nova
vrsta animacije još uvek je u povoju: ko-
risniku zasmetaju teške naočari i kablovi
kojima je privezan za kompjuter koji ge-
nerira predočenu realnost, što umnogome
utiče na potpuno uživanje u virtual-
no izmaštani svet. Mnogima je, međutim,
već neko vreme jasno da će ova tehnologi-
ja uskoro moći da ponudi publici potpuno
novi sinemaskopski doživljaj, a videćemo
koliko će ingenioznosti ubuduće pokazi-
ti autori VR sa softverima koji su im tre-
nutno na raspolaganju, kako se doživljaj
ne bi sveo samo na puki voajerizam. Žiri je
u ovoj konkurenciji prvu nagradu dodelio
interaktivnom VR ostvarenju *Otavamu-
re*, žovijalno-želatinozno erotičnom sve-
tu mlade japanske režiserke Joriko Mi-
zuširi, dok je posebno priznanje otišlo u
Kjoto, režiseru Džonatanu Hagardu za vir-
tualno ostvarenje *Zamene*, koje nas vodi
kroz urbane i kulturne transformacije iz-
mišljene četvrti u Džakarti, iz perspekti-
ve jedne obične indonežanske porodice.
A zastao mi je dah u trenutku kada je de-
vojčica iz filma zastala i radoznalo počela
da pilji u mene. Zapravo, bilo mi je nepri-
jatno, te sam sklonila pogled za 180 stepe-
ni i shvatila da je u međuvremenu jedna
utrina ustupila mesto hramu.

Gotovo dve pandemijske godine za
nama nisu mnogo uticale na proizvod-
ni bilans pregaoca autorske animacije
(u velikom natjecanju samo je jedan cr-
no-beli film obradio temu kovida u posle-
ponočnoj Varšavi, u režiji osobenjaka To-
meka Popakula), koji su neometano radili
na svojim filmovima u osami neke prosto-
rije uz uobičajenu apsolutnu posvećenost
i strpljenje. Sudeći po tematici odabranih
filmova za Animafest 2021 (eros, tanatos,
splein, reminiscencije, emocije, društvena
i ekološka kritika), mnogi režiseri animi-
rane forme izmaštali su i realizovali svoje
svetove, u konačnici, uz nešto humora i
uz velike doze apsurdna, a takva su nam
vremena, *nihil sub sole novum*.

ANDRIJANA RUŽIĆ

Bajke su u modi

Prisutne su još od prvih čovekovih baklji i izvesno je da će još dugo biti omiljene, bilo da se čitaju, slušaju, gledaju ili igraju kao video-igrice

Stare priče su i danas važne – glasi poruka na naslovnoj strani knjige *Barbara, Kata i dva čuda jedna* Rastislava Durmana. Knjiga je o, lako je naslutiti, onom zanemarenom običaju pričanja priča s kolena na koleno i svemu ostalom što ide uz to, a sve se dešava na salašu, između bake i unuke i guske koja se zove isto kao unuka. Njen izdavač "Laguna" preporučuje je školarcima od 7 do 12 godina.

Da li njih zanimaju stare priče?

S obzirom da su bajke deo civilizacijskog nasleđa i da su važne, Rastislav Durman smatra da je ovakva bojazan nepotrebna. "Bajke, priče i ostalo kolektivno stvaralaštvo nisu neatraktivni čitaocima, pre svega deci – pod uslovom da se ponude na pravi način, na primer na jeziku koji im je blizak. Pri tome ne mislim da taj jezik mora na silu da bude prilagođen govoru trenutka, da sadrži sleng i slično, dovoljno je da bude razumljiv. Srpske narodne priče na jeziku na kome ih je objavio Vuk Karadžić teško su razumljive i odraslom čitaocu. Nivena Simin je pre neku godinu objavila knjigu *Baš Čelik i druge bajke u prevodu sa srpskog na srpski* gde je dvadesetak bajki ponovo ispričano ali bez arhaizama, sa sintaksom koja je bliža govornom jeziku i rezultat je bio sjajan, deca koja u susretu sa originalom nisu razumela o čemu se tu zapravo radi, odmah su reagovala i prihvatila tekst. Kolektivna pripovedna literatura bavi se arhetipovima i deca prepoznaju obrasce i identifikuju se sa njima, bez obzira što mesto radnje nije iza sedam gora i iza sedam mora, nego ovde, odmah pored. U *Barbari, Kati i dva čuda jedna* imamo, na primer, srpsku narodnu priču *Ne može se svetu ugoditi*, u kojoj čovek i njegov sin nailaze na neodobravanje javnosti kako god da putuju i koriste magarca kao prevozno sredstvo. Šta bi bio ekvivalent obrasca danas? Recimo, situacija u kojoj devojčica ne zna kako da izaбере 'ring ton' za svoj mobilni telefon

jer se uvek nađe neko kome se on neće dopasti."

Knjiga o baka Kati i njenoj Barbari nastala je po Durmanovoj televizijskoj lutkarskoj seriji, tako da je prijemčljivost bajki i priča kod dece već proverena. "S obzirom da priče koje smo izabrali nisu poznate iz lektire ili filmske obrade, kreirali smo, na primer, situaciju gde postoji sukob između bake i Barbare, pa tako izazvali interesovanje čitaoca i narodne priče su jednostavno 'sele' u taj okvir i postale deo jedne druge priče. Na taj način su deca prihvatila priče koje im možda inače ne bi bile interesantne."

Pepeljugu koju većina poznaje je ona koju su napisala braća Grim ili ona iz Diznijevog animiranog filma, ali ta bajka postoji u više stotina verzija, podseća Durman. "Mislilo se da je najstarija zabeležena ona starogrčka *Rodiopis*, ali se posle pojavila i starija, staroeipatska. Ko zna kada je prvi put ispričana priča o devojci koja se dobro udala zato što je izgubila cipelicu, što postavlja marginu od još nekoliko hiljada godina pošto se prva prava obuća pojavila negde oko pet hiljada godina pre naše ere. *Uspavana lepotica* zabeležena je samo u Italiji u

šest verzija, a isto toliko Francuzi imaju varijanti *Lepotice i zveri*. Bajke su vekovima trajale kao deo usmene književnosti, onda ih je neko zapisao (među ostalima Šarl Pero, braća Grim, Vuk Karadžić, Karel Jaromir Eben), pri čemu su se jedni trudili da zapis bude što sličniji originalu kazivača, dok su ih drugi ponovo pisali da bi priča bila onakva kakva je, po njima, trebalo da bude."

Ovi drugi su preteče sadašnjih, bukvalno rečeno, obrađivača starih priča, autora bajki, poput Oskara Vajlda čiji *Srećni princ* u javnosti ima status narodne umotvorine, isto kao i *Alisa u zemlji čuda* Luisa Kerola. "Istovremeno, počinje apokrifno poigravanje sa bajkama, javljaju se pisci koji postojećim verzijama nisu zadovoljni i oni ne samo da se pitaju da li je jednom davno bilo baš onako kao što se priča, nego i daju odgovore, pa tako *Pepeljugi* Deборе Andervud nije važno da se uda za princa koliko da postane mehaničar na njegovom kosmičkom brodu, *Crvenkapu* Korija Švarca nije bespomoćna mala devojčica nego majstor karatea (dočim je vuk vegetarijanac koji vežba jogu), a u *Biberčetu* Vojislava Karanovića otkriva se kako je zapravo čudovište bilo pobedeno. Nastaju i nove bajke u kojima zajedno nastupaju junaci starih, pa se kod Džudi Sijera u *Kaži istinu, veliki zli vuče* osim velikog zlog vuka pojavljuju, između ostalih, Pinokio i Đumbirko, u filmu bi primer bio Šrek gde imamo uz pomenutog Đumbirka i Mačka u čizmama, tri praseta i koga sve ne", kaže Rastislav Durman.

Neki od najstarijih žanrova izašli su iz mode, ep jedva da je preživeo do početka devetnaestog veka, žanrovi koji su danas vrlo popularni nastali su kasnije – roman tek u renesansi postaje ovo što je danas, a bajka je sa čovekom još od prvih vatri. I kako sada stoje stvari, nema nagoveštaja da će od njega ikada otići.

SONJA ĆIRIĆ

Zašto policajci vole Tejlora Svift

Ko je postavljao nešto na Jutjub zna koliko su tamo striktni po pitanju autorskih prava. Ukoliko se u vašem video-klipu nađe nešto slike koja se nalazi na nečijem zvaničnom Jutjub kanalu, materijal se odmah blokira. Isto je i sa zvukom. Ako pod svoj video podvučete nečiju lepu muziku morate dobro da pazite kako je zaštićena, jer vas čeka ista sudbina – blokada sadržaja, automatska. Softver prepoznaje istovetni digitalni sadržaj i ukida onaj koji ugrožava autorska prava.

To nije bez razloga, od pregledanja Jutjub sadržaja može lepo da se živi, mnogi autori su to prepoznali i zaštitili se. Ako se pregledi vaše muzike mere u milionima, uopšte vam nije svejedno koliki deo toga neko sluša mimo vas, odnosno koliki novac ide nekom drugom, ako je tako postavio svoj profil. Ima i drugačijih motiva, poput profila PETROVICPETAR koji ne monetizuje sadržaje koje stavlja na Jutjub, a stavlja samo pesme Branimira Štulića i ne dopušta da se njegova izvođenja puštaju bilo gde na toj platformi, te da neko od toga uzme neki dinar. Nešto je komplikovanija situacija kada sami pevate Džonijeve pesme, jer je to drugačiji fajl koji kompjuter ne prepoznaje i ta vrsta zabrane bi morala drugačije da se sprovede.

Sad dolazimo do neverovatne sprege kršenja autorskih i ljudskih prava. Prošle nedelje u Ouklendu u Kaliforniji, predstavnici pokreta "Black Lives Matter" protestovali su ispred suda gde se vodi proces zbog ubistva jednog Afroamerikanca od strane lokalne policije. Prišao im je policajac i zatražio da sklone jedan transparent ili da se pomere. Aktivisti su odmah povadili telefone kako bi snimili interakciju sa policajcem za slučaj da on pretera u revnosti, što nikako nije dobro po njegovu karijeru i život uopšte. U SAD je svakome dozvoljeno da snima delovanje policije na javnom prostoru, tamo gde nije zabranjeno da se

stoji. I policajci su opremljeni kamerama koje su najčešće uključene i javnost sme da traži snimak sa tih kamera, ako postoji sumnja o kršenju zakona.

Kada je shvatio da ga snimaju, policajac je izvadio sopstveni mobilni telefon i pustio pesmu Tejlora Svift, poručivši aktivistima da ga uzaman snimaju jer video neće ostati na Jutjubu duže od par minuta, koliko je softveru potrebno da prepozna muziku koja ne sme da se pušta izvan zvaničnog kanala. A puštanje videa bez tona je u ovakvim slučajevima uglavnom beskorisno, jer je suština u razgovoru policije i građana. Aktivisti su na to burno reagovali, video je ipak postavljen, a Jutjub se povukao i dozvolio da video ostane, procenjujući da je javni interes ovde iznad autorskih prava. Radi se o izuzetku, da neko ne pomisli da se autorska prava mogu kršiti ako se stave u neki važan društveni kontekst.

Na pitanje aktivista da li je to što radi dozvoljena policijska praksa, policajac je odgovorio da pravila nisu izričita po tom pitanju. Policija je naknadno saopštila da takvo ponašanje nije odobreno, ali teško da će se u zakonu ili propisima naći uporište za kaznu. Onda se pokazalo da je ovakva praksa učestala, da policajci često primenjuju takav "muzički" trik kako bi izbegli postavljanje snimka koji im ne odgovara.

Postavlja se pitanje kako bi Jutjub reagovao ako bi neki policajac ili ljubitelj policije napisao muziku specijalno za ovakvu svrhu i striktno tražio zabranu puštanja izvan zvaničnog kanala, dakle bez izuzetka. To bi mogao da postane saundtrek za policijske akcije, pa i za mnoge druge, svako nepočinство ili ponašanje koje nije za javnost moglo bi da bude praćeno odgovarajućom melodijom. Što uopšte nije loše, kada je čujete znate da vam je bolje da se sklonite jer "milicija trenira strogoću".

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

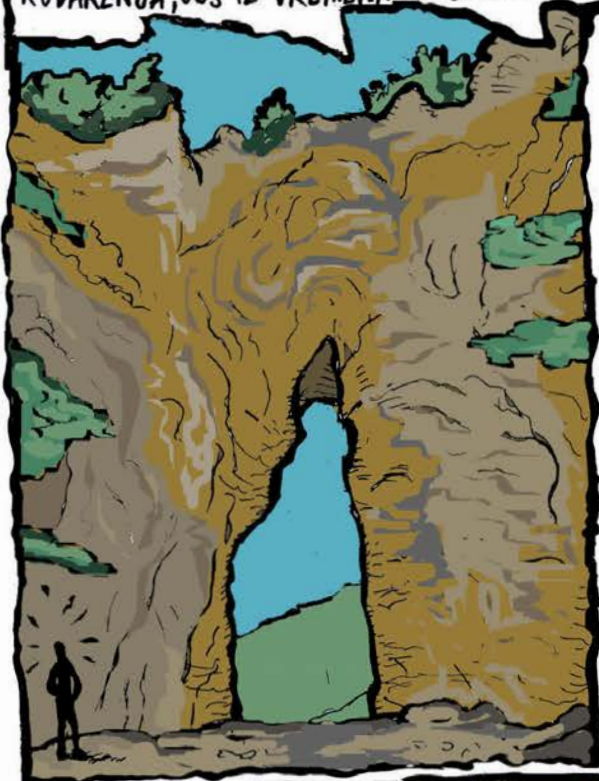
Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

DOPIŠNICE IZ KOZJE I MALE PEĆINE

ALEKSANDAR ZOGRAF.

U OSTATKU ZEMLJE, ISTOČNA SRBIJA JE ČESTO VIĐENA KAO NEKAKAV ISKONSKI PREDEO-MOŽDA I ZBOG PRIRODNIH POSEBNOSTI, KOJE DELUJU VANVREMENO, KAO ŠTO JE VALJA PRERAST, KOJA SE NALAZI SVEGA NEKOLIKO KILOMETARA OD DRUGE ZNAMENITOSTI - ARHEOLOŠKOG NALAZIŠTA RUDNA GLAVA, SA TRAGOVIMA NAJSTARIJEG RUDARENJA, JOŠ IZ VREMENA NEOLITA...

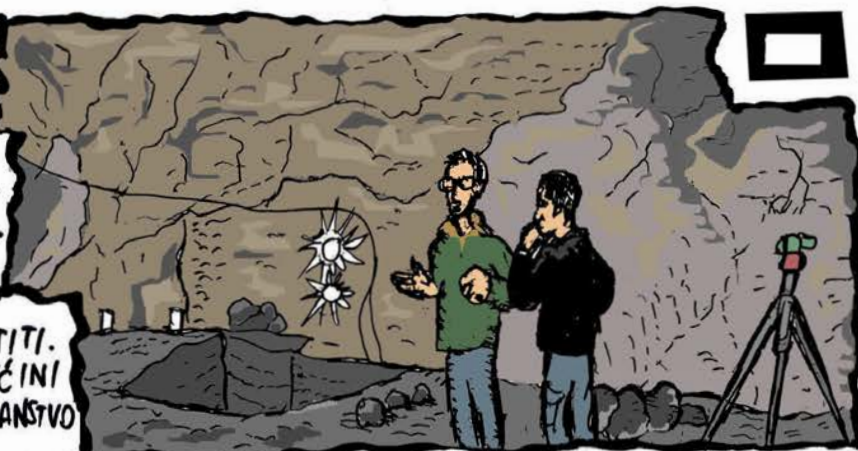
U ISTOJ OBLASTI NALAZE SE DVE MANJE PEĆINE, MALA I KOZJA, KOJE SU TEK NEDAVNO PREPOZNATE KAO BORAVIŠTA RANIH LJUDI. ARHEOLOG DUŠAN MIHAILOVIĆ MI JE ISPRIČAO DA VEĆ GODINAMA ISTRAŽUJE BROJNE PEĆINE U TOJ OBLASTI, ALI JE -IRONIJOM SUDBINE- DO OVE DVE (NAIZGLED NEVAŽNE) DOŠAO NAKON ŠTO JE PROČITAO OPISE KOJE SU NA INTERNETU POSTAVILI SLUČAJNI PUTNICI...

U MALOJ PEĆINI SU PRONAĐENE ALATKE STARE OKO 40-43000 GODINA, KOJE SU KREIRALI NAJSTARIJI EVROPSKI SAVREMENI LJUDI, U DOBA KOJE JE PRETHODILO MEGAERUPCIJI VULKANA U BLIZINI NAPULJA, ŠTO JE, KAKO SE VERUJE, DOPRINELo ISTREBLJENJU NEANDERTALACA.

SVEGA 90 M DALJE, U KOZJOJ PEČINI, MIHAILOVIĆ JE PRONAŠAO DEO FOSILIZOVANE VILIČNE KOSTI, SA KARAKTERISTIKAMA KOJE UKAZUJU NA HIBRID SAVREMENOG ČOVEKA I NEANDERTALCA. VEĆ JE POZNATO DA JE DOLAZILO DO UKRSTANJA IZMEĐU OVE DVE VRSTE LJUDI, ALI JE NJIHovu INTERAKCIJU VEOMA TEŠKO PRATITI. DA LI BI NALAZISTE U KOZJOJ PEČINI MOGLO DA PREDSTAVLJA SVEDOČANSTVO NJIHOVOG SUSRETA?

IZVANREDNO JE KADA VOPŠTE DOĐETE U PRILIKU DA POSMATRATE ISKOPAVANJA POVEZANA SA TAKO DUBOKOM PROŠLOŠĆU. BIO SAM ODUŠEVĴEN KADA SAM, PO PRVI PUT U ŽIVOTU, DRŽAO U RUCI ALATKU KOJU SU STVORILI NEANDERTALCI.

SLUČAJNOŠĆU, BAŠ KADA SAM SE ZATEKAO U KOZJOJ PEČINI, DOŠLO JE DO INTRIGANTNOG OTKRİĆA. U SLOJEVIMA KOJI SE VEZUJU ZA NEANDERTALCE, PRONAĐENO JE JEZGRO KREMENA SA TRAGOM EKSTRAKCIJE SEČIVA KOJE NALIKUJE NA ONE KOJE SU STVARALI MODERNI LJUDI!

"POSTOJE TRI MOGUĆNOSTI", REKAO MI JE MIHAILOVIĆ. "MOŽDA SU NEANDERTALCI POČELI DA KREIRAJU TAKVE ALATKE NEZAVISNO OD SAVREMENIH LJUDI."

ILI SU VIDELI KAKO TO RADE SAVREMENI LJUDI, I POČELI DA IH IMITIRAJU. TREĆA MOGUĆNOST JE DA SU SAVREMENI LJUDI BORAVILI U TOJ PEČINI, I POKAZALI IM KAKO SE ALATKE PROIZVODE. DA BI SE SVE TO ISTRAŽILO POTREBNO JE PUNO TRUDA I VREMENA, ALI SVE NABROJENE MOGUĆNOSTI JEDNAKO SU UZBUĐLJIVE!

Ta godina

Mnogi smatraju da je 1991. bila možda i poslednja velika godina rokenrola. Od tada do danas prošle su pune tri decenije, a te famozne '91. umetnost je svoju najsnažniju ekspresiju imala upravo u rok muzici. Nije nimalo slučajno što je rokenrol tako vibrirajuće korespondirao sa tektonskim društvenim promenama, koje su početkom poslednje decenije 20. veka dozele i kraj jedne civilizacijske ere.

Tih godina, da vratimo film malo unazad, stara paradigma Hladnog rata okončana je trijumfom liberalno-kapitalističkog poretka i propašću komunizma. Te '91. raspao se i Sovjetski Savez; Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija razbijena je u građanskom ratu, a američka operacija "Pustinjska oluja" u Persijskom zalivu dramatično je promenila čitav Bliski istok.

Paradigma promena osetila se i u rokenrolu, a kritički refleksi mladih umetnika toga doba izrazio se kroz retko viđenu raznovrsnost muzičkih ideja i brojnih subžanrova. Provokativnost, društvena kritika, ali i gotovo već zaboravljena subverzivnost popularne muzike, ponovo su došli do izražaja nakon sint-pop faze i svih onih vrcavih melodija osamdesetih.

Te famozne 1991. godine, Nirvana je albumom *Nevermind* označila početak nove muzičke epohe, iscrtavši smernice poslednjeg zaista značajnog alternativnog rokenrol pravca – grandža. Svega je tu bilo: krika autsajdera; nagomilanog besa momaka iz predgrađa; spoja Kobejnove genijalnosti i duboke, lične patnje... I Nirvanina "braća po oružju", ali i žanrovski konkurenti Pearl Jam te godine su izbacili ploču *Ten*, koja ih je iz prašnjavih podruma za probe katapultirala u superzvezde ondašnje Sijetl scene. Moćni refreni, ubitačne gitare i sirovi intenzitet pesama na ovom izdanju, s pravom ga svrstavaju u rang jednog od najboljih debi albuma svih vremena.

Zanimljivo je i da veoma ambiciozni, masovno prihvaćeni i komercijalno uspešni projekti već etabliranih grupa toga doba, nisu bili u raskoraku sa njihovim kvalitetom, naprotiv. Queen, U2 i Guns N' Roses objavili su te 1991. albume koji su, svaki na svoj način, korespondirali sa duhom vremena. Decenijama kasnije, oni će se smatrati vinilnim "klasicima" rokenrola, na sličan eksploziv i inovativan način kao što je to bio slučaj sa brojnim vanserijskim izdanjima objavljenim tokom "zlatnih" 60-ih i 70-ih godina prošlog veka.

Innuendo, na primer – ta labudova pesma *Kraljice progresivnog hard-roka*, bio je album na kojem je Fredi Merkjuri, već

ozbiljno bolestan i svestan da živi poslednje trenutke života, sebi napravio besmrtni epitaf pesmom *The Show Must Go On*. Tu je i *Achtung Baby*, verovatno najbolje muzičko i konceptualno dostignuće irske grupe U2. Inspirisan mas-medijima, unutrašnjim konfliktima i mračnim, introspektivnim procesima, ovaj album doneo je i eksperimentalni, sonični zvuk kojim ostvaren kreativni preporod benda.

Dugački i skupi "filmski" spotovi, energične pesme, stilska različitost u odnosu na pređašnja izdanja, bile su karakteristike vanserijskog, dvostrukog studijskog albuma *Use Your Illusion I & II* američkog sastava Guns N' Roses.

Eksplozivni prvi singl *You Could Be Mine*, zauvek će ostati u simbiotskoj vezi sa epohalnim drugim nastavkom filmske franšize *Terminator*. A šta tek reći za *Blood Sugar Sex Magik* Red Hot Čili Peppers, ili istoimeni, "crni" album Metalike? Iste godine je i čuveni alternativni sastav R.E.M. objavio svoj najuspešniji album *Out of Time*.

Nije, međutim, samo "povratak" električne gitare – nakon dominantne vladavine sintisajzera tokom većeg dela 80-ih – obeležio tu famoznu muzičku godinu. I britanska klupska scena, kojom su dominirale elektronika i hipnotišući bitovi, prodrila je u muzički mejnstrim. Rodonačelnici trip-hopa, bristolski majstori Massive Attack, objavili su svoje debi izdanje *Blue Lines*, prepuno izvrsnih melodija i mističnih ritmova koji popravljaju raspoloženje. U isto vreme su i pioniri andergraund elektronike, The KLF, snimili svoj poslednji studijski album *The White Room*, sa genijalnim singlom *Last Train to Trancentral*.

Muzičari su, dakle, te 1991. godine svojom kreativnošću, talentom i društvenim stavom pomerili granicu toliko visoko da je ona, u kvalitativnom smislu, danas gotovo nedostižna za 99 odsto izvođača u savremenoj muzičkoj industriji. Rokenrol odavno više nema "prosvetiteljsku" ulogu, a digitalni algoritamski muzički šabloni i besmislenost tekstova savremenih "hitova", pružaju jedan od najubedljivijih dokaza o ispraznosti savremenog potrošačkog društva.

Samo u toj jednoj, epohalnoj godini 1991, pojavilo se toliko dobrih i sadržajnih ploča da zaista tužno deluje utisak da u poslednje dve decenije nije objavljeno gotovo ništa što bi moglo da izađe na crtu materijalu snimljenom pre ravno trideset leta.

UROŠ MITROVIĆ

MARVEL STUDIOS

CRNA ŽIDOVICA

U BIOSKOPIMA OD 8. JULA

Od sada na novoj adresi Vladimira Popovića 8a

Poslovni deo Novog Beograda ulepšan je novom,
modernom poslovnom zgradom.

Od 1. jula ponovo nas možete pronaći POD JEDNIM KROVOM,
jer **DELTA HOUSE** je sedište kompanija-članica Delta Holdinga.

Delta Holding
Delta Real Estate
Delta Fondacija
Yuhor

Delta Agrar
Delta DMD
Delta Pak
Ananas

* Ostaju na ranijim adresama:

- Delta Motors, Radnička 8
- Delta Automoto, Omladinskih brigada 33a
- DTS, Vladimira Popovića 6

DELTA HOUSE

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec